



**ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ**  
**ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

**ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ**  
**ΜΑΪΟΥ - ΙΟΥΝΙΟΥ - ΙΟΥΛΙΟΥ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2023**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΣΥΝΤΑΞΗ**

**Ιωάννης Κ. Κατσάρας, Σύμβουλος Ο.Ε.Υ. Α΄**  
**Κωνσταντίνος Σ. Κουρούμαλος, Σύμβουλος Ο.Ε.Υ. Β΄**

**Λευκωσία, Σεπτέμβριος 2023**

## 1. ΔΙΕΘΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ - ΜΑΚΡΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

### 1.1 Συμπεράσματα τακτικής συνεδρίασης (31.8.23) της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ομοσπονδίας Εργοδοτών & Βιομηχάνων (ΟΕΒ)

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ομοσπονδίας Εργοδοτών & Βιομηχάνων (ΟΕΒ) στην τακτική της συνεδρίαση της 31 Αυγούστου τ.έ. προέβη, ανάμεσα σε άλλα, σε επισκόπηση της οικονομικής κατάστασης της Κύπρου και εκτίμηση των βασικότερων κινδύνων, ενώ κατετέθησαν και σχετικές εισηγήσεις για τη διαμόρφωση της περαιτέρω πορείας.

Τα βασικότερα συμπεράσματα είναι τα ακόλουθα:

- Παρά τις αξιοθαύμαστες αντοχές της πραγματικής οικονομίας, μετά από διαδοχικές κρίσεις, οι τάσεις που καταγράφονται στο ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον είναι ανησυχητικές και τα περιθώρια αποτελεσματικής προσαρμογής των επιχειρήσεων διαρκώς συρρικνώνονται.

- Το κόστος της ενέργειας παραμένει σε υψηλότατα επίπεδα, υπονομεύοντας την ανταγωνιστικότητα, ιδιαίτερα της εξαγωγικής βιομηχανίας (περιλαμβανομένης της τουριστικής). Οι δράσεις για εξασφάλιση ασφαλούς και φθηνής ηλεκτρικής ενέργειας είναι προς την σωστή κατεύθυνση και πρέπει να επιταχυνθούν.

- Το κόστος του χρήματος έχει ανέλθει σε πολύ ψηλά επίπεδα, μετά τις διαδοχικές αυξήσεις των δανειστικών επιτοκίων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η σταδιακή αποκλιμάκωση τους είναι επιβεβλημένη, αφού ο πληθωρισμός στην Κύπρο έχει, ήδη, μειωθεί και η διατήρηση ψηλών επιτοκίων πλήττει τον ρυθμό ανάπτυξης.

- Το κόστος εργασίας σε τομείς εκτεθειμένους σε ισχυρό διεθνή ανταγωνισμό έχει γίνει οριακό και πριν από κάθε απόπειρα περαιτέρω αύξησης του, πρέπει να προηγείται μελέτη επιπτώσεων, ενώ το οργανωμένο συνδικαλιστικό κίνημα οφείλει να επιδειξει αυτοσυγκράτηση, κατά την διαμόρφωση πολιτικής εργατικών αιτημάτων. Η δε Πολιτεία, πρέπει να επιταχύνει τον σχεδιασμό και υλοποίηση στεγαστικής πολιτικής που θα καθιστά προσβάσιμη την απόκτηση στέγης, ιδιαίτερα, σε νέα ζευγάρια, δεδομένου ότι το εκτοξευθέν κόστος στέγης είναι αδύνατο να αντιμετωπιστεί με αντίστοιχη εκτόξευση αύξηση των μισθών.

- Το κόστος της πράσινης μετάβασης για επιχειρήσεις και νοικοκυριά δεν έχει γίνει ακόμα αντιληπτό από τους πολίτες και τους επιχειρηματίες, ενώ οι πολιτειακοί σχεδιασμοί για υποβοήθηση και υποστήριξη της μετάβασης δεν είναι ακόμα ορατοί. Ο στόχος της κλιματικής ουδετερότητας εάν επιχειρηθεί χωρίς επαρκή προετοιμασία και κατάλληλη ενίσχυση, είναι ικανός να εκτροχιάσει την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας και να οδηγήσει σε ανυπέρβλητες προκλήσεις βιωσιμότητας αναρίθμητων επιχειρήσεων.

-Ενώ τα υφιστάμενα μακροοικονομικά μεγέθη της χώρας είναι ευνοϊκά σε σχέση με τους αντίστοιχους μέσους όρους της ευρωζώνης, η διαγραφόμενη τάση είναι ανησυχητική και επιβάλλει έγκαιρη λήψη μέτρων. Η εμπειρία έχει δείξει ότι όσο αργότερα λαμβάνονται, τόσο οδυνηρότερα είναι τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής.

- Το κρατικό μισθολόγιο καταγράφει θεαματική διόγκωση 161 εκ. Ευρώ (πέραν του 11%), κατά το α' εξάμηνο του 2023, σε σύγκριση με το αντίστοιχο του 2022, χωρίς ενδείξεις μεσοπρόθεσμης συγκράτησης. Μοναδική διέξοδος από αυτόν τον φαύλο κύκλο είναι η επαναφορά και επικαιροποίηση της ξεχασμένης μεταρρύθμισης με την προσαρμογή της οργανικής δομής του Δημοσίου στα δεδομένα της ψηφιακής εποχής. Η ψηφιακή μεταρρύθμιση πρέπει να οδηγήσει σε νέο Οργανόγραμμα με αριθμητικά μικρότερη, οικονομικότερη και πιο αποτελεσματική κρατική μηχανή.

- Οι δαπάνες για κοινωνικές παροχές, κατά το α' εξάμηνο του 2023, είναι, κατά 212 εκ. Ευρώ (πέραν του 10%), υψηλότερες από τις αντίστοιχες του ίδιου εξαμήνου του προηγούμενου έτους. Η ανάγκη διασφάλισης ισχυρού δικτύου κοινωνικής προστασίας είναι αδιαμφισβήτητη, αλλά πρέπει να περιορίζεται στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, να είναι στοχευμένη, χρονικά περιορισμένη και προσανατολισμένη στην οικονομική αυτονόμηση των δικαιούχων.

- Η προοπτική για παραγωγή πρωτογενών πλεονασμάτων είναι επισφαλής, αφού στηρίζεται σε παραδοχές για ρυθμούς ανάπτυξης υψηλότερους από αυτούς που πραγματικά επιτυγχάνονται, μετά τα μέτρα, κατά του πληθωρισμού. Ήδη, τα πλεονάσματα του α' εξαμήνου του 2023 έχουν μειωθεί στα 155 εκ. Ευρώ από 570 εκ. Ευρώ που ήταν στην αρχή του έτους. Παράλληλα, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, από το 2019 μέχρι σήμερα, υπερβαίνει (σε κάποιες χρονιές θεαματικά) το όριο μακροοικονομικής ανισορροπίας του 4% του ΑΕΠ και η εκτίμηση της ΟΕΒ για το 2023 είναι ότι ενδέχεται να υπερβεί το 12%.

- Το εθνικό χρέος μειώνεται μεν, ως ποσοστό επί του ΑΕΠ (από 101% στο τέλος του 2021 σε 86,5% στο τέλος του 2022), αλλά αυτό κυρίως οφείλεται στην διόγκωση του ονομαστικού ΑΕΠ ένεκα του ψηλού πληθωρισμού. Ταυτόχρονα, η αναχρηματοδότηση του χρέους θα επιχειρηθεί σε περιβάλλον ψηλών επιτοκίων, ενώ η χώρα κατατάσσεται ακόμα εκτός επενδυτικής βαθμίδας από τον ένα εκ των βασικότερων οίκων αξιολόγησης της πιστοληπτικής της ικανότητας (οίκος Moody's).

- Η Πολιτεία και οι πολιτικές δυνάμεις οφείλουν να μείνουν μακριά από προσεγγίσεις που δυνητικά υπονομεύουν την αξιοπιστία της χώρας ως επενδυτικό προορισμό ή ενεργοποιούν κινδύνους για την χρηματοπιστωτική σταθερότητα και τα δημόσια οικονομικά. Σε αυτές περιλαμβάνονται αλλά δεν εξαντλούνται, έκτακτες φορολογίες σε υπερβάλλοντα κέρδη οποιασδήποτε οικονομικής δραστηριότητας,

αποδυνάμωση του νομοθετικού πλαισίου των εκποιήσεων και έμμεση μείωση της συντάξιμης ηλικίας.

-Η βελτίωση της κατάταξης της Κύπρου στην παγκόσμια κλίμακα ανταγωνιστικότητας και η αναβάθμιση της φιλικότητας του επιχειρηματικού οικοσυστήματος, δεν απαιτεί μόνο την ταχεία ολοκλήρωση των μεταρρυθμίσεων, που εκκρεμούν, αλλά και την εισαγωγή ουσιαστικών κινήτρων για προσέλκυση νέων χρηματοδοτικών πόρων. Υπενθυμίζεται ότι, ενώ έχουν επιστραφεί στους εργαζόμενους όλες οι επιβαρύνσεις, που επεβλήθησαν για την σωτηρία της οικονομίας κατά την κρίση του 2013, οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να επωμίζονται τις επιβαρύνσεις που επιβλήθηκαν σε αυτές (π.χ. αύξηση της εταιρικής φορολογίας από 10% σε 12,5% και της αμυντικής εισφοράς επί των μερισμάτων από 15% σε 17%), με αποτέλεσμα η τελική φορολογία στην Κύπρο σωρευτικά στην πραγματικότητα να είναι αισθητά υψηλότερη από ότι ήταν, πριν το 2013, γεγονός που επενεργεί ως αντικίνητρο για νέες επενδύσεις.

-Οποιαδήποτε δράση αφορά τον ιδιωτικό τομέα αυτονομία προϋποθέτει την εξασφάλιση επαρκούς εργατικού δυναμικού, κάτι το οποίο η κυπριακή και ευρωπαϊκή αγορά εργασίας δεν μπορεί να προσφέρει. Είναι για αυτό επιβεβλημένη η απλοποίηση και επιτάχυνση των διαδικασιών παροχής αδειών απασχόλησης εργαζομένων από τρίτες χώρες.

Στο πλαίσιο των ανωτέρω, η Εκτελεστική Επιτροπή της ΟΕΒ θεωρεί απολύτως εφικτή τη διατήρηση και βελτίωση των παραγωγικών και αναπτυξιακών αποτελεσμάτων της χώρας, αλλά απαιτούνται γρήγορα ανταναικλαστικά και λήψη αποφάσεων για τις απαραίτητες διαρθρωτικές προσαρμογές.

## **1.2 Ανακοίνωση του κ/Υπουργείου Οικονομικών για τις προοπτικές της κ/οικονομίας**

Σε πρόσφατη ανακοίνωση του κ/ΥΠΟΙΚ (17.8.23) για τον ρυθμό ανάπτυξης και τις προοπτικές της κ/οικονομίας δίνεται απάντηση σε δημοσιεύματα που παρουσιάζουν αρνητική εικόνα για τις προοπτικές της.

Ειδικότερα, η ανακοίνωση επισημαίνει ότι η κ/οικονομία συνεχίζει την ανοδική της πορεία, σύμφωνα και με τις προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών. Σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες εισέρχονται σε ύφεση, η Κύπρος, κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023, κατέγραψε τον δεύτερο υψηλότερο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, μετά την Ισπανία. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης, το δεύτερο τρίμηνο του 2023, ήταν 2,1%.

Επίσης, η Κύπρος κατέγραψε αισθητή μείωση του πληθωρισμού, τον Ιούλιο στο 2,4% τ.έ., συγκεκριμένα τον τέταρτο χαμηλότερο πληθωρισμό στην Ευρωζώνη και είναι από τις λίγες χώρες, οι οποίες διατηρούν δημοσιονομικό πλεόνασμα. Σύμφωνα και με την Ενδιάμεση Έκθεση του Δημοσιονομικού Συμβουλίου, η κ/οικονομία συνεχίζει να καταγράφει σημαντική ανθεκτικότητα, παρά τη

συνεχιζόμενη αβεβαιότητα, με την ανάπτυξη να αναμένεται να διατηρηθεί κοντά στο 2,5%.

Η επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας, η οποία ξεκίνησε, από το πρώτο τρίμηνο του 2022, είχε προβλεφθεί και οφείλεται σε εξωγενείς παράγοντες, όπως οι επιπτώσεις από τις συνεχείς αυξήσεις των επιτοκίων από την ΕΚΤ, οι υψηλές τιμές σε καταναλωτικά αγαθά αλλά και οι επιπτώσεις στον τομέα των υπηρεσιών από την εφαρμογή των κυρώσεων κατά οντοτήτων της Ρωσίας. Η δε, επιβράδυνση της ανάπτυξης για το 2023 έχει επίσης προβλεφθεί και αντικατοπτρίζεται στις προβλέψεις του κ/Υπουργείου Οικονομικών, όπου εκτιμάται ότι ο ρυθμός ανάπτυξης θα περιοριστεί λίγο πιο κάτω από τον προβλεπόμενο 2,8%.

Υπό το φως των ανωτέρω, το πλαίσιο της δημοσιονομικής πολιτικής, όπως έχει καταρτιστεί και εγκριθεί, λαμβάνει υπόψη τις εξελίξεις στην κ/οικονομία και δη, την προβλεπόμενη επιβράδυνση της. Τα δε αποτελέσματα στα δημόσια οικονομικά, κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023, παρά την επιβράδυνση της οικονομίας, αξιολογούνται θετικά σε σχέση με τα αποτελέσματα της αντίστοιχης περιόδου του 2022, εφόσον δεν παρατηρείται επιδείνωση της δημοσιονομικής θέσης του Κράτους. Αντίθετα, για όλους τους μήνες ανεξαιρέτως, οι δημοσιονομικές επιδόσεις του 2023 είναι καλύτερες, από αυτές του 2022.

Η δυναμική της κ/οικονομίας, βάσει των προαναφερθέντων καθώς και το υγιές δημοσιονομικό και χρηματοπιστωτικό πλαίσιο αποτελούν τους δύο ισχυρότερους πυλώνες της υλοποίησης του οικονομικού προγράμματος της κυβέρνησης.

Τέλος, σύμφωνα πάντα με την εν λόγω ανακοίνωση, η Κυβέρνηση παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις στην οικονομία και βρίσκεται σε εγρήγορση για την αντιμετώπιση των όποιων αρνητικών εξελίξεων, οι οποίες ενδέχεται να προκύψουν και να οδηγήσουν σε απόκλιση από τις προβλέψεις.

## **1.3 Ανακοίνωση του κ/ Υπουργείου Οικονομικών για αναστολή από τη Ρωσική Ομοσπονδία ορισμένων διατάξεων Διεθνών Συνθηκών της Ρωσικής Ομοσπονδίας για τη Φορολογία**

Η Κυπριακή Δημοκρατία ενημερώθηκε δια της διπλωματικής οδού ότι ο Ρώσος Πρόεδρος Πούτιν υπέγραψε στις 8.8.2023 Διάταγμα για την αναστολή εφαρμογής ορισμένων διατάξεων της Συμφωνίας Αποφυγής Διπλής Φορολογίας αναφορικά με τους φόρους επί των εσόδων για την αποφυγή διπλής φορολογίας με χώρες που θεωρεί εχθρικά κράτη, όπως οι Η.Π.Α., η Ιαπωνία, χώρες μέλη της Ε.Ε. (συμπεριλαμβάνεται η Κύπρος) και ορισμένες Τρίτες Χώρες.

Αναλυτικότερα, το Διάταγμα αναστέλλει ορισμένες διατάξεις των εν λόγω συμφωνιών με αρκετά κράτη μέλη της Ε.Ε. και Τρίτες Χώρες και συγκεκριμένα με τη Νότια Κορέα, το Η.Β., την Αλβανία, τον Καναδά, την Ελβετία, το Μαυροβούνιο, την Πολωνία, την Ουγγαρία, την Ιρλανδία, τη Σλοβακία, το Βέλγιο, τη Σλοβενία, τη Δημοκρατία της

Τσεχίας, τη Δανία, την Ιταλία, τη Φινλανδία, τη Γερμανία, τη Γαλλία, τη Βόρεια Μακεδονία, την Ισπανία, τη Λιθουανία, την Ισλανδία, την Πορτογαλία, την Αυστρία, την Ελλάδα, τη Νέα Ζηλανδία, την Αυστραλία, τη Σιγκαπούρη, τη Μάλτα και την Ιαπωνία.

Στο Διάταγμα αναφέρεται ότι, οι συμφωνίες αναστέλλονται μέχρι «την εξάλειψη από ξένα κράτη των παραβιάσεων των νόμιμων οικονομικών και άλλων συμφερόντων της Ρωσικής Ομοσπονδίας, τα δικαιώματα των πολιτών και των νομικών προσώπων της». Από την έκδοση του Διατάγματος αναστέλλεται η εφαρμογή μειωμένων φορολογικών συντελεστών ή η φορολογική απαλλαγή σε σχέση με τα εισοδήματα, τα οποία καλύπτονται από τις συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας.

Οι διατάξεις της Συμφωνίας Αποφυγής Διπλής Φορολογίας της Κύπρου με τη Ρωσική Ομοσπονδία οι οποίες επηρεάζονται είναι τα άρθρα 5-22, 24, 27 και 29. Ενόψει των απαγορεύσεων που έχει ήδη υποβάλει η Ρωσική Ομοσπονδία για εξαγωγή συναλλάγματος και πληρωμές σε δικαιοδοσίες που θεωρεί «εχθρικές», λόγω των κυρώσεων που της έχουν επιβληθεί, μεταξύ των οποίων είναι και η Κύπρος, και των κυρώσεων που επιβλήθηκαν στη Ρωσική Ομοσπονδία που είχαν αποτέλεσμα τη διακοπή των οποιωνδήποτε εκτεταμένων οικονομικών/εμπορικών σχέσεων με τα ευρωπαϊκά κράτη, δεν αναμένεται ότι θα υπάρξουν οποιοσδήποτε περαιτέρω συνέπειες από την έκδοση του εν λόγω Διατάγματος από τη μη εφαρμογή της Συμφωνίας.

Το κ/Υπουργείο Οικονομικών διαβεβαίωσε ανακοίνωση του ότι ως μέλος της Ε.Ε. η Κυπριακή Δημοκρατία δεν είχε την ευχέρεια για οποιαδήποτε διαβούλευση επί του θέματος καθώς και ότι δεν υπήρξε οποιαδήποτε προηγούμενη διαβούλευση με τις αρμόδιες αρχές της Ρωσικής Ομοσπονδίας σχετικά με το ενδεχόμενο αναστολής της Συμφωνίας ή την έκδοση σχετικού διατάγματος από τη Ρωσική Ομοσπονδία.

#### **1.4 Επιβεβαίωση της αξιολόγησης της Κύπρου από τον οίκο Fitch στη βαθμίδα BBB**

Ο Οίκος Αξιολόγησης Fitch επιβεβαίωσε τη μακροχρόνια πιστοληπτική ικανότητα της Κύπρου στη βαθμίδα BBB, εκτιμώντας ότι θα διατηρηθεί η σταθερή προοπτική και ότι τα δημοσιονομικά πλεονάσματα θα συνεχιστούν, παρά την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης καθώς και ότι η πτωτική πορεία του δημοσίου χρέους θα συνεχιστεί αν και με βραδύτερο ρυθμό. Ο οίκος αναβάθμισε ελαφρώς την πρόβλεψή του για το ρυθμό ανάπτυξης το 2023 στο 2,5% (από το 2,1% τον Μάρτιο τ.έ.), ενώ εκτιμά ότι ο ρυθμός ανάπτυξης, το 2024, θα διαμορφωθεί στο 2,88%. Υπενθυμίζεται ότι τον Μάρτιο ο οίκος είχε αναβαθμίσει το κυπριακό αξιόχρεο στο BBB, δύο βαθμίδες πάνω από το όριο της επενδυτικής κατηγορίας.

Για τα δημόσια οικονομικά, ο οίκος εκτιμά πως το ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης θα παραμείνει πλεονασματικό, τα επόμενα δυο

χρόνια, παρά την εφαρμογή κάποιων μέτρων αντιμετώπισης του αυξημένου κόστους ζωής, όπως την αύξηση της ΑΤΑ για τον δημόσιο τομέα στο 66,7% από 50% του πληθωρισμού του προηγούμενου έτους (2022). Ο Fitch εκτιμά ότι ο δημοσιονομικός αντίκτυπος θα ανέλθει στο 0,1% του ΑΕΠ φέτος και 0,3% το 2024.

Αναμένουμε το δημοσιονομικό πλεόνασμα να υποχωρήσει από το 2,1% το 2022 στο 1,7% το 2023 και να παραμείνει ουσιαστικά αμετάβλητο στο 1,8%, το 2024, σημειώνει ο Fitch, προσθέτοντας ωστόσο, ότι, ο κίνδυνος στις προβλέψεις για την πορεία των δημοσίων οικονομικών προέρχεται από τον δυνητικό αντίκτυπο του προγράμματος ενόικιο έναντι δόσης, αν και οι προϋποθέσεις του προγράμματος υποδηλώνουν ότι ο αντίκτυπος στις δημόσιες δαπάνες θα είναι περιορισμένος.

Όσον αφορά στο δημόσιο χρέος, ο οίκος θεωρεί ότι η πτωτική πορεία θα συνεχιστεί αν και με βραδύτερο ρυθμό σε σχέση με το 2022, όταν ο δείκτης χρέους ως προς το ΑΕΠ υποχώρησε κατά 15 ποσοστιαίες μονάδες, καθοδηγούμενος από το πλεονασματικό ισοζύγιο και την διψήφια αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ. Προβλέπεται μια συνεχιζόμενη, αν και βραδύτερη πτώση του δείκτη χρέους ως προς το ΑΕΠ στο 80,9% το 2023 και στο 73,2% το 2024, σύμφωνα με τον οίκο, με το ποσοστό αυτό να είναι σημαντικά υψηλότερο από τον μέσο όρο της αξιολόγησης BBB, που είναι το 56%. Ο Fitch θεωρεί, επίσης, ότι οι κ/αρχές θα διατηρήσουν ένα σημαντικό αποθεματικό ρευστών διαθεσίμων και θα εκδίδουν τακτικά ομόλογα για να καλύψουν επερχόμενες λήξεις χρέους, εκτιμά δε, ότι αν και οι αποδόσεις του κ/χρέους παραμένουν υψηλές, το κόστος εξυπηρέτησης του θα αυξηθεί με ήπιο ρυθμό, με το μέσο κόστος του να αυξάνεται από το 1,7% το 2022 στο 2,1% το 2024.

Σχετικά με την ανάπτυξη της οικονομίας, σημειώνεται η ανθεκτικότητα που απέδειξε η κυπριακή οικονομία το 2022, καταγράφοντας ρυθμό ανάπτυξης 5,6%, παρά την απότομη αύξηση στις τιμές, την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και τον αντίκτυπο των κυρώσεων στη Ρωσία, η οποία παρουσίαζε σημαντική σύνδεση με την Κύπρο. Προβλέπει ότι, το 2023, ο ρυθμός ανάπτυξης θα επιβραδυνθεί στο 2,5%, ρυθμός υψηλότερος από την προηγούμενη εκτίμηση του 2,1% του Μάρτιο τ.έ. Σύμφωνα με τον Fitch, η ανάπτυξη θα επιβραδυνθεί, λόγω της εγχώριας ζήτησης, η οποία θα περιοριστεί από τα αυξανόμενα επιτόκια και τον αντίκτυπο των ακόμη υψηλών τιμών στα πραγματικά εισοδήματα. Το 2024, ο ρυθμός ανάπτυξης θα διαμορφωθεί στο 2,8%.

Για το τραπεζικό σύστημα ο Fitch επισημαίνει ότι συνεχίστηκε η βελτίωση της ποιότητας των στοιχείων ενεργητικού, με τον δείκτη των μη εξυπηρετούμενων δανείων να υποχωρεί στο 9,3% τον Μάρτιο του 2023, σε σύγκριση με 11,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Ο οίκος σημειώνει ότι το ποσοστό των δανείων στο στάδιο 2 του προτύπου IFRS 9, που καταγράφει τα δάνεια με σημαντική πιστωτική επιδείνωση παρέμεινε σταθερό στο 12%, δηλ. δεν παρατηρήθηκε

μεγάλη εισροή νέων κόκκινων δανείων. Σημειώνει ακόμη την βελτίωση της φερεγγυότητας των τραπεζών, ωθούμενη από την αυξημένη κερδοφορία σε ένα περιβάλλον υψηλότερων επιτοκίων, με τον Δείκτη Μετοχών Κατηγορίας 1 να αυξάνεται στο 17,7% στο τέλος του 2022 σε σύγκριση με 17,1%, στο τέλος του 2021.

Τέλος, αναμένεται ότι το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών θα υποχωρήσει στο 5,8% του ΑΕΠ, μέχρι το 2024, έπειτα από τη σημαντική διεύρυνση του, το 2022, στο 9,1%, λόγω των υψηλών τιμών των εισαγόμενων καυσίμων και της ισχυρής εγχώριας ζήτησης.

### 1.5 Διαρκής άνοδος τιμών προϊόντων σύμφωνα με το Παρατηρητήριο Τιμών Καταναλωτικών Προϊόντων (Ιούλιος 2023)

Αυξήσεις στις περισσότερες κατηγορίες προϊόντων, ειδικότερα των τροφίμων, παρουσίασαν οι τιμές για τον μήνα Ιούλιο τ.έ. στην Κύπρο σύμφωνα με το Παρατηρητήριο Τιμών Καταναλωτικών Προϊόντων, τις οποίες δημοσίευσε η Υπηρεσία Προστασίας Καταναλωτή (28.8.23). Όπως σημειώνεται, οι αυξήσεις αντικατοπτρίζουν και τα δημοσιευμένα στοιχεία της κ/Στατιστικής Υπηρεσίας, σύμφωνα με τα οποία, ο πληθωρισμός στον τομέα των τροφίμων ανήλθε την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουλίου 2023 στο 8,9% έναντι της αντίστοιχης περσινής περιόδου. Το αντίστοιχο ποσοστό πληθωρισμού το εξάμηνο Ιανουαρίου - Ιουνίου 2023 ήταν 8,75%. Επιπλέον, συγκρίνοντας με τον Ιούνιο του 2023, παρατηρείται αύξηση της τάξης του 1,21%, η οποία οφείλεται στην αύξηση τιμών φρέσκων και μεταποιημένων γεωργικών προϊόντων κατά 3,0%.

Το Παρατηρητήριο παρουσιάζει τη μέση σταθμισμένη τιμή για 250 βασικά καταναλωτικά προϊόντα (τροφήμα και άλλα), με βάση τις ποσότητες και τιμές ανά ημέρα, στις οποίες τα προϊόντα αυτά διατέθηκαν σε 400 καταστήματα λιανικής πώλησης παγκύπρια καθ' όλη τη διάρκεια του μήνα. Συγκεκριμένα, για τον μήνα Ιούλιο, σε σύνολο 45 κατηγοριών βασικών προϊόντων, 13 κατηγορίες κατέγραψαν μείωση, με κυριότερη στον κύλινδρο υγραερίου κατά 5,7%, τα φρέσκα ψάρια κατά 15%, το εβαπορέ/ζαχαρούχο γάλα κατά 2,8% και τα όσπρια κατά 1,2%, ενώ μείωση παρατηρήθηκε και στις τιμές βρεφικών τροφών κατά 1,2%. Από τις 32 κατηγορίες, οι οποίες παρουσίασαν αύξηση, τη σημαντικότερη κατέγραψαν τα χόρτα με 25,3%, τα κατεψυγμένα ψάρια 2%-5,5%, η ζάχαρη 3,7%, ο καφές 3,3%, το νερό 3,3% και άλλα προϊόντα σε χαμηλότερο ποσοστό.

Επίσης, η Υπηρεσία Προστασίας Καταναλωτή πραγματοποιεί εντατικούς ελέγχους σχετικά με την εφαρμογή του μέτρου του μηδενικού συντελεστή ΦΠΑ, καταγράφοντας τιμές 65 προϊόντων σε εννέα διαφορετικές υπεραγορές (σουπερμάρκετ) και συγκεκριμένα σε 58 σημεία πώλησης παγκύπρια.

Τα αναλυτικά στοιχεία του Παρατηρητηρίου παρέχονται στην ιστοσελίδα της Υπηρεσίας Προστασίας Καταναλωτή. Σκοπός του Παρατηρητηρίου, σύμφωνα με την Υπηρεσία Προστασίας Καταναλωτή, είναι η διάθεση στον καταναλωτή μιας αντικειμενικής

συγκριτικής αποτύπωσης των τιμών αγοράς από όλα τα καταστήματα λιανικής πώλησης, υπεραγορές, αρτοποιεία, φούρνους, περίπτερα, κ.α.

Όπως, πάντως, η ίδια η Υπηρεσία Προστασίας Καταναλωτή διευκρινίζει τα Παρατηρητήρια Τιμών ετοιμάζονται αποκλειστικά για σκοπούς πληροφόρησης των καταναλωτών και σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν συμβουλές. Τα Παρατηρητήρια Τιμών δεν προορίζονται, ούτε μπορούν να υποκαταστήσουν την έρευνα αγοράς, που πρέπει να κάνει ο κάθε καταναλωτής, βάσει των δικών του προτιμήσεων και αναγκών και δεν αποσκοπούν να υποδείξουν στους καταναλωτές τα σημεία πώλησης ή τα προϊόντα που θα επιλέξουν. Για τον λόγο αυτό η Υπηρεσία παροτρύνει τους καταναλωτές, όπως κάνουν ουσιαστική έρευνα αγοράς πριν προχωρήσουν σε αγορές, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου Παρατηρητηρίου.

### 1.6 Τάση ενοικίων στην Κύπρο- Ετήσια Έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για την κ/ οικονομία

Στην Κύπρο τα υψηλότερα ενοίκια και οι υψηλότερες τιμές ως προς το εισόδημα (price to income ratio - PIR) συναντώνται στη Λεμεσό, σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) που αφορά στην κ/οικονομία.

Στην Έκθεση επισημαίνεται ότι, από το 2016 και μετά, οι τιμές των ενοικίων στη Λεμεσό παρουσίασαν διαρκή άνοδο, υπερβαίνοντας σημαντικά την άνοδο των άλλων περιοχών. Αρχικά, η εξέλιξη αυτή επηρεάστηκε δυσανάλογα από τη ζήτηση από το εξωτερικό, η οποία καθοδηγήθηκε σε μεγάλο βαθμό από το Κυπριακό Επενδυτικό Πρόγραμμα. Ωστόσο, το ΔΝΤ σημειώνει πως η αύξηση των τιμών δεν επιβραδύνθηκε, μετά τη λήξη του Προγράμματος τον Νοέμβριο του 2020. Σύμφωνα με την Έκθεση ακόμη και μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, οι τιμές στη Λεμεσό δεν μειώθηκαν, όπως αναμένετο εκείνη την περίοδο, αλλά αντίθετα συνέχισαν την ανοδική τους πορεία, καταγράφοντας άνοδο 15%, σε ονομαστικούς όρους, σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2019. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται, σύμφωνα πάντα με την Έκθεση, στην εύρωστη εγχώρια ζήτηση και στην εκ νέου αυξανόμενη ζήτηση από το εξωτερικό, πιθανότατα, λόγω της συγκέντρωσης νέας μετανάστευσης από τη Ρωσία και την Ουκρανία και την εισροή εταιρειών και εργαζομένων του τομέα ICT στην περιοχή. Η Έκθεση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ξένη ζήτηση φαίνεται να αποτελεί σημαντικό παράγοντα των περιφερειακών ανισοτήτων στις εξελίξεις των ακινήτων στην Κύπρο.

Εξετάζοντας αναλυτικότερα τις τιμές, ως προς το εισόδημα, η Έκθεση αποκαλύπτει ότι ο σχετικός δείκτης (price to income ratio) στη Λεμεσό ήταν περίπου 1/5 υψηλότερος, από ότι στη Λευκωσία και περίπου κατά 1/3 υψηλότερος από ό,τι στη Λάρνακα, την Πάφο και την Αμμόχωστο. Παρ' όλα αυτά σε επίπεδο διακρατικών συγκρίσεων, η οικονομική προσιτότητα στην Κύπρο, συμπεριλαμβανομένης της

Λεμεσού παραμένει πολύ καλύτερη από ότι σε άλλες πόλεις της περιοχής. Για παράδειγμα στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, ο δείκτης PIR (price to income ratio) είναι περίπου δύο φορές υψηλότερος, ενώ στο Τελ Αβίβ, τη Βαλέτα και τη Βηρυτό είναι ακόμα υψηλότερος. Παρά τη σχετική αβεβαιότητα ως προς την αξιοπιστία των αριθμών η σύγκριση υποδηλώνει ότι οι πόλεις της Κύπρου παραμένουν σχετικά προσίτοι και ελκυστικοί προορισμοί για τους ξένους.

Ως προς τα ενοίκια, το ΔΝΤ επισημαίνει πως, σύμφωνα με τις τιμές των κατοικιών, τα ενοίκια είναι τα υψηλότερα στη Λεμεσό. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, η αναλογία ενοικίου προς εισόδημα (rent to income ratio) στη Λεμεσό είναι κατά ένα τέταρτο υψηλότερη από ό,τι στη Λάρνακα, κατά ένα τρίτο υψηλότερη από ό,τι στην Πάφο και κατά 50% υψηλότερη από ό,τι στη Λευκωσία, όπου τα ενοίκια παραμένουν σε σχετικά φθηνά επίπεδα. Οι διαφορές αυτές είναι αντίστοιχες τόσο για ενοίκια εντός όσο και για ενοίκια εκτός του κέντρου της πόλης. Συνεπώς, ως προς το στοιχείο της προσιτής τιμής των ενοικίων, οι περιοχές που προκαλούν ανησυχία είναι η Λεμεσός και, σε μικρότερο βαθμό, η Λάρνακα και η Πάφος.

Τέλος, σύμφωνα με την Έκθεση του ΔΝΤ, σχετικά με τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά τα αποτελέσματα της σχετικής έρευνας δείχνουν ότι περισσότερα από τα μισά νοικοκυριά, που κατέχουν ενυπόθηκο δάνειο βρίσκονται στο κατώτερο εισοδηματικό άκρο και θα μπορούσαν με την αύξηση και των επιτοκίων να καταστούν υπερχρεωμένα. Αυτά τα ενυπόθηκα δάνεια αντιπροσωπεύουν περίπου το 70% του συνολικού χρέους των ενυπόθηκων δανείων, ποσοστό πολύ υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ.

### 1.7 Οι τελευταίες μακροοικονομικές προβλέψεις για την Κύπρο

Μετά την ισχυρή ανάπτυξη του 2022 (ανήλθε στο 5,6%), η οικονομική δραστηριότητα αναμένεται να επιβραδυνθεί σε 2,3% και 2,7%, το 2023 και το 2024 αντίστοιχα, εν μέσω επίμονων πληθωριστικών πιέσεων και αυξανόμενων επιτοκίων. Μετά την κορύφωσή του μ το 2022 μ στο 8,1% και παρά τις ανοδικές πιέσεις που προέρχονται από τη μερική τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών, ο πληθωρισμός αναμένεται να μειωθεί, καθώς μειώνονται οι παγκόσμιες τιμές της ενέργειας και υποχωρούν οι διαταραχές στην αλυσίδα εφοδιασμού. Η αγορά εργασίας αποδεικνύεται ανθεκτική. Η Κύπρος προβλέπεται να διατηρήσει δημοσιονομικά πλεονάσματα κατά τη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα των προβλέψεων, ενώ το δημόσιο χρέος αναμένεται να συνεχίσει να μειώνεται, φτάνοντας στο 72,5% του ΑΕΠ, το 2024.

| Δείκτες                                     | 2022 | 2023 | 2024 |
|---|------|------|------|
| Αύξηση του ΑΕΠ (% σε ετήσια βάση)           | 5,6  | 2,3  | 2,7  |
| Πληθωρισμός (% σε ετήσια βάση)              | 8,1  | 3,8  | 2,5  |
| Ανεργία (%)                                 | 6,8  | 6,9  | 6,4  |
| Ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης (% του ΑΕΠ) | 2,1  | 1,8  | 2,1  |

| Δείκτες                                   | 2022 | 2023 | 2024 |
|---|------|------|------|
| Ακαθάριστο δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)      | 86,5 | 80,4 | 72,5 |
| Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ) | -9,1 | -7,3 | -6,9 |

### Επιβράδυνση μετά την ισχυρή ανάπτυξη του 2022

Το πραγματικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 5,6% το 2022, κυρίως λόγω της εγχώριας ζήτησης. Η ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε σημαντικά λόγω της αύξησης της ζήτησης μετά την πανδημία και της σημαντικής αύξησης της απασχόλησης. Η έντονη εισροή ξένων επενδύσεων σε ακίνητα ώθησε τις επενδύσεις στον κατασκευαστικό τομέα. Ο τουρισμός είχε καλύτερες επιδόσεις απ' ό,τι αναμενόταν, παρά την απώλεια της ρωσικής αγοράς, και έφθασε, περίπου το 90%, και το 80% των προ της πανδημίας επιπέδων, όσον αφορά τα έσοδα και τις αφίξεις αντίστοιχα. Άλλες εξαγωγές υπηρεσιών, όπως οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) και οι χρηματοπιστωτικές και επαγγελματικές υπηρεσίες, συνέχισαν να επεκτείνονται, καθιστώντας παράλληλα την οικονομία λιγότερο εξαρτημένη από τον τουρισμό.

Η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας ξεκίνησε το τελευταίο τρίμηνο του 2022 και αναμένεται να συνεχιστεί κατά τη διάρκεια του 2023. Η ανάπτυξη της οικονομίας αναμένεται να επιβραδυνθεί, λόγω του πληθωρισμού που συνεχίζει να είναι υψηλός και να διαβρώνει την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών, εξαιτίας των υψηλότερων επιτοκίων που επηρεάζουν αρνητικά τις επενδύσεις και λόγω της εξασθένησης της αναπτυξιακής δυναμικής των εμπορικών εταιριών της Κύπρου που επηρεάζει την εξωτερική ζήτηση. Η μερική τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών που εφαρμόστηκε τον Ιανουάριο του 2023 αναμένεται να μετριάσει, κάπως τον αρνητικό αντίκτυπο στην κατανάλωση. Η εφαρμογή του κ/σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας αναμένεται να στηρίξει τις επενδύσεις, ιδίως στις κατασκευές και τους εξοπλισμούς, κατά τη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα των προβλέψεων. Ο τουρισμός και άλλες υπηρεσίες με εξαγωγικό προσανατολισμό προβλέπεται να συνεχίσουν να αυξάνονται, αν και με βραδύτερο ρυθμό. Συνολικά, το πραγματικό ΑΕΠ προβλέπεται να αυξηθεί κατά 2,3% το 2023, προτού αυξηθεί στο 2,7% το 2024.

### Η αγορά εργασίας βελτιώνεται

Η ισχυρή οικονομική ανάπτυξη αύξησε την απασχόληση κατά 2,9% και τις δεδουλευμένες ώρες κατά 4,1% το 2022. Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε περισσότερο απ' ό,τι αναμενόταν αρχικά, από 7,5% το 2021 σε 6,8% το 2022. Προβλέπεται ότι θα αυξηθεί ελαφρά, το 2023, σε 6,9%, συμβαδίζοντας με την επιβράδυνση της αύξησης του ΑΕΠ, προτού μειωθεί σε 6,4%, το 2024, καθώς οι τομείς των υπηρεσιών υψηλής έντασης εργασίας αναμένεται να συνεχίσουν να επεκτείνονται.

### Μετριασμός του πληθωρισμού το 2023

Ο πληθωρισμός κορυφώθηκε στο 8,1%, το 2022, λόγω της ραγδαίας αύξησης των παγκόσμιων τιμών των βασικών προϊόντων.

Καθώς οι παγκόσμιες τιμές της ενέργειας μειώνονται και οι διαταραχές στις αλυσίδες εφοδιασμού εξαλείφονται σταδιακά, ο πληθωρισμός αναμένεται να μειωθεί στο 3,8%, το 2023. Ωστόσο, η μερική τιμαριθμική αναπροσαρμογή των μισθών αναμένεται να έχει ορισμένες δευτερογενείς ανοδικές επιδράσεις. Η αναμενόμενη συγκράτηση των παγκόσμιων τιμών της ενέργειας και άλλων βασικών προϊόντων προβλέπεται να μειώσει περαιτέρω τον πληθωρισμό σε 2,5%, το 2024.

Προβλέπονται δημοσιονομικά πλεονάσματα, ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν κίνδυνοι δυσμενέστερων εξελίξεων. Το 2022, το ονομαστικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης μετατράπηκε σε σημαντικό πλεόνασμα της τάξης του 2,1% του ΑΕΠ. Οι δημοσιονομικές επιδόσεις ήταν ισχυρότερες απ' ό,τι αναμενόταν και υποστηρίχθηκαν από την έντονη αύξηση των εσόδων, λόγω της συνεχιζόμενης οικονομικής ανάπτυξης, σε συνδυασμό με την απόσυρση των μέτρων στήριξης, λόγω του κορονοϊού.

Ο προϋπολογισμός προβλέπεται να παραμείνει πλεονασματικός στο 1,8% του ΑΕΠ το 2023. Τα δημόσια έσοδα υποστηρίζονται από τις συνεχιζόμενες υψηλές επιδόσεις της ιδιωτικής κατανάλωσης, την αύξηση των εταιρικών κερδών και τις αυξήσεις των μισθών. Οι αυξήσεις των μισθών και των συντάξεων του δημόσιου τομέα ασκούν ανοδικές πιέσεις στις δαπάνες. Οι προβλέψεις αυτές προϋποθέτουν ότι τα μέτρα για τον μετριασμό των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων των υψηλών τιμών της ενέργειας στους λογαριασμούς ενέργειας των νοικοκυριών - που ανέρχονται σε 0,4% του ΑΕΠ, το 2023, έναντι 0,7%, το 2022 - θα καταργηθούν πλήρως στα τέλη Ιουνίου του 2023. Οι δημοσιονομικές εξελίξεις, το 2023, επηρεάζονται και από την εικαζόμενη πλήρη σταδιακή κατάργηση των έκτακτων προσωρινών μέτρων, λόγω του κορονοϊού, το κόστος των οποίων εκτιμάται ότι ανήλθε στο 0,3% του ΑΕΠ, το 2022.

Για το 2024, το πλεόνασμα του προϋπολογισμού αναμένεται να ανέλθει περίπου στο 2,1% του ΑΕΠ. Η αύξηση οφείλεται στην προβλεπόμενη πλήρη κατάργηση των μέτρων για τον μετριασμό των επιπτώσεων των υψηλών τιμών της ενέργειας, τα οποία εφαρμόζονται έως τον Ιούνιο του 2023.

Ο δείκτης χρέους προς το ΑΕΠ προβλέπεται να μειωθεί, κατά τα επόμενα έτη, λόγω της προβλεπόμενης αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ (μεταξύ άλλων, λόγω και του υψηλού αποπληθωριστή ΑΕΠ) και των πρωτογενών πλεονασμάτων. Αναμένεται να φθάσει το 80,4% έως το τέλος του 2023 και να μειωθεί περαιτέρω, σε 72,5%, το 2024, από 86,5%, το 2022.

Οι κίνδυνοι για τις δημοσιονομικές προοπτικές παρουσιάζουν τάση επιδείνωσης. Ειδικότερα, η σχεδιαζόμενη επέκταση της κρατικής εταιρείας διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων «ΚΕΔΙΠΕΣ» και η πιθανή τροποποίηση του συστήματος τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των μισθών θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά τα δημόσια οικονομικά.

## 1.8 Πρόγραμμα Σταθερότητας 2023-2026 - Σχόλια του Οίκου Αξιολόγησης DBRS Morningstar

Η ανάπτυξη της Κύπρου αναμένεται να παραμείνει ισχυρή, σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2023-2026, το οποίο προβλέπει επαναλαμβανόμενα δημοσιονομικά πλεονάσματα και, συνεπώς, σημαντική μείωση της επιβάρυνσης του δημόσιου χρέους τα επόμενα έτη. Παρ' όλα αυτά οι οικονομικές και δημοσιονομικές προοπτικές της χώρας εκτίθενται σε σημαντικούς κινδύνους, σύμφωνα με εκτιμήσεις του канаδικού οίκου αξιολόγησης DBRS Morningstar για το εν λόγω Πρόγραμμα, το οποίο υπέβαλε το κ/Υπουργείο Οικονομικών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ο канаδικός οίκος αξιολόγησης σημειώνει σε σχετική ανάλυση ότι, οι μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι σηματοδοτούν τη συνέχεια της δημοσιονομικής πολιτικής της προηγούμενης κυβέρνησης. Παράλληλα, επισημαίνει ότι, όπως και με τις προβλέψεις του Σχεδίου Προϋπολογισμού του 2023 της προηγούμενης κυβέρνησης (δημοσιεύθηκε τον Οκτώβριο του 2022) το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2023-2026 (δημοσιεύθηκε στις 3 Μαΐου τ.έ.), προβλέπει επαναλαμβανόμενα δημοσιονομικά πλεονάσματα και σημαντική μείωση της υψηλής επιβάρυνσης του δημόσιου χρέους, τα επόμενα χρόνια. Άλλωστε, στόχος του Προγράμματος είναι μέσο πλεόνασμα του προϋπολογισμού της Γενικής Κυβέρνησης, 2,3%, την περίοδο, 2023-2026.

Σύμφωνα με τον οίκο αξιολόγησης, οι ευνοϊκές δημοσιονομικές προβλέψεις βασίζονται στην υπόθεση ότι τα δημόσια φορολογικά έσοδα θα συνεχίσουν να ενισχύονται σε μεγάλο βαθμό από την ισχυρή δυναμική της οικονομικής ανάπτυξης, όμως, οι οικονομικές και δημοσιονομικές προοπτικές εκτίθενται σε σημαντικούς κινδύνους. Συγκεκριμένα, η Κύπρος είναι μια από τις ελάχιστες χώρες της Ευρωζώνης, που στοχεύει μεσοπρόθεσμα σε επαναλαμβανόμενα δημοσιονομικά πλεονάσματα και οι ευνοϊκές δημοσιονομικές προβλέψεις δεν βασίζονται σε περικοπές δαπανών, αλλά στην προσδοκία ότι, οι οικονομικές συνθήκες θα συνεχίσουν να ενισχύουν τα δημόσια φορολογικά, με αποτέλεσμα η συνέχιση της ευνοϊκής δυναμικής της οικονομικής ανάπτυξης να είναι απαραίτητη για την επίτευξη αυτών των δημοσιονομικών στόχων τα επόμενα χρόνια. Παράλληλα, τα συνολικά δημόσια έσοδα προβλέπεται να αυξηθούν, με μέσο ετήσιο ρυθμό, 5,7%, την περίοδο 2023-2026, γεγονός που με τη σειρά του θα καλύψει τις αναμενόμενες αυξανόμενες δημόσιες δαπάνες (+5,6%).

Αναφορικά με την οικονομική ανάπτυξη, επισημαίνεται ότι το Πρόγραμμα Σταθερότητας προβλέπει αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ, κατά μέσον όρο, 3,0%, την περίοδο 2023-2026. Από την πλευρά της προσφοράς, σημαντικές δραστηριότητες του τομέα των υπηρεσιών Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας (ΤΠΕ - ICT) και τουρισμός είναι πιθανό να παραμείνουν οι κύριοι μοχλοί ανάπτυξης. Ο οίκος

αξιολόγησης εκτιμά ότι ο αριθμός των αφίξεων τουριστών θα συνεχίσει να αυξάνεται, κυρίως, ως αποτέλεσμα του ανοίγματος νέων τουριστικών εγκαταστάσεων μεγάλης κλίμακας τους επόμενους μήνες (όπως του καζίνο-θερέτρου Λεμεσού).

Επιπλέον, η εγχώρια επενδυτική δραστηριότητα είναι πιθανόν να υποστηριχθεί από την εισροή κεφαλαίων του προγράμματος NextGenerationEU, τα επόμενα χρόνια, με βασικό συμπέρασμα και σενάριο του εν λόγω οίκου, τη διατήρηση της ευνοϊκής αναπτυξιακής δυναμικής, αλλά και με την επισήμανση, ότι οι οικονομικές και δημοσιονομικές προοπτικές εκτίθενται σε σημαντικούς καθοδικούς κινδύνους, (κλιμάκωση της σύγκρουσης στην Ουκρανία και υψηλότερη παγκόσμια χρηματοπιστωτική μεταβλητότητα, που πιθανότατα θα αποδυναμώσει την εξωτερική και εσωτερική ζήτηση).

### **1.9 Ημερίδα με θέμα «Η φορολογία ως βασικός πυλώνας του σχεδίου ανάπτυξης για την κυπριακή οικονομία - Προτάσεις για τη φορολογική μεταρρύθμιση στην Κύπρο και η εμπειρία από την Ελλάδα και τις διεθνείς τάσεις» (Λευκωσία, 08.06.23**

Το βαρύνουσα σημασία για την οικονομία θέμα, της προωθούμενης φορολογικής μεταρρύθμισης στην Κύπρο και σχετικές προτάσεις, με βάση την εμπειρία από την φορολογική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα και τις διεθνείς τάσεις συζητήθηκαν σε ημερίδα που πραγματοποιήθηκε, την Πέμπτη, 8 Ιουνίου τ.έ. στη Λευκωσία, στα κεντρικά της Τράπεζας Κύπρου. Η ημερίδα διοργανώθηκε από το Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο (ΚΕΒΕ), τον Σύνδεσμο Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου (ΣΕΛΚ) και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Δημοσίου Δικαίου (ΕΠΛΟ). Διακεκριμένοι ομιλητές από την Κύπρο και την Ελλάδα ανέπτυξαν τους λόγους, για τους οποίους κρίνεται αναγκαία η υλοποίηση μιας φορολογικής μεταρρύθμισης μετά από 21 χρόνια (2002), στοιχείο, που από μόνο του δείχνει το επίπεδο της φορολογικής σταθερότητας στην Κύπρο. Στις συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης τέθηκαν σημαντικά ζητήματα, όπως ο αντίκτυπος των διεθνών φορολογικών εξελίξεων στη σχεδιαζόμενη από την κ/κυβέρνηση φορολογική μεταρρύθμιση, ενώ κατατέθηκαν εισηγήσεις για την παραχώρηση φορολογικών κινήτρων, την πράσινη ανάπτυξη και την παγκόσμια κινητικότητα κεφαλαίων και προσώπων.

Στους χαιρετισμούς,

- Ο Φορολογικός Σύμβουλος, μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής Ακαδημίας Φορολογίας και Λογιστικής του ΕΠΛΟ, κ. Ά. Γρηγοριάδης, τόνισε τη σημασία προτάσεων φορολογικής μεταρρύθμισης που, στοχεύουν στην στήριξη της απασχόλησης, προάγουν την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάπτυξη και ταυτόχρονα λειτουργούν ως κίνητρο για τη μείωση της φοροδιαφυγής και της αδήλωτης εργασίας.
- Ο πρώην Υφυπουργός Οικονομικών της Ελλάδος, Δρ. Γ. Μαυραγάνης, Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής της

Ακαδημίας Φορολογίας και Λογιστικής, ΕΠΛΟ, εξήγησε ότι στη χώρα μας υφίσταντο αναχρονιστικοί νόμοι και υπηρεσίες, με διοικητικό κόστος και γραφειοκρατία, οι οποίοι τροποποιήθηκαν. Παράλληλα, υπήρξε μία τεράστια μεταρρύθμιση των φορολογικών υπηρεσιών, με έμφαση στη χρήση της τεχνολογίας για τον περιορισμό της απώλειας εσόδων και τη χορήγηση φορολογικών κινήτρων για διάφορες κατηγορίες επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ο πρώην Υφυπουργός Οικονομικών εξέφρασε την ετοιμότητα του ΕΠΛΟ να συνδράμει στην προσπάθεια της Κύπρου για φορολογική μεταρρύθμιση.

- Στον δικό του χαιρετισμό ο κ. Χρ. Αγκαστινιώτης, Πρόεδρος του Κυπριακού Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου (ΚΕΒΕ) σημείωσε τη σημασία της συζητούμενης φορολογικής μεταρρύθμισης, δεδομένης της εκτεφρασμένης θέσης του ΚΕΒΕ ότι το κ/φορολογικό σύστημα έδωσε ότι μπορούσε να δώσει. Από το 2002, που εφαρμόστηκε, μέχρι σήμερα, έχουν περάσει πάνω από 20 χρόνια και θεωρείται αναχρονιστικό με βάση και τα δεδομένα της πραγματικής οικονομίας. Το φορολογικό σύστημα πρέπει να καταστεί πιο φιλικό και εύχρηστο σύμφωνα με τον κ. Αγκαστινιώτη.
- Ο πρόεδρος του Συνδέσμου Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου (ΣΕΛΚ), κ. Πιερής Μάρκου, επανέλαβε ότι το αίτημα του κλάδου για άμεσες και σημαντικές αλλαγές στο φορολογικό σύστημα και τόνισε την ανάγκη να ληφθούν υπόψιν οι διεθνείς και εγχώριες εξελίξεις στον σχεδιασμό του νέου φορολογικού πλαισίου.
- Ο κ. Ι. Ιωσήφ, Πρόεδρος του Επιχειρηματικού Συνδέσμου Κύπρου – Ελλάδας, αναφέρθηκε επίσης στη σημασία της διοργάνωσης της ημερίδας για τον καλύτερο σχεδιασμό των νέου φορολογικού συστήματος.

Ακολούθησαν δύο κύκλοι συζήτησης στρογγυλής τραπέζης.

Στον πρώτο με θέμα «Η ανάγκη για τη φορολογική μεταρρύθμιση στην Κύπρο και η εμπειρία από την Ελλάδα», συμμετείχαν οι Δρ. Γ. Μαυραγάνης, ο κ. Ν. Ιωάννου, Φορολογικός Σύμβουλος - Συνέταιρος στην Tax and Cyprus και ο κ. Α. Καραολής, Πρόεδρος της Επιτροπής Φορολογικής Συμμόρφωσης του ΣΕΛΚ. Συντονιστής της ημερίδας ήταν ο κ. Χ. Χριστοδούλου, Δ/νων Σύμβουλος της CSC Christodoulou.

Στον δεύτερο, που συντόνισε ο κ. Κ. Ιορδάνου, Γεν. Δ/ντής του ΣΕΛΚ, το θέμα ήταν «Διεθνείς φορολογικές εξελίξεις και οι επιπτώσεις τους στη σχεδιαζόμενη μεταρρύθμιση : φορολογικά κίνητρα, πράσινη ανάπτυξη και παγκόσμια κινητικότητα». Στη συζήτηση συμμετείχαν οι κ.κ. Π. Δαβέρος, Ανώτερος Δ/ντής Φορολογικών και Τελωνειακών Θεμάτων του Ομίλου HELLENiQ Energy (πρώην Ελληνικά Πετρέλαια), Χ. Θεοφίλου, Φορολογικός Σύμβουλος - Συνέταιρος της Tax and Cyprus, Α. Καλύβα, οικονομική αναλύτρια στη Γενική Διεύθυνση Οικονομικών και Χρηματοοικονομικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Κ. Σάββα, Φορολογικός Σύμβουλος - Συνέταιρος της Tax and Cyprus.

Από ανωτέρω συζητήσεις συγκρατούνται τα ακόλουθα:



- Οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα συνέβαλαν στην επίλυση πολλών προβλημάτων του ε/φορολογικού συστήματος (πολυνομία, αναχρονιστική νομοθεσία, δυσλειτουργία και διασπορά των φορολογικών υπηρεσιών, περιορισμένη εφαρμογή ηλεκτρονικών μέσων. Η συμπλήρωση της μεταρρύθμισης δημιούργησε μια Ανεξάρτητη Αρχή, κίνητρα για τη φορολογική κατοικία, συνέχιση του μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ εστίασης, ενίσχυση ψηφιακών εργαλείων, αναστολή ΦΠΑ σε νεόδομητες κατοικίες, κατάργηση έκτακτης εισφοράς, μεγαλύτερη αξιοποίηση πληροφοριών, κωδικοποίηση φορολογικών κινήτρων, επέκταση της φορολογικής διαιτησίας και κατάργηση τεκμηρίων (Δρ. Μαυραγάνης).
- Η Κύπρος χρειάζεται να μελετήσει τη θέση της στη διεθνή κατάταξη ως προς τη διεθνή φορολογική ανταγωνιστικότητα, δεδομένου ότι δεν είναι μέλος του ΟΟΣΑ, ο οποίος καταρτίζει και τη σχετική λίστα, ενώ η φορολογική μεταρρύθμιση οφείλει να δίνει απαντήσεις σε ζητήματα οικονομικής αποδοτικότητας, φορολογίας και δικαιοσύνης (Ντέμης Ιωάννου).
- Οι παραγωγικοί φορείς υποστηρίζουν την ενίσχυση της ψηφιοποίησης, ζητούν έγκαιρη ενημέρωση για αλλαγές ερμηνείας / κατάργηση προηγούμενων πρακτικών και συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων, πριν την ψήφιση νέων νομοθεσιών, ώστε να μην χρειάζονται πολυσέλιδες εγκύκλιοι για την ερμηνεία των νέων φορολογικών νόμων. Ζητούν, επίσης, ενίσχυση της ενημέρωσης των φορολογούμενων (Ανδρέας Καραολής)
- Το κυπριακό επιχειρείν προσβλέπει σε μια ολιστική φορολογική μεταρρύθμιση, σε απλοποίηση του κ/φορολογικού συστήματος και των φορολογικών διαδικασιών, σε απόδοση φορολογικής δικαιοσύνης, ενώ προσοχή πρέπει να δοθεί στον ρόλο της φορολογικής διοίκησης, στην τεχνολογία ως μέσο αύξησης της παραγωγικότητας, στην εξυπηρέτηση του φορολογούμενου, στη φορολογική συμμόρφωση και τη μείωση της φοροδιαφυγής (Χρίστος Σ. Χριστοδούλου).
- Χρειάζεται προσαρμογή στις διεθνείς εξελίξεις, που έχουν άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως ο ελάχιστος φορολογικός συντελεστής (Pillar II), εταιρείες «Κελύφη» (Shell entities – ATAD III), η «Έκθεση Ανά Χώρα» (Country by Country Reporting - CbCR) - η διενέργεια Διασυννοριακών Φορολογικών Έλεγχων (DAC 7). Επίσης, χρειάζεται παρακολούθηση των εξελίξεων για την Ενέργεια (Fit for 55 - Energy Taxation Directive - Οδηγία 2003/96/ΕΚ). Ειδικότερα:
- Εισάγεται παγκόσμιος ελάχιστος συντελεστής 15% φορολόγησης μητρικών εταιριών, με ενοποιημένα έσοδα, άνω των 750 εκατ. Ευρώ από 01/01/2024, ενώ προβλέπεται καταβολή συμπληρωματικού φόρου, όταν ο πραγματικός συντελεστής είναι χαμηλότερος. Από πλευράς ΣΕΛΚ προτείνεται η οριζόντια προσαρμογή του ισχύοντος

συντελεστή (12,5%) στην Κύπρο, από το 2024, και εναλλακτικά εφαρμογή του, μόνο στις οντότητες που εμπίπτουν στα όρια,

- Εισάγεται πλαίσιο για οντότητες, μηδενικής ή ελάχιστης οικονομικής δραστηριότητας και θεσπίζονται αντίστοιχα κριτήρια αξιολόγησης (προσωπικό, τραπεζικοί λογ/μοί, είδος εισοδημάτων κλπ.), ενώ οι οντότητες δεν θα απολαμβάνουν φορολογικών πλεονεκτημάτων (απαλλαγή παρακράτησης κλπ.). Από πλευράς ΣΕΛΚ προτείνεται αξιολόγηση συμμόρφωσης (βάσει και των δεικτών Έκθεσης ανά Χώρα - ΕαΧ), με λήψη κατάλληλων μέτρων προσαρμογής.

- Εφαρμόζεται, ήδη, το πλαίσιο «Έκθεσης ανά Χώρα» (ΕαΧ) σε ετήσια βάση, η οποία αποτελεί διεθνές ελεγκτικό εργαλείο, με στόχο τους κοινούς φορολογικούς ελέγχους από Αρχές διαφορετικών κρατών, ειδικά στις περιπτώσεις διασυννοριακών ενδο-ομιλικών συναλλαγών. Από πλευράς ΣΕΛΚ, προτείνεται τα στοιχεία της Έκθεσης, να αξιοποιηθούν για προληπτικό διαγνωστικό έλεγχο και στη συνέχεια για την ανάληψη ενεργειών συμμόρφωσης με τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, αναφορικά με εταιρείες «κελύφη», ενδο-ομιλικές συναλλαγές, τεκμηρίωση συναλλαγών με ειδικά καθεστώτα κλπ.

- Αναφορικά με το Fit for 55 – Energy Taxation Directive (Οδηγία 2003/96/ΕΚ), προβλέπεται φορολόγηση, βάσει ενεργειακού περιεχομένου και απόδοσης, με ευθυγράμμιση της φορολογίας των ενεργειακών προϊόντων στο πλαίσιο της επίτευξης των κλιματικών στόχων και κατάργηση εθνικών εξαιρέσεων και απαλλαγών στην ενεργειακή φορολογία. Από πλευράς ΣΕΛΚ, προτείνεται η διατήρηση των απαλλαγών και επαρκής μεταβατική περίοδος, δεδομένου ότι η προσαρμογή σε νέα δεδομένα για την επίτευξη των κλιματικών στόχων πρέπει να καταλήγει σε φορολογική ουδετερότητα και όχι στην επιβολή φοροεισπρακτικών πρακτικών. Ειδικά για την Ελλάδα και την Κύπρο, λόγω γεωγραφικής θέσης, δημιουργούνται επιπτώσεις στον ανταγωνισμό με άλλα κράτη εκτός Ε.Ε., τα οποία δεν δεσμεύονται από το πλαίσιο αυτό, με συνέπειες στη ναυτιλία και τον τουρισμό (Κυριάκος Ιορδανίδης),

- Χορήγηση επιπλέον κινήτρων για την ενέργεια και την πράσινη μετάβαση. Από πλευράς ΣΕΛΚ προτείνονται η παροχή κινήτρων υπερέκπτωσης των αντίστοιχων δαπανών και υπεραπόσβεσης των αντίστοιχων επενδύσεων, δεδομένου ότι η επιλογή επιταχυνόμενων αποσβέσεων δημιουργεί μόνο διαφορά χρονισμού, χωρίς τελικό ουσιαστικό όφελος. Τα κίνητρα πρέπει να καλύπτουν όλες τις σχετικές επενδύσεις (ηλεκτροκίνηση, παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ και αποθήκευσή της, έργα υδρογόνου κλπ.), για τη βέλτιστη αξιοποίηση των οποίων χρήσιμο είναι να παρέχεται η δυνατότητα μεταφοράς φορολογικών ζημιών πέραν της προβλεπόμενης 5ετίας,

- Από την 01/01/2022 εισήχθη και στην Κύπρο το πλαίσιο σύνταξης Φακέλων Τεκμηρίωσης. Από πλευράς ΣΕΛΚ προτείνεται η επέκταση

τους και στις περιπτώσεις συναλλαγών με νομικές οντότητες και εκτός Κύπρου, με έδρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση,

- Τέλος, προτείνεται η δυνατότητα συμψηφισμού πάσης φύσεως ανταπαιτήσεων (φορολογικών, τελωνειακών, ασφαλιστικών κ.λπ.) μεταξύ Δημοσίου και εταιρειών, για ενίσχυση της ρευστότητας, με εργαλείο την ψηφιοποίηση των λειτουργιών και δημιουργία ενιαίας «καρτέλας φορολογουμένου (Κυριάκος Ιορδανίδης),
- Οι Διεθνείς Όμιλοι πρέπει να αξιολογήσουν ιδιαίτερα και να συμμορφωθούν με θέματα, που προκύπτουν από τις Εκθέσεις ανά Χώρα (Πάνος Δαβέρος),
- Η Φορολογική Μεταρρύθμιση πρέπει να έχει μακροπρόθεσμη στρατηγική και να ενσωματώνει τις αρχές του Σχεδίου Δράσης του ΟΟΣΑ (2015), δηλαδή συνοχή, περιεχόμενο, διαφάνεια, (Χρίστος Θεοφίλου).
- Οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις πρέπει να στοχεύουν και στην αντιμετώπιση των γεωπολιτικών εξελίξεων, καθώς και στη δίκαιη κατανομή των βαρών και να προσφέρουν φορολογικά κίνητρα, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα φορολογικά έσοδα, ανά φορολογική βάση χώρας, συνεχίζουν να είναι επίσης ετερογενή, εντός Ε.Ε. Επίσης η φορολογική μεταρρύθμιση πρέπει να λάβει υπόψη κάποια παγκόσμια δεδομένα (αλλαγή των δημογραφικών στοιχείων, αλλαγές στην αγορά εργασίας, παγκοσμιοποίηση, κλιματική αλλαγή και Διεθνείς Συμφωνίες).

Παράλληλα, η μετάβαση προς το φορολογικό μείγμα του 21ου αιώνα πρέπει να υποστηριχθεί από βιώσιμες πηγές εσόδων. Ένα βιώσιμο, στο μέλλον, φορολογικό μείγμα για την Κύπρο πρέπει να στηρίζεται σε διαφορετικές φορολογικές βάσεις και να αξιοποιεί επαρκώς τη φορολογία κεφαλαίου, ενώ ο ρόλος των πράσινων φόρων θα πρέπει να αλλάξει στο γενικό φορολογικό μείγμα και να αναθεωρηθεί ο ρόλος των φόρων πλούτου και περιουσίας.

- Το φορολογικό σύστημα πρέπει να είναι έτοιμο να αντιμετωπίσει τις συνεχείς προκλήσεις, διατηρώντας τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά του, ενώ η ιδιοκτησία των φορολογικών μεταρρυθμίσεων αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα. Σημαντική είναι και η ποσοτικοποίηση μέτρων με χρήση μακρο-μοντέλων για τον προσδιορισμό και δευτερογενών επιπτώσεων, η καλλιέργεια συνεργειών με το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης και Ανθεκτικότητας για την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και η μέριμνα για τη βιωσιμότητα στο σκέλος εσόδων (Αθηνά Καλύβα).
- Προσοχή πρέπει να δοθεί και στο ζήτημα του ύψους του εταιρικού φόρου (corporate tax) και στον ρόλο των φορολογικών κινήτρων (φορολογικός ανταγωνισμός) για την προσέλκυση επενδύσεων (Κώστας Σάββα).

### **1.10 Υπολογισμός της ATA από 1.6. τ.έ. κατόπιν πρόσφατης συμφωνίας κ/ κυβέρνησης και κοινωνικών εταίρων**

Το Τμήμα Εργασιακών Σχέσεων του ΚΕΒΕ (Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο) με ανακοίνωση του ενημέρωσε τα μέλη του ότι, στις 12.5 τ.έ. συμφωνήθηκε μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και της κ/ κυβέρνησης η νέα καταβολή της Αυτόματης Τιμαριθμικής Αναπροσαρμογής. Η συμφωνία αυτή θα εφαρμοστεί από την 1 Ιουνίου 2023.

Με βάση τη νέα Μεταβατική Συμφωνία το Τιμαριθμικό Επίδομα αυξάνεται από το 50% στο 66.7% της ετήσιας αύξησης του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή του έτος 2022, που ήταν 8.71%. Κατά συνέπεια, η αύξηση στο Τιμαριθμικό Επίδομα (ATA) για όσες επιχειρήσεις το παραχωρούν ανέρχεται από 1.6 τ.έ. σε 1.45% επί του βασικού μισθού. Ως εκ τούτου, με βάση την πάγια πρακτική ενσωμάτωσης της αύξησης του 1.45% πάνω στο Τιμαριθμικό Επίδομα, το συνολικό Τιμαριθμικό Επίδομα προβλέπεται να αυξηθεί από 7.03% σε 8.52% επί του βασικού μισθού. Το 8.52% είναι το άθροισμα του 7.03% (50% ATA) + 1.49%, που είναι η αύξηση λόγω της Νέας Συμφωνίας. Το 1.49% προκύπτει ως εξής:  $8.71\% \times 16.7\% = 1.45\%$ . Με βάση τον τρόπο υπολογισμού, που χρησιμοποιεί το Υπουργείο Οικονομικών στην αύξηση του 1.45% ενσωματώνεται το Τιμαριθμικό Επίδομα, που ίσχυε στις 31/12/2022 και ήταν 2.56% ως εξής:  $1.45\% \times 2.56\% = 1.49\%$

Το ΚΕΒΕ σημειώνει, επίσης, ότι θα επανέλθει, ενημερώνοντας με νέα εγκύκλιο, σε περίπτωση διαφοροποίησης των ανωτέρω, μετά την ανακοίνωση επίσημων στοιχείων από το κ/ Υπουργείο Οικονομικών.

### **1.11 Πρόστιμα για τη μη καταβολή του εθνικού κατώτατου μισθού**

Αισθητά πιο τσουχερά είναι, πλέον, τα πρόστιμα για μη καταβολή του εθνικού κατώτατου μισθού, καθώς οι αλλαγές που πρότεινε η Κυβέρνηση και ενέκρινε η Βουλή για πιο αποτρεπτικές ποινές δημοσιεύτηκαν και στην Επίσημη Εφημερίδα του κράτους.

Οι αλλαγές κρίθηκαν αναγκαίες, προκειμένου να εκσυγχρονιστεί η νομοθεσία μετά και την εισαγωγή του εθνικού κατώτατου μισθού από την 1η Ιανουαρίου φέτος και ενόψει της πρώτης αναθεώρησής του, αναμένεται την 1η Ιανουαρίου του 2024, αλλά και για να μετατραπούν τα προβλεπόμενα πρόστιμα από λίρες σε ευρώ.

Πλέον, τα πρόστιμα αυξήθηκαν στις 5 χιλ. ευρώ για εργοδότη που παραβιάζει το διάταγμα για τον εθνικό κατώτατο μισθό, ποσό που συνάδει και με το ανώτατο ύψος ποινών που προβλέπεται σε άλλες συναφείς εργατικές νομοθεσίες.

Στο πλαίσιο της συζήτησης του σχετικού νομοσχεδίου, με το οποίο τροποποιήθηκε ο περί Κατώτατου Ορίου Μισθών Νόμος, εκπρόσωπος του Υπουργείου Εργασίας είχε αναφέρει στην κοινοβουλευτική Επιτροπή Εργασίας πως οι μέχρι πρότινος προβλεπόμενες στην υφιστάμενη νομοθεσία ποινές για παραβάσεις του διατάγματος που καθορίζει τον κατώτατο μισθό κρίνονται αναχρονιστικές και, συνεπώς, με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις επιδιώκεται ο εκσυγχρονισμός τους με την αύξηση του ύψους τους.

ώστε αυτές να καταστούν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές.

Κάτι που φαίνεται να επιτυγχάνεται με τα όσα ισχύουν από την περασμένη Παρασκευή, καθώς το μέγιστο πρόστιμο που δύνανται, πλέον, να επιβληθεί σε περίπτωση μη καταβολής μισθού, σύμφωνα με το σχετικό διάταγμα για το κατώτατο όριο μισθού, αυξήθηκε από 100 λίρες σε 5.000 ευρώ και, σε περίπτωση μη συμμόρφωσής του μετά την καταδίκη του, από 25 λίρες σε 50 ευρώ για κάθε ημέρα παράβασης.

Σε μια άλλη συναφής εξέλιξη, σύντομα αναμένεται να συσταθεί και η Επιτροπή Αναπροσαρμογής του κατώτατου μισθού, που προβλέπεται στο διάταγμα με το οποίο θεσπίστηκε πέρσι τον Αύγουστο για πρώτη φορά εθνικός κατώτατος μισθός. Υπενθυμίζεται ότι, βάσει του διατάγματος, με το οποίο ορίστηκε ως εθνικός κατώτατος μισθός πρόσληψης, τα 885 ευρώ ακαθάριστα με την πρόσληψη και τα 940 ακαθάριστα, μετά από βμηνη συνεχή περίοδο απασχόλησης στον ίδιο εργοδότη, η Επιτροπή Αναπροσαρμογής θα αποτελείται από τρεις εκπροσώπους των εργαζομένων, τρεις εκπροσώπους των εργοδοτών και τρεις ανεξάρτητους ακαδημαϊκούς ή γνωσμένου κύρους εμπειρογνώμονες, ειδικούς σε εργασιακά θέματα, εκ των οποίων. ο ένας ορίζεται ως ο προεδρεύων της Επιτροπής.

Ενόψει των πιο πάνω, ο υπουργός Εργασίας Γιάννης Παναγιώτου απέστειλε προ ημερών επιστολή προς τους κοινωνικούς εταίρους ζητώντας να υποδείξουν τους δικούς τους εκπροσώπους για την Επιτροπή, η οποία θα διοριστεί από το Υπουργικό Συμβούλιο και που αποτελεί μέρος του μηχανισμού αναπροσαρμογής του εθνικού κατώτατου μισθού (ΕΚΜ). Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, ο κ. Παναγιώτου φαίνεται να ενημέρωσε επίσης πως της Επιτροπής θα προεδρεύει εκτός απροόπτου ο γενικός διευθυντής του Υπουργείου Εργασίας Ανδρέας Ζαχαριάδης.

Πάντως, ο διορισμός των μελών της Επιτροπής έπρεπε να γίνει εντός δύο μηνών μετά τη δημοσίευση του διατάγματος για τον ΕΚΜ, δηλαδή από πέρσι. Συνεπώς, η Επιτροπή θα πρέπει όχι μόνο να συσταθεί σύντομα, αλλά και να συνεδριάζει, αφού θα ετοιμάσει έως το τέλος Οκτωβρίου – δύο μήνες πριν την αναθεώρηση του μισθού – την έκθεσή της.

Η διαδικασία που περιγράφει το διάταγμα προβλέπει πως ο υπουργός Εργασίας, αφού λάβει υπόψη τις απόψεις των μελών του Εργατικού Συμβουλευτικού Σώματος επί της έκθεσης της Επιτροπής, θα υποβάλλει συγκεκριμένη αιτιολογημένη εισήγηση για την αναπροσαρμογή του ύψους του κατώτατου μισθού στο Υπουργικό Συμβούλιο, «περιλαμβανομένης και εισήγησης για μηδενική αναπροσαρμογή».

Στο πλαίσιο αναπροσαρμογής του ΕΚΜ θεωρείται, πάντως, βέβαιο πως τουλάχιστον από πλευράς συντεχνιών θα τεθούν επί τάπητος και

διάφορα άλλα ζητήματα, σε σχέση με το θέμα, πέραν του ύψους του, όπως η ωριαία απόδοση του, ζητήματα υπερωριών, ΑΤΑ κ.ά.

### **1.12 Συζήτηση στην κοινοβουλευτική Επιτροπή Εμπορίου για την κατάργηση του ετήσιου τέλους εταιρειών**

Τα σχέδια των κομμάτων για κατάργηση ή διαφοροποίηση του ετήσιου τέλους εταιρειών, ύψους 350 Ευρώ, επιδιώκει να αναστείλει το Υπουργείο Οικονομικών κατά τη συζήτηση στην κοινοβουλευτική Επιτροπή Εμπορίου των πέντε προτάσεων νόμου, που έχουν καταθέσει παλαιότερα βουλευτές τους για το θέμα.

Συγκεκριμένα, με αφορμή τη σχετική συζήτηση (13.6. τ.έ) στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εμπορίου πέντε προτάσεων νόμου για κατάργηση ή διαφοροποίηση του συγκεκριμένου τέλους, το οποίο αποτελεί πάγιο αίτημα των εργοδοτικών οργανώσεων και άλλων επιχειρηματικών φορέων ο κ/Υπουργός Οικονομικών κ. Μ. Κεραυνός απέστειλε επιστολή στη Βουλή, καλώντας τα κόμματα να αποσύρουν τις προτάσεις νόμου. Σύμφωνα με τον Υπουργό, η διαφωνία για τη νομοθετική προσπάθεια, που βρίσκεται σε εξέλιξη, βασίζεται στην εκτίμηση, ότι κατάργηση ή διαφοροποίηση του τέλους εταιρειών θα επιφέρει μεγάλη απώλεια δημοσίων εσόδων και παράλληλα θα επηρεάσει τον δημοσιονομικό σχεδιασμό.

Σύμφωνα με παλαιότερα στοιχεία που παρατέθηκαν στην Επιτροπή, κάθε χρόνο, το κράτος εισπράττει 45 εκατ. Ευρώ από την επιβολή του συγκεκριμένου τέλους, το οποίο άρχισε να εφαρμόζεται το 2011, στο πλαίσιο της εφαρμογής δημοσιονομικών μέτρων εξυγίανσης και ενίσχυσης των κρατικών εσόδων. Η μη καταβολή του τέλους συνεπάγεται διαγραφή της εταιρείας από το Μητρώο Εταιρειών.

Σε προηγούμενη συνεδρίαση της Επιτροπής Εμπορίου, παρόλο που και τότε το Υπουργείο διαφώνησε, επικράτησε η άποψη ότι η κατάργηση ή διαφοροποίηση του ετήσιου τέλους εταιρειών θα μπορούσε να εξεταστεί στο πλαίσιο μιας ευρύτερης φορολογικής μεταρρύθμισης. Μάλιστα, τα μέλη της Επιτροπής αποφάσισαν να ζητήσουν από τον Υπουργό και τον Έφορο Φορολογίας να τους ενημερώσει για τη φορολογική μεταρρύθμιση. Σχετικά με αυτό το θέμα ο Υπουργός Οικονομικών αναφέρει στην επιστολή του, πως η μελέτη μιας ευρείας φορολογικής μεταρρύθμισης έχει ανατεθεί σε ειδικούς, με στόχο τη διαμόρφωση ενός νέου φορολογικού πλαισίου, το οποίο θα βασίζεται στη διαφάνεια, την απλότητα και τη χαμηλή φορολογική επιβάρυνση ενώ στο πλαίσιο της φορολογικής

μεταρρύθμισης αναμένεται αύξηση του αφορολόγητου εισοδήματος και αλλαγή των φορολογικών κλιμάκων.

Πάντως, επί του παρόντος, το Υπουργείο δεν έχει προωθήσει στη Βουλή τα επιπρόσθετα στοιχεία που έχουν ζητήσει τα κόμματα, ώστε να τα αξιολογήσουν για την τελική νομοθετική ρύθμιση, η οποία αναμένεται να συζητηθεί στην Ολομέλεια πριν από το κλείσιμο της Βουλής για τις θερινές διακοπές.

### 1.13 Επιδότηση ενοικίου σε Δήμους της Επαρχίας Λεμεσού.

Στο πλαίσιο υλοποίησης και βελτίωσης του Προγράμματος επιδοτήσεων για Υφιστάμενες Πολυκατοικίες σε Κυβερνητικούς Οικισμούς Στέγασης Εκποτισθέντων «κτίζΩ», το Υπουργείο Εσωτερικών αποφάσισε την αύξηση, κατά 200 Ευρώ, του επίδοματος ενοικίου για τους δικαιούχους που διαμένουν στους Δήμους της Επαρχίας Λεμεσού. Η απόφαση έλαβε υπόψιν τις δυσχερείς συνθήκες στέγασης, που επικρατούν στη συγκεκριμένη Επαρχία.

Συνεπώς, στους δικαιούχους του Προγράμματος, οι οποίοι διαμένουν σε πολυκατοικίες της Επαρχίας Λεμεσού θα παραχωρείται επίδομα ενοικίου ύψους 600 Ευρώ για διαμέρισμα ενός υπνοδωματίου, 800 Ευρώ για διαμέρισμα δύο υπνοδωματίων και 1.000 Ευρώ για διαμέρισμα τριών υπνοδωματίων. Το επίδομα ενοικίου παραχωρείται σε όσους δικαιούχους θα συμμετάσχουν στο Σχέδιο «κτίζΩ», βάσει του τύπου διαμερίσματος, που κατέχουν στις υφιστάμενες πολυκατοικίες.

Επιπρόσθετα, για την καλύτερη εξυπηρέτηση και τον συντονισμό των ενοίκων των πρώτων 20 πολυκατοικιών, που θα κατεδαφιστούν και θα ανοικοδομηθούν, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οίκησης διαμορφώνει πρόγραμμα δωρεάν μεταφοράς και αποθήκευσης προσωπικών αντικειμένων και οικιακού εξοπλισμού. Υπάλληλοι του Τμήματος Πολεοδομίας και Οίκησης ολοκλήρωσαν πρόσφατα την κατ' ιδίαν ενημέρωση των δικαιούχων στις 20 πολυκατοικίες, που αξιολογήθηκαν ως άμεσης επικινδυνότητας. Επεξηγήθηκαν λεπτομερώς οι πρόνοιες του Σχεδίου στους δικαιούχους και απαντήθηκαν ερωτήσεις, ενώ, παράλληλα, έγινε καταγραφή συγκεκριμένων περιπτώσεων δικαιούχων, έτσι ώστε να εξευρεθούν εξατομικευμένες λύσεις και να τους παρασχεθεί η μέγιστη δυνατή βοήθεια και διευκόλυνση. Θα ακολουθήσει, το επόμενο διάστημα, ενημέρωση των δικαιούχων στις υπόλοιπες 23 πολυκατοικίες που θα εκκενωθούν και κατεδαφιστούν με ορίζοντα τους 24 μήνες.

Το Υπουργείο Εσωτερικών έχει εξασφαλίσει βοήθεια σε χρήματα, αγαθά, υπηρεσίες και εθελοντική προσφορά από ιδιωτικούς φορείς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, που έσπευσαν να στηρίξουν την προσπάθεια του Κράτους για την εξασφάλιση ασφαλούς και αξιοπρεπούς στέγης για τους δικαιούχους διαμερισμάτων σε προσφυγικούς συνοικισμούς. Λεπτομέρειες για τη βοήθεια, που θα

χορηγηθεί στους δικαιούχους θα ανακοινωθούν από τον Υπουργό Εσωτερικών τις επόμενες μέρες.

## 2. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ – ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

### 2.1 Επέκταση των δραστηριοτήτων του ισραηλινού ομίλου Fattal Hotel Group στην Κύπρο

Στην εξαγορά του πεντάστερου ξενοδοχείου της Λεμεσού GrandResort προχώρησε ο ισραηλινός όμιλος ξενοδοχείων Fattal Hotel Group. Το ξενοδοχείο βρίσκεται στην ανατολική παραλιακή άκρη της Λεμεσού, κοντά στη Μονή.

Πρόκειται για το δεύτερο ξενοδοχείο που θα λειτουργεί υπό τον όμιλο Fattal στη Λεμεσό, μετά την πρόσφατη έναρξη λειτουργίας του NYX στο κέντρο της πόλης (στη συμβολή της Λεωφόρου Ανεξαρτησίας με την παραλιακή), ιδιοκτησίας του ομίλου αλλά με άλλη επωνυμία). Παράλληλα, ολοκληρώνεται σύντομα στη Λευκωσία ένα ακόμα NYX, στην ίδια λογική, δηλαδή του ξενοδοχείου πόλης. Ο εν λόγω όμιλος έχει προχωρήσει, το τελευταίο διάστημα, σε πολλές επενδύσεις στην Κύπρο, αποκτώντας συνολικά εννέα (9) ξενοδοχειακές μονάδες, εκτός από τη Λεμεσό, σε Πάφο, Λάρνακα και Πρωταρά.

Ειδικότερα, η νέα επένδυση του ομίλου στην Κύπρο αφορά στην απόκτηση του ξενοδοχείου πέντε αστέρων, GrandResort στη Λεμεσό, το οποίο προγραμματίζεται να υποβληθεί σε εκτεταμένη ανακαίνιση και θα περιληφθεί στο σήμα Leonardo Hotels Limited Edition. Ο όμιλος έχει επίσης αποκτήσει το Elias Latsi Holiday Village Resort, το οποίο σύντομα θα ανακαινισθεί εξ ολοκλήρου και θα μετονομαστεί σε Leonardo Club Family Resort.

Παράλληλα, σχεδιάζονται και άλλες επενδύσεις. Σύμφωνα με τον Δ/ντα Σύμβουλο της Fattal, η εταιρεία απασχολεί 1.200 άτομα στην Κύπρο και φιλοδοξεί να επεκταθεί περαιτέρω. Προτεραιότητά δίνεται στην ολοκλήρωση των διαδικασιών που αφορούν στα νεοαποκτηθέντα ξενοδοχεία και κατόπιν στην αξιοποίηση νέων επενδυτικών ευκαιριών στο νησί. Ο Δ/νων Σύμβουλος της Fattal εξέφρασε επίσης την ικανοποίηση του για το εγχώριο επιχειρείν και το επενδυτικό περιβάλλον, καθώς και για την απόδοση των επενδύσεων της εταιρείας στην Κύπρο, την οποία χαρακτήρισε «ιδανικό προορισμό για επενδύσεις, με πολλά πλεονεκτήματα για όσους ενδιαφέρονται να προχωρήσουν σε «σοβαρές επενδύσεις».

Από την πλευρά του, ο Δ/νων Σύμβουλος του Invest Cyprus κ. Μ. Τανούσης καλωσόρισε την επέκταση των δραστηριοτήτων του Fattal Group στην Κύπρο, επισημαίνοντας ότι «οι επενδυτικές αποφάσεις ηγετικών ξενοδοχειακών ομίλων και διεθνών επενδυτών να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Κύπρο είναι ξεκάθαρα μια ψήφος εμπιστοσύνης στις προοπτικές στον τομέα του τουρισμού και της φιλοξενίας του νησιού». Ο κ. Μ. Τανούσης διαβεβαίωσε επίσης ότι το Invest Cyprus ως η επενδυτική αρχή της κυβέρνησης, θα συνεχίσει να στηρίζει και να διευκολύνει τις άμεσες ξένες επενδύσεις

σε σημαντικούς τομείς της οικονομίας, βάσει και του οράματος και της στρατηγικής της κυβέρνησης.

Σύμφωνα, τέλος, με την ανακοίνωση του Invest Cyprus, ο όμιλος Fattal θεωρείται ο μεγαλύτερος όμιλος στο Ισραήλ στον τομέα της φιλοξενίας και ένας από τους ραγδαία αναπτυσσόμενους ξενοδοχειακούς ομίλους, με 270 ξενοδοχειακές μονάδες σε 117 προορισμούς στο Ισραήλ, την Ευρώπη και το Ηνωμένο Βασίλειο.

## **2.2 17ο Παγκύπριο Συνέδριο της Ομοσπονδίας Μεταφορών, Πετρελαίου & Γεωργίας (ΟΜΕΠΕΓΕ-ΣΕΚ), Λευκωσία 14.7. τ.έ**

Τη σημασία της ναυτιλίας, των δημοσίων μεταφορών και της γεωργίας τόνισαν στους χαιρετισμούς και τις ομιλίες τους οι καλεσμένοι στο 17ο Παγκύπριο Συνέδριο της Ομοσπονδίας Μεταφορών Πετρελαίου και Γεωργίας της ΟΜΕΠΕΓΕ-ΣΕΚ (Ομοσπονδίας Μεταφορών, Πετρελαίου & Γεωργίας - Συνομοσπονδία Εργαζομένων Κύπρου), που έλαβε χώρα στη Λευκωσία στις 14.7. τ.έ.

Έμφαση στις δημόσιες μεταφορές έδωσε στον χαιρετισμό του ο Υπουργός Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων, κ. Α. Βαφειάδης, εκτιμώντας ότι η πλήρης αναβάθμιση του τομέα θα ολοκληρωθεί, έως το 2032.

Από την παρέμβασή του συγκρατούνται τα ακόλουθα:

- αυξάνονται τα χιλιόμετρα των παρεχόμενων υπηρεσιών, κατά 20%, και πραγματοποιούνται επενδύσεις στο στόλο, σε υποδομές καθώς και σε έρευνα αγοράς, με στόχο την προσφορά καλών συντονισμένων υπηρεσιών,
- προωθούνται η μεγαλύτερη συχνότητα των συγκοινωνιών, μέσω του συστήματος τηλεματικής, η χρήση σύγχρονων, ασφαλών και μη ρυπογόνων λεωφορείων, η ροή πληροφοριών στο κοινό σε πραγματικό χρόνο και η προώθηση του ηλεκτρονικού εισιτηρίου,
- μελετώνται η ανάπτυξη τακτικών υπηρεσιών ταχείας εξυπηρέτησης, η ανάπτυξη συστημάτων μεταφορών ανάλογα με τη ζήτηση, όπως και οι υπηρεσίες τελευταίου σκέλους διαδρομής και η δυνατότητα μεταφοράς ποδηλάτων κι άλλων μέσων μικροκίνησης στα λεωφορεία,
- συνεχίζεται η προσπάθειά να μειωθεί το κόστος των μέσων μαζικής μεταφοράς και η επέκταση της χρήσης τους, δεδομένου ότι υλοποιούνται πολλοί στόχοι με τη χρήση λεωφορείων κι άλλων ΜΜΜ (μείωση ρύπων και κίνησης αυτοκινήτων στους δρόμους),
- η υπογραφή συλλογικών συμβάσεων από όλους τους ανάδοχους θα συντελέσει στη διατήρηση υγιούς, σύγχρονου και δίκαιου εργασιακού περιβάλλοντος,
- κάλεσε τον ΓΓ της Διεθνούς Διάσκεψης Μεταφορών, κ. Stephen Cotton, να ασκήσει την επιρροή του, ώστε να αρθούν τα προσκόμματα, που προβάλλει η Τουρκία στο αίτημα της Κύπρου να γίνει μέλος της Διάσκεψης.

Στον χαιρετισμό της, η κ/Υφυπουργός Ναυτιλίας, κα Μ. Χατζημανώλη:

- επεσήμανε το γεγονός ότι η ναυτιλία αποτελεί σημαντικό πυλώνα ανάπτυξης της κ/οικονομίας (συνεισφέρει 7% στο ΑΕΠ της χώρας), ενώ η Κύπρος με την ραγδαία ανάπτυξη της εμπορικής ναυτιλίας τις τελευταίες δεκαετίες, αποτελεί παγκόσμια ναυτιλιακή δύναμη, με μια από τις ποιοτικότερες και ανταγωνιστικότερες σημαίες στον τομέα,
- σημείωσε ότι η διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων των ναυτικών εντάσσεται στις προτεραιότητες του Υφυπουργείου Ναυτιλίας, καθώς η κ/σημαία συμπεριλαμβάνεται στις σημαίες των χωρών, που υπάγονται στη λευκή λίστα των μνημονίων Paris και Tokyo MoU (το κ/νηολόγιο πέτυχε πρόσφατα εντυπωσιακή άνοδο στη λευκή λίστα και από τη 13η θέση το 2022 πέρασε στην 8<sup>η</sup> θέση το 2023, άνοδος, η οποία αντανακλά τις προσπάθειες της Κύπρου για βελτίωση των πρακτικών ελέγχου και εποπτείας, ενισχύει το κύρος, την αξιοπιστία του κ/νηολογίου και αποτελεί αναγνώριση των προσπαθειών για τη βελτίωση της ασφάλειας και ποιότητας των πλοίων),
- ανέφερε, επίσης, ότι το Υφυπουργείο θέτει στις προτεραιότητές του τη διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων των ναυτικών, τη βελτίωση του επιπέδου ασφάλειας, διαβίωσης και των συνθηκών εργασίας πάνω στα κ/πλοία, όπως επίσης και την επαγγελματική κατάρτισή τους με την επικύρωση διεθνών συμβάσεων, που η Κύπρος έχει υπογράψει.

Ο ΓΓ της ΣΕΚ, κ. Α. Μάτσας:

- σημείωσε ότι βρισκόμαστε σε ένα μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό και εργασιακό περιβάλλον, μέσα στο οποίο η ψηφιοποίηση δημιουργεί νέες τάσεις, αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας της αγοράς,
- πρόέθεσε ότι δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην πράσινη ανάπτυξη για να καταστεί εφικτή η διαχείριση των προκλήσεις των κλιματικών αλλαγών, να δημιουργήσουμε προϋποθέσεις για την κυκλική οικονομία και να δώσουμε έμφαση στην γαλάζια οικονομία, στο πλαίσιο μιας συνολικής προσέγγισης των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων εξελίξεων,
- ανεφέρθη στην ύπαρξη δομημένου κοινωνικού διαλόγου στην Κύπρο και στις τέσσερις θεματικές εργασιακού ενδιαφέροντος: μεταρρύθμιση συνταξιοδοτικού συστήματος, αναθεώρηση στρατηγικής απασχόλησης εργαζομένων από Τρίτες Χώρες, σωστή διαχείρισή επέκτασης των συλλογικών συμβάσεων και εθνικό κατώτατο μισθό.

Η ΓΓ της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Μεταφορών, κα Livia Spera (που εκπροσωπεί 5 εκ. εργαζομένους από 38 χώρες της Ευρώπης):

- ανεφέρθη στην εξαιρετική συνεργασία με την ΣΕΚ,
- έκανε ιδιαίτερη μνεία στον τομέα των μαζικών μεταφορών, ιδιαίτερα στον αγώνα αντιμετώπισης των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής και την σημασία που αποδίδει η ΕΕ στη χρήση περισσότερων δημοσίων μεταφορών και ποδηλάτων,

- σημείωσε ότι ένας βιώσιμος τομέας δημόσιων μεταφορών χρειάζεται εργαζομένους (υπάρχει έλλειψη στην Ευρώπη), προσθέτοντας ότι υπάρχει ανάγκη προσέλκυσης και γυναικών οδηγών λεωφορείων,

- επεσήμανε για τον κατώτατο μισθό, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, την ύπαρξη διαφορετικών προσεγγίσεων από τις βόρειες και τις νότιες χώρες, αλλά και την επίτευξη, τελικά, συμφωνίας, σημειώνοντας ότι ο καθορισμός του βοηθάει στην σύναψη συλλογικών συμβάσεων και την εξασφάλιση καλών εργασιακών συνθηκών (αμοιβές, ώρες εργασίας κτλ),

- σχολίασε ότι στο αίτημα πολλών χωρών της Ευρώπης για κάλυψη των αναγκών σε εργατικά χέρια στον τομέα των μεταφορών με άτομα από Τρίτες Χώρες, χρειάζεται να διασφαλιστεί ότι αυτοί οι εργαζόμενοι θα απολαμβάνουν ό,τι και οι ευρωπαίοι.

Ο ΓΓ της ΟΜΕΠΕΓΕ-ΣΕΚ, κ. Χ. Αυγουστής στη δική του τοποθέτηση:

- προέβη σε ανασκόπηση της εξαετίας, που πέρασε από το τελευταίο Παγκύπριο Συνέδριο της Ομοσπονδίας Μεταφορών, Πετρελαιοειδών και Γεωργίας με έμφαση στα χρόνια της πανδημίας,

- σημείωσε ότι η απαγόρευση ελλειμνισμού των υπό Κυπριακή σημαία πλοίων στα τουρκικά λιμάνια (τουρκικό εμπάργκο) αποτελεί το σοβαρότερο πρόβλημα της σημαίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, γεγονός που αποτρέπει αρκετούς πλοιοκτίτες από το να την χρησιμοποιήσουν και πρόσθεσε ότι «η στάση αυτή, αποτελεί μεγάλη τροχοπέδη στην απρόσκοπτη λειτουργία της ελεύθερης ναυσιπλοΐας»,

- μίλησε για την λιμενική βιομηχανία, τη σύναψη Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας «με σημαντικά οφέλη για όλες τις κατηγορίες εργαζομένων», και τη σημασία της χρήσης λεωφορείων,

- ανεφέρθη στην έλλειψη εργαζομένων στις εταιρείες λεωφορείων και σημείωσε ότι ήδη έχουν πραγματοποιηθεί συναντήσεις με γυναίκες οδηγούς λεωφορείων, με σκοπό να δώσουν λύσεις στα προβλήματα που τις απομάκρυναν από το επάγγελμα,

- προσέθεσε ότι ο κλάδος της γεωργίας-κτηνοτροφίας, που αποτελούσε στο παρελθόν τη ραχοκοκαλιά της ΟΜΕΠΕΓΕ, τα τελευταία χρόνια έχει συρρικνωθεί και οι πλείστοι εργαζόμενοι στον τομέα κατάγονται από τρίτες χώρες,

Από την παρέμβαση του ΓΓ της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μεταφορών, κ. Steven Cotton συγκρατούνται τα ακόλουθα:

- επεσήμανε ότι, κατά την περίοδο της πανδημίας, αναδείχθηκε η εξάρτηση της κοινωνίας από τις μεταφορές για την τροφή και τα φάρμακα,

- ανεφέρθη στη σημασία της ναυτιλίας για την αντιμετώπιση των γεωπολιτικών και ενεργειακών προκλήσεων, ενώ ζήτησε τη συνεργασία όλων για την πράσινη μετάβαση στη ναυτιλία, την προώθηση των πράσινων τεχνολογιών και τη λήψη σωστών αποφάσεων, προσθέτοντας ότι εταιρείες ενέργειας, πλοιοκτίτριες

εταιρείες και κυβερνήσεις πρέπει να συνεργαστούν για τη διαμόρφωση ενός ασφαλούς εργασιακού περιβάλλοντος,

- τάχθηκε υπέρ του πράσινου χαρακτήρα των μεταφορών,

- μίλησε για τη συνεργασία μεσογειακών χωρών στα θέματα των μεταφορών και την επίδειξη αλληλεγγύης και την ανάγκη να κατανοήσουν τα συνδικάτα τις νέες πράσινες τεχνολογίες,

- σημείωσε ότι σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Διεθνούς Ομοσπονδίας, υπάρχουν 2 εκ. εργαζόμενοι στον ναυτιλιακό τομέα, εκ των οποίων οι 800.000 πρέπει να αναβαθμίσουν τις δεξιότητές τους ώστε να πετύχουν τον στόχο της πράσινης μετάβασης στην ναυτιλία ως το 2030,

- εξέφρασε τον προβληματισμό του για τη μετάβαση του χώρου των καυσίμων στην πράσινη ενέργεια και το τί θα γίνει με τα διωλιστήρια, θέμα, το οποίο πρέπει να εξετασθεί με προσοχή,

- υπογράμμισε τη διαχρονικά επιτυχή συνεργασία της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μεταφορών (ITF), τόσο με Κύπριους πλοιοκτίτες όσο και με κ/εταιρείες διαχείρισης καθώς και την αντίστοιχη συνεργασία στα διεθνή φόρα,

- κατέθεσε την απογοήτευση της ΔΟΜ για τις ενέργειες της Ρωσίας στην Ουκρανία, κάτι το οποίο αποτελεί και μία πρόκληση για τη ναυτιλιακή βιομηχανία (πολλοί Ουκρανοί και Ρώσοι ναυτικοί εντός της ITF), ενώ εξέφρασε την ελπίδα να αλλάξει η στάση της τουρκικής κυβέρνησης έναντι των πλοίων με κ/σημαία,

- τέλος εξέφρασε την άποψη ότι είναι ζωτικής σημασίας η συνέχιση της εξαιρετικής συνεργασίας της ΔΟΜ με τους Κύπριους εταίρους για τη διασφάλιση της συμβολής του ναυτιλιακού τομέα στην οικονομική ευημερία της Κύπρου,

- παρουσίασε τη συμβολή της ΔΟΜ στην πράσινη μετάβαση της ναυτιλίας και τη χρήση εναλλακτικών καυσίμων για τη ναυτιλιακή βιομηχανία

- ανεφέρθη στην εταιρική σχέση δίκαιης μετάβασης με το Διεθνές Ναυτιλιακό Επιμελητήριο, το Οικουμενικό Σύμφωνο του ΟΗΕ, τον Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό και τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας, με στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας της ναυτικής εκπαίδευσης σε αυτά, χωρίς κινδύνους για την ασφάλεια και την υγεία των εργαζομένων, διευκρινίζοντας ότι το κόστος της αναβάθμισης ή της πρόσθετης εκπαίδευσης θα βαρύνει τη βιομηχανία και όχι τους ναυτικούς,

- τέλος εξέφρασε την άποψη ότι η ναυτιλία έχει ισχυρό μέλλον, ως κρίσιμης σημασίας παράγοντας για το παγκόσμιο εμπόριο, το οποίο τελικά - όπως αποδεικνύει και η πρόσφατη πανδημία - εξαρτάται από τις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού.

### **2.3 Εκδήλωση για τα 50 χρόνια της Αρχής Λιμένων Κύπρου (Λεμεσός, 22.06.23)**

Η Αρχή Λιμένων Κύπρου (ΑΛΚ) αποτελεί έναν από τους πιο ισχυρούς οργανισμούς της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως ανέφερε

το βράδυ της Πέμπτης 22.06 τ.έ., ο Πρόεδρος της κ/Δημοκρατίας, κ. Ν. Χριστοδουλίδης στον χαιρετισμό του στην εν θέματι εκδήλωση.

Ο κ. Χριστοδουλίδης :

- προέβη, μεταξύ άλλων, σε μια ιστορική αναδρομή της πορείας της Αρχής Λιμένων Κύπρου,
- αναφέρθηκε στα ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με τα ρυμουλκά «Οθέλλος» και «Ονήσιλος» που διασώθηκαν τον Αύγουστο του 1974, «με την αυτοθυσία των ανθρώπων του τότε Τμήματος Λιμένων, μεταφέροντάς τα στο Λιμάνι Λεμεσού, εν μέσω τουρκικών πυρών», αλλά και στη ταυτόχρονη διάσωση στρατιωτών της Εθνικής Φρουράς που επάνδρωναν τον φάρο του λιμανιού της Αμμοχώστου,
- προέβη σε ιστορική αναδρομή της αναδιαμόρφωσης της επιχειρησιακής δομής της ΑΛΚ (ανάληψη όλων των δια νόμου αρμοδιοτήτων της δύο χρόνια, μετά την τουρκική εισβολή, διορισμό του πρώτου Γενικού Δ/ντή, στελέχωση με το ελάχιστο αναγκαίο προσωπικό), κατόπιν της απώλειας τριών σημαντικών λιμένων (Αμμόχωστος, Κερύνεια, Καραβοστάσι) καθώς και στην επιτυχή προσαρμογή της,
- ανέφερε ότι οι εγκαταστάσεις των Λιμένων Λάρνακας και Λεμεσού αναπτύχθηκαν σταδιακά, κερδίζοντας επάξια σημαντική θέση στη διεθνή και περιφερειακή λιμενική δραστηριότητα και ειδικότερα:
- ο Λιμένας Λεμεσού άρχισε να λειτουργεί ως λιμάνι πολλαπλής χρήσης από το 1974 και από το 1977 (έτος έναρξης λειτουργίας της ΑΛΚ) πραγματοποιήθηκαν μεγάλα αναπτυξιακά έργα, καθιστώντας τη Λεμεσό ένα από τα πιο σημαντικά λιμάνια της περιοχής. Σημαντική περίοδος ανάπτυξης ήταν η περίοδος 1993-1996 και η περίοδος από το 2008 και μετά, όταν το νέο λιμάνι Λεμεσού κατέστη το εμπορικότερο λιμάνι της Κύπρου, προσφέροντας υπηρεσίες όλων των ειδών (εξυπηρέτηση πλοίων, φορτοεκφόρτωση φορτίων, διακίνησης επιβατών κ.ά.),
- μετά την πρόσφατη συμφωνία που υπεγράφη για την παραχώρηση του λιμανιού της Λεμεσού σε ιδιωτική εταιρεία, η Αρχή συνέχισε τις επιχειρησιακές της δραστηριότητες στο λιμάνι Λάρνακας, επενδύοντας, παράλληλα, σε ένα μεγάλο μέρος του λιμανιού Λεμεσού, αξιοποιώντας το αγκυροβόλιο της Μονής, το λιμάνι Πάφου, το λιμάνι του Λατσιού, το λιμάνι Βασιλικού/Ζυγίου και βεβαίως το παλιό λιμάνι της Λεμεσού,
- αναφορικά με το δεύτερο εμπορικότερο λιμάνι της Κύπρου, το λιμάνι της Λάρνακας, που λειτούργησε σαν ανοιχτό αγκυροβόλιο μέχρι το 1973, ο σχεδιασμός ήταν να μοιραστεί την ενδοχώρα του λιμανιού της Αμμοχώστου και να συμπληρώσει το λιμάνι της πόλης, λόγω, όμως της απώλειας του λιμανιού της Αμμοχώστου, σημειώθηκε περαιτέρω ανάπτυξη στο λιμάνι της Λάρνακας (κατασκευή αποθηκών, αίθουσας επιβατών κ.ά.), ενώ τον Απρίλιο

του 2022, παραχωρήθηκε η λειτουργία και διαχείριση του λιμένος Λάρνακας σε ιδιωτική εταιρεία.

- σημείωσε ότι η παρουσία του στον εορτασμό των 50 χρόνων της Αρχής Λιμένων αποτελεί ένδειξη της αναγνώρισης της σημαντικής δουλειάς που έχει γίνει,
- επεσήμανε ότι η ΑΛΚ είναι ένας βιώσιμος οργανισμός με οικονομική επάρκεια και οριακά πλεονασματικό προϋπολογισμό για το 2023, αποτέλεσμα της σωστής αξιοποίησης των πόρων και των χώρων, που τελούν υπό την ιδιοκτησία και διαχείρισή της,
- τόνισε τις προσπάθειες της Αρχής Λιμένων για ποιοτική αναβάθμιση, ώστε να μπορεί να αντιμετωπίζει τις συνεχείς και πολλαπλές προκλήσεις σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο επιχειρησιακό και επιχειρηματικό περιβάλλον, θέτοντας παράλληλα νέους αναπτυξιακούς σχεδιασμούς,

Από την πλευρά του, ο Πρόεδρος του ΔΣ της Αρχής, Δρ. Α. Στυλιανού,

ανέφερε ότι η ιστορία της ΑΛΚ καταδεικνύει μια σταθερή ανιούσα πορεία,

- σημείωσε, ότι ο εν λόγω Οργανισμός έχει βιώσει μια από τις μεγαλύτερες μεταρρυθμίσεις του τόπου, την ιδιωτικοποίηση των λιμενικών υπηρεσιών, κατορθώνοντας να παραμείνει πλήρως βιώσιμος και ανεξάρτητος οικονομικά, χωρίς επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού,
- τόνισε ότι το Διοικητικό Συμβούλιο της Αρχής προχωρεί στον σχεδιασμό για τα επόμενα 50 χρόνια σε ένα νέο παγκόσμιο περιβάλλον, εκσυγχρονίζοντας τα συστήματα παρακολούθησης της ναυσιπλοΐας, δημιουργώντας νέα αγκυροβόλια, επεκτείνοντας υφιστάμενες λιμενικές εγκαταστάσεις, αρχής γενομένης από το λιμάνι του Λατσιού (κατασκευή νέας λιμενολεκάνης και στη δημιουργία του πρώτου πράσινου λιμανιού της νοτιοανατολικής Μεσογείου), επενδύοντας στην πλήρη αξιοποίηση των χερσαίων χώρων της Αρχής και προωθώντας τη δημιουργία του νέου μεγάλου βιομηχανικού Λιμανιού Βασιλικού/Ζυγίου,
- τέλος, επεσήμανε, ότι για την Αρχή Λιμένων «το νέο πράσινο είναι το γαλάζιο και σε αυτό επενδύουμε» υλοποιώντας τους στόχους των πολιτικών του προγράμματος «Fit for 55», της πράσινης μετάβασης, της κυκλικής και της γαλάζιας οικονομίας, μειώνοντας το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των λιμένων και μεριμνώντας για την προστασία ενάλιου και παράκτιου περιβάλλοντος.

#### 2.4 Ίδρυση Παρατηρητηρίου Τουρισμού από το κ/ Υφυπουργείο Τουρισμού.

Σύσταση Παρατηρητηρίου Τουρισμού, με στόχο την καταγραφή στοιχείων και δεδομένων, που αφορούν σε όλο το φάσμα των τουριστικών δραστηριοτήτων ανακοίνωσε, στο τέλος Ιουνίου τ.έ., ο κ/Υφυπουργός Τουρισμού, κ. Κ. Κουμής. Εξήγησε ότι το Παρατηρητήριο Τουρισμού θα συλλέγει στοιχεία και θα παρέχει

εμπειριστατωμένη πληροφόρηση προς όλους τους φορείς, οι αρμοδιότητες των οποίων άπτονται του τουρισμού, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τομέα. Συγκεκριμένα, θα συλλέγει και θα επεξεργάζεται αποτελέσματα πρωτογενούς ή δευτερογενούς έρευνας από διάφορες πηγές, τα οποία θα μελετώνται, θα αξιολογούνται και θα αξιοποιούνται για τη χάραξη τουριστικής πολιτικής και τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση του κ/τουριστικού προϊόντος.

Υπενθυμίζουμε ότι τη δημιουργία του Παρατηρητηρίου Τουρισμού είχε εξαγγείλει ο Πρόεδρος της κ/Δημοκρατίας, κ. Ν. Χριστοδουλίδης κατά την διάρκεια ομιλίας του στη Γενική Συνέλευση του ΠΑΣΥΞΕ στη Λευκωσία στις 27.6.τ.έ.

Ο κ. Υφυπουργός ανέφερε επίσης ότι το Παρατηρητήριο Τουρισμού θα λειτουργεί ως μονάδα εντός του Υφυπουργείου και πρόσθεσε ότι η σύσταση του προέκυψε από την ανάγκη να ενδυναμωθεί ο τομέας, ενώ είναι κοινή πεποίθηση του κυβερνητικού επιτελείου ότι η λειτουργία του θα βοηθήσει τα μέγιστα και θα συνδράμει στην περαιτέρω ανάπτυξη του κ/τουρισμού. Έφερε ως παράδειγμα μελέτης της μονάδας αυτής το θέμα της ηχορύπανσης, λέγοντας ότι το θέμα αυτό συζητείται έντονα στις τουριστικές περιοχές. Η μελέτη θα βοηθήσει στην καταγραφή των περιοχών, όπου το πρόβλημα είναι εντονότερο και στη λήψη στοχευμένων μέτρων για την αντιμετώπιση του.

Σχετικά με τη συλλογή καταγραφή και παρουσίαση των στοιχείων από το Παρατηρητήριο ο κ. Κουμής διαβεβαίωσε ότι θα υπάρχει απόλυτη διαφάνεια. Τα στοιχεία που θα συλλέγονται θα αποστέλλονται στις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης και σε άλλους φορείς, όπως το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

## 2.5 ΠΑΣΥΞΕ Γενική Συνέλευση (Ιουν 2023)

Χαιρετίζοντας τις εργασίες της Γενικής Συνέλευσης, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Νίκος Χριστοδουλίδης, ανέδειξε την ανθεκτικότητα της τουριστικής βιομηχανίας, παρά τις προκλήσεις που αντιμετώπισε ο τουρισμός πρώτα με την οικονομική κρίση του 2013, την πανδημία COVID-19 του 2020 και 2021, και ακολούθως με την συνεχιζόμενη εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία.

Ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης σημείωσε, ωστόσο, ότι ο ίδιος ανέλαβε τα ηνία της χώρας έχοντας «πλήρη επίγνωση των προκλήσεων που καλούμαστε να διαχειριστούμε τόσο βραχυπρόθεσμα, όπως είναι η άνοδος του πληθωρισμού και των δανειστικών επιτοκίων σε διεθνές επίπεδο, αλλά και μεσοπρόθεσμα, θεμάτων όπως η ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, της πράσινης μετάβασης και του ψηφιακού μετασχηματισμού, κάτι που επηρεάζει αναμφίβολα και τον τουρισμό και γενικότερα την ανταγωνιστικότητα της χώρας μας».

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τόνισε πως για την κυβέρνηση και για τον ίδιο προσωπικά, «η συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα, έτσι ώστε

να καταλήξουμε σε ένα κοινό σχεδιασμό που θα οδηγήσει στην πραγματοποίηση συντονισμένων κινήσεων, είναι θέμα ύψιστης σημασίας και σημαντικότητας, για να μπορέσουμε να επιτύχουμε την πιο αποτελεσματική προβολή της χώρας μας ως ενός εκ των ελκυστικότερων τουριστικών προορισμών σε διεθνές επίπεδο».

Σε αυτό το πλαίσιο, ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης υπενθύμισε πως το Υπουργικό Συμβούλιο στη συνεδρία του, στις 31 Μαΐου, ενέκρινε τη δημιουργία του Φορέα Προβολής Τουρισμού, θεσμοθετώντας έτσι τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων για την προβολή της χώρας μας ως τουριστικού προορισμού.

Ο Πρόεδρος αναφέρθηκε στις υπό κατασκευή μαρίνες, σε Αγία Νάπα, Παραλίμνι, Λάρνακα καθώς επίσης και στην προκήρυξη διαγωνισμού για τη Μαρίνα της Πάφου, λέγοντας πως αυτά «είναι σημαντικά βήματα προόδου που σίγουρα θα ενισχύσουν το τουριστικό προϊόν της χώρας μας, όπως σημαντικές δράσεις θεωρούνται και όλα τα μεγάλα έργα που έχουν ολοκληρωθεί, η Μαρίνα της Λεμεσού, τα γήπεδα γκολφ και άλλες πολλές υποδομές».

Και ο Υφυπουργός Τουρισμού Κώστας Κουμής ανέδειξε τη συνεργασία με επαγγελματικούς συνδέσμους και φορείς, για ενίσχυση του τουρισμού, ο οποίος «είναι ο σημαντικότερος πυλώνας της κυπριακής οικονομίας και έτσι πρέπει να αντιμετωπίζεται».

Ο κ. Κουμής είτε πως η φετινή συνέλευση του ΠΑΣΥΞΕ «συμπίπτει με το τέλος μίας περιόδου, κατά την οποία ο τουρισμός τόσο στη χώρα μας, όσο και σε διεθνές επίπεδο βρέθηκε ενώπιον πρωτόγνωρων προκλήσεων».

Τόνισε ότι ο τουρισμός επανεκκίνησε το 2022, έχοντας νέες προκλήσεις και νέα προβληματικά δεδομένα, και ειδικότερα την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια σχεδόν 900.000 αφίξεων που έπρεπε να αναπληρωθούν από άλλες αγορές. Αν και, όπως είτε, ορισμένες μονάδες ή γεωγραφικές περιοχές παρουσιάζουν ακόμη σημεία στενής σχέσης ή ακόμη και εξάρτησης από τη ρωσική αγορά, ο κ. Κουμής τόνισε πως η προσπάθεια αναπλήρωσης της ρωσικής αγοράς συνεχίζεται με αγορές όπως η Πολωνία, το Ισραήλ, η Γερμανία, η Γαλλία αλλά και αρκετές άλλες μικρότερες να παρουσιάζουν στοιχεία ανόδου.

Ο Υφυπουργός Τουρισμού σημείωσε ότι ο στόχος είναι η ετήσια αύξηση 5% - 10% του τουριστικού ρεύματος το 2023, λέγοντας ότι η εξαγγελία ήταν συγκρατημένα αισιόδοξη, σε μια στιγμή που επικρατούσε παγκόσμια ευφορία για την τρέχουσα χρονιά, ένας στόχος που τέθηκε εν μέσω δεδομένων όπως η διαγραφόμενη ύφεση στο Ηνωμένο Βασίλειο, την μεγαλύτερη αγορά της Κύπρου, αλλά και η άνοδος του πληθωρισμού στην Ευρώπη, ενώ η ρωσική αγορά, η δεύτερη σε μέγεθος αγορά της Κύπρου είχε εξαφανιστεί.

Παράλληλα, και ενώ οι αριθμοί το πρώτο πεντάμηνο του έτους κατέγραψαν ετήσια αύξηση 36,2% σε σύγκριση με το έτος 2022 και 3,9% σε σύγκριση με το 2019, ο κ. Κουμής είτε πως έχει εισπράξει την



ανησυχία της αγοράς για τη σχετική επιβράδυνση που παρατηρήθηκε στις κρατήσεις το τελευταίο διάστημα.

Λέγοντας πως στόχος δεν είναι σίγουρα μόνο η αύξηση των αφίξεων και των εσόδων, αλλά η επίλυση χρόνιων προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο τουρισμός της χώρας, για τα οποία απαιτούνται οριζόντιες δράσεις και συνεργασίες, ο κ. Κουμής αναφέρθηκε στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, στην ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας της χώρας μας ως τουριστικού προορισμού και στη διεύρυνση σε νέες αγορές.

Στο σημείο αυτό, αναφέρθηκε στο άνοιγμα της αγοράς του Καζακιστάν, το επόμενο έτος, με την αεροπορική σύνδεση των δύο χωρών, ενώ, όπως είπε, «ίσως τις επόμενες βδομάδες εάν ξεπεράσουμε κάποια προβλήματα που σχετίζονται με συγκεκριμένες διαδικασίες θα ανοίξει ακόμη μία αγορά από την Κεντρική Ασία».

Αναφέρθηκε, επίσης, στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αλλά και στο κεφάλαιο υποδομές, λέγοντας ότι το Υφυπουργείο ξεκίνησε να καταγράφει τις ελλείψεις ή και τις προβληματικές βασικές υποδομές ανά γεωγραφική περιοχή, για να είμαστε έτοιμοι να κάνουμε τις αναγκαίες εισηγήσεις προς τους άλλους κρατικούς φορείς την κατάλληλη στιγμή, αναγνωρίζοντας έτσι την σημαντικότητα των δημοσίων υποδομών για τον τουρισμό της χώρας μας.

Στην τελευταία του ομιλία με την ιδιότητα ως Πρόεδρου του ΠΑΣΥΞΕ, ο Χάρης Λοιζίδης ζήτησε από όλους τους φορείς στον κλάδο της φιλοξενίας "να συνεχίσουμε να φροντίζουμε και να εξελίσσουμε το τουριστικό μας προϊόν". Κάνοντας μια αναδρομή στα είκοσι χρόνια του στο τιμόνι του Συνδέσμου, ο κ. Λοιζίδης τόνισε πως αισθάνεται ήσυχος πως "πράξαμε ό,τι ήταν ανθρωπίνως δυνατόν όλα αυτά τα χρόνια για να ενισχύσουμε και να θωρακίσουμε τον κλάδο της φιλοξενίας και κατ' επέκταση την κυπριακή οικονομία».

Ζήτησε από όλους να συνεχίσουν να φροντίζουν την εξέλιξη ενός κλάδου, ο οποίος απέδειξε την σημασία του στην ανάπτυξη της οικονομίας, την ανθεκτικότητά του στις κρίσεις και τη σημασία της συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, την οποία χαρακτήρισε ως τη «χρυσή συνταγή».

Εξάλλου, στο τελετουργικό σκέλος της συνέντευξης, ο ΠΑΣΥΞΕ προχώρησε στη βράβευση του Σάββα Περδίου ως του πρώτου Υφυπουργού Τουρισμού, αλλά και του Ζαχαρία Ιωαννίδη, του επί σχεδόν 40 χρόνια Γενικού Διευθυντή του Συνδέσμου.

Ο κ. Περδίας αφού ευχαρίστησε τον ΠΑΣΥΞΕ για την τιμή αλλά και τον Νίκο Αναστασιάδη για την τιμή να τον επιλέξει ως τον πρώτο Υφυπουργό Τουρισμού, προέτρεψε τον Πρόεδρο Χριστοδουλίδη όπως αυξήσει τις πιστώσεις προς το Υφυπουργείο Τουρισμού κατά €6 με €7 εκατομμύρια, για σκοπούς προώθησης σε νέες αγορές, ειδικά σε χώρες της Ασίας, στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα αλλά και σε χώρες της ΕΕ. Η ενδυνάμωση του τουρισμού μας δεν μπορεί προέλθει από τη ρωσική αγορά, αφού την έχουμε χάσει,

αλλά ούτε και από τη βρετανική αγορά, η οποία έχει φτάσει στην κορύφωσή της, ανέφερε, επικαλούμενος στατιστικά στοιχεία που δείχνουν ότι ενώ οι τουριστικές αφίξεις είναι στο συν 4% σε σχέση με το 2019, η αγορά της ΕΕ είναι στο συν 50%.

«Θεωρώ ότι €6 ή €7 εκατ. για να μπορέσει να συνεχίσει αυτή η δουλειά που ξεκίνησε δεν είναι πολλά και η Κύπρος θα έχει τεράστιο όφελος τα επόμενα χρόνια», τόνισε. Εξάλλου, ο Ζαχαρίας Ιωαννίδης ευχαρίστησε όλους για την τιμή, ενώ ανέδειξε την συλλογική εργασία για την «ευφορία» του θεσμού του τουρισμού «γιατί ουδείς από μόνο του επιτελεί το θαύμα».

## 2.6 Η πορεία του κυπριακού τουρισμού το α' εξάμηνο του 2023 – Προβλέψεις του κ/Υφυπουργού Τουρισμού

Η τουριστική βιομηχανία εισέρχεται στην περίοδο με την υψηλότερη δραστηριότητα, δεδομένου ότι ο Αύγουστος είναι ο κατ' εξοχήν μήνας διακοπών και όλα δείχνουν ότι το 2023 η πορεία του θα είναι θετική και καλύτερη από το 2022 με τις αφίξεις να ξεπερνούν τις επιδόσεις του 2019, της καλύτερης μέχρι τώρα χρονιάς στην ιστορία του κ/τουρισμού.

Ο Υφυπουργός Τουρισμού, κ. Κ. Κουμής, μιλώντας στην εκπομπή «Show me the money» του Ρ/Σ «Πολίτη 107,6 FM »:

- εμφανίστηκε αισιόδοξος ότι ο τουρισμός θα ακολουθήσει θετική πορεία και κατά τη χειμερινή περίοδο, χάρη στη διατήρηση αεροπορικών συνδέσεων, αλλά και στη φιλοξενία συνεδρίων και άλλων ειδικών μορφών τουρισμού,
- προβαίνοντας σε έναν απολογισμό της φετινής πορείας του τουρισμού, ανέφερε ότι το α' εξάμηνο του 2023 καταγράφεται στις αφίξεις αύξηση της τάξης του +32,1% σε σχέση με το 2022 και μικρή μείωση περίπου 1% σε σχέση με το 2019, ενώ εμφανίστηκε βέβαιος έστω και οριακά θα ξεπεραστούν οι επιδόσεις του 2019,
- επεσήμανε ότι κρίσιμοι μήνες για την επίτευξη των ετήσιων στόχων είναι ο Οκτώβριος και ο Νοέμβριος, ενώ η κυβερνητική πολιτική δεν αποβλέπει μόνο σε υψηλές πληρότητες και βελτίωση της επισκεψιμότητας, αλλά και στην αύξηση των εσόδων (τον Απρίλιο τα έσοδα κατέγραψαν αύξηση 18% σε σχέση με το 2022 και 4,1% σε σχέση με το 2019).
- αναφορικά με το ζήτημα του ανοιχτού τουρισμού και τη συζήτηση που γίνεται σχετικά με τη στόχευση σε ποιοτικό τουρισμό υψηλής δαπάνης ανέφερε ότι με βάση το τί συμβαίνει σε όλους τους προορισμούς του κόσμου και τη νέα πραγματικότητα που διαμορφώνει η υψηλή διεύρυνση των αυτοεξυπηρετούμενων καταλυμάτων, οι τουριστικοί προορισμοί δεν είναι κλειστές εγκαταστάσεις, στις οποίες μπορείς να διαλέξεις ποιός θα μπει μέσα αλλά σχεδόν όλοι οι προορισμοί στον κόσμο απευθύνονται σε κάθε πρόσωπο, που επιθυμεί να ξεκουραστεί λίγες μέρες».
- σημείωσε ότι έχουν εισέλθει στην αγορά, τα τελευταία χρόνια, μέσω των αυτοεξυπηρετούμενων καταλυμάτων 25.000 νέες κλίνες

αλλάζοντας, άρδην, το προφίλ προσφοράς διαμονής στην Κύπρο, ενώ αναφορικά με τα αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα το Υφυπουργείο Τουρισμού είναι έτοιμο να παρέμβει όπου υπάρχουν θεσμικά κενά για την αντιμετώπιση περιστατικών αθέμιτου ανταγωνισμού προς τις ξενοδοχειακές μονάδες,

- τόνισε ότι οι προβλέψεις για τις συνολικές επιδόσεις του 2023 δείχνουν ότι κλείνει το κενό της ρωσικής αγοράς, χωρίς, όμως, να επιτυγχάνεται η ίδια πληρότητα σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές και σε όλες τις ξενοδοχειακές μονάδες. Στις απώλειες από τη Ρωσία απέδωσε και το γεγονός ότι οι αφίξεις τον Ιούνιο ήταν μειωμένες κατά 11,5%, σε σχέση με τον Ιούνιο του 2019, δεδομένου ότι ο Ιούνιος είναι κλασικός μήνας άφιξης των Ρώσων επισκεπτών,

- σε ότι αφορά στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, τελευταίο θετικό νέο είναι η απόφαση φινλανδικής εταιρείας να κρατήσει μια πτήση και τον χειμώνα και να αυξήσει τις πτήσεις της και για την επόμενη θερινή περίοδο, ενώ καταβάλλεται προσπάθεια από πλευράς του Υφυπουργείου Τουρισμού για αυξημένες επισκέψεις ειδικών μορφών τουρισμού και κατά τη χειμερινή περίοδο,

- σημαντική στήριξη θα προσφέρει τους μήνες Νοέμβριο μέχρι Φεβρουάριο η βρετανική αγορά, από την οποία αναμένονται αυξημένες ροές,

- στο πλαίσιο της ανάπτυξης του κ/τουριστικού προϊόντος συνεχής είναι η προσπάθεια ανάπτυξης νέων αγορών (η περίπτωση του Ισραήλ αποτελεί ένα επιτυχημένο παράδειγμα σε ανοδική πορεία, ενώ η γαλλική αγορά αναπτύσσεται όπως και η πολωνική αγορά, αγορά πολύ σημαντικές πλέον για την Κύπρο, όπως άλλωστε και η αγορά των σκανδιναβικών χωρών, καθώς η γερμανική αγορά, η μεγαλύτερη της Ευρώπης αναμένεται να εισέλθει μαζί με την βρετανική σε οικονομική κρίση),

- μεγαλώνει ο αριθμός των αφίξεων από τη Γεωργία και την Αρμενία (7.000 και 5.000 αφίξεις αντίστοιχα), ενώ καταβάλλεται προσπάθεια να ενισχυθεί το μερίδιο αγοράς της Μέσης Ανατολής, αγοράς μεγάλης σε μέγεθος, λαμβάνοντας υπόψιν, ότι ο πληθυσμός των χωρών της Μέσης Ανατολής συνήθως επισκέπτεται ευρωπαϊκές μητροπόλεις και όχι προορισμούς με τα χαρακτηριστικά της Κύπρου,
- τα επόμενα βήματα επικεντρώνονται στην βελτίωση πολλών παθογενειών που σχετίζονται με τον κ/τουρισμό (π.χ. η ηχορύπανση σπασαχολεί εδώ και δεκαετίες και συνεπάγεται απώλειες αφίξεων, ενώ παρεμβάσεις χρειάζονται και στο πλαίσιο αδειοδότησης των τουριστικών επιχειρήσεων).

## 2.7 Έρευνα Συνδέσμου Τουριστικών Επιχειρήσεων Κύπρου (ΣΤΕΚ) για το απασχολούμενο προσωπικό στον τομέα του τουρισμού

Στα 418 εκατ. Ευρώ έφτασαν τα έσοδα από τον τουρισμό κατά τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2023, παρουσιάζοντας αύξηση 30% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο και 11,30%, σε σύγκριση

με το 2019, τη χρονιά που καταγράφηκε ιστορικό ρεκόρ για τον κ/τουρισμό.

Με βάση τα αποτελέσματα της Έρευνας Ταξιδιωτών, που δημοσιοποίησε πρόσφατα η Κυπριακή Στατιστική Υπηρεσία, τα έσοδα από τον τουρισμό, τον Απρίλιο του 2023, διαμορφώθηκαν στα 217,6 εκατ. Ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση, κατά 17,6%, σε σύγκριση με τον Απρίλιο του 2022, ενώ σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2019 καταγράφεται αύξηση κατά 16,6%.

Παράλληλα, η κατά κεφαλή δαπάνη τουριστών τον Απρίλιο 2023 ανήλθε σε 634,89 Ευρώ σε σύγκριση με 639,65 Ευρώ τον Απρίλιο 2022, σημειώνοντας μείωση 0,7%, ενώ η μέση διάρκεια παραμονής διαμορφώθηκε στις 7,9 μέρες σε σύγκριση με 8,7 ημέρες τον Απρίλιο του 2022.

Σύμφωνα με την Κυπριακή Στατιστική Υπηρεσία, τη μεγαλύτερη ημερήσια δαπάνη τον Απρίλιο παρουσίασαν οι Ισραηλινοί (δεύτερη μεγαλύτερη τουριστική αγορά, κατά τον συγκεκριμένο μήνα, με 9,9% επί του συνόλου) με 120,23 Ευρώ, κατά μέσον όρο, με δεύτερους τους Βρετανούς τουρίστες (μεγαλύτερη τουριστική αγορά με 36,3% του συνόλου τον Απρίλιο 2023) με ημερήσια δαπάνη 79,51 Ευρώ κατά μέσον όρο, ενώ οι τουρίστες από την Πολωνία (τρίτη μεγαλύτερη αγορά με 6,7%) δαπάνησαν 77,67 Ευρώ ημερησίως.

## 2.8 Ιστορικό ρεκόρ στα έσοδα από τον τουρισμό στην Κύπρο το 4<sup>ο</sup> τετράμηνο του 2023

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας αναφορικά με τον «εντοπισμό εμποδίων και τη διαμόρφωση κινήτρων για την προσέλκυση προσωπικού στον ξενοδοχειακό τομέα της Κύπρου», η πρόσληψη προσωπικού από Τρίτες Χώρες στην Κύπρο φαίνεται να χάνει τη δυναμική της, τουλάχιστον, σε βάθος 5ετίας. Την εν θέματι έρευνα διεξήγαγε ο Σύνδεσμος Τουριστικών Επιχειρήσεων Κύπρου (ΣΤΕΚ), σε συνεργασία με τη Σχολή Επιστηστικών, Ξενοδοχειακών και Τουριστικών Σπουδών του KES College και το KES Research Centre (μη κερδοσκοπικός, ερευνητικός οργανισμός, ο οποίος ιδρύθηκε το 2019 και έχει καταχωρηθεί στο Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας Κύπρου).

Το ερωτηματολόγιο της εν θέματι έρευνας αποτελείτο από τριάντα επτά (37) ερωτήσεις, που στόχευαν στην καταγραφή των δημογραφικών στοιχείων και την άποψη των συμμετεχόντων σχετικά με το πρόβλημα της έλλειψης προσωπικού στις ξενοδοχειακές μονάδες της Κύπρου. Στην έρευνα συμμετείχαν 29 ξενοδοχεία πέντε αστέρων, 26 ξενοδοχεία τεσσάρων αστέρων, 5 ξενοδοχεία τριών αστέρων, 2 οργανωμένα διαμερίσματα και πέντε 5 τουριστικά χωριά, συνολικής δυναμικότητας 18.408 κλινών. Στόχος της έρευνας ήταν η καταγραφή των απόψεων της τουριστικής βιομηχανίας, ώστε να υπάρξει πιο συγκεκριμένη εικόνα για το εύρος του προβλήματος, και προτάσεις για την αντιμετώπισή του.

Τη μεγαλύτερη συμμετοχή, με ποσοστό 32,2%, είχαν ξενοδοχεία της Ελεύθερης Επαρχίας Αμμοχώστου, ακολούθως, τα ξενοδοχεία της

επαρχίας Λεμεσού, με ποσοστό 28,8% και τέλος, τα ξενοδοχεία στις άλλες περιοχές. Η έρευνα έγινε με συλλογή πρωτογενών δεδομένων και χρήση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου από 13/02/23 έως 17/03/23.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας :

- ✓ η έλλειψη προσωπικού αναδεικνύεται ως το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα ξενοδοχεία πέντε και τεσσάρων αστέρων,
- ✓ η έλλειψη Κυπρίων στη στελέχωση της τουριστικής βιομηχανίας είναι πολύ μεγάλη και ως εκ τούτου, αποτελεί τεράστιο πλήγμα στο παρεχόμενο τουριστικό προϊόν (συγκεκριμένα το 51% των ερωτηθέντων χαρακτήρισε πάρα πολύ μεγάλη την έλλειψη προσωπικού από την Κύπρο και το 32% σημαντική),
- ✓ χάνει δυναμική το προσωπικό από Τρίτες Χώρες καθώς, σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας, η εισαγωγή αλλοδαπών εργαζομένων συμβάλλει μερικώς για φέτος στην κάλυψη των αναγκών του τουριστικού τομέα, όμως η λύση αυτή φαίνεται σε βάθος 5ετίας να έχει ουδέτερη προς αρνητική επίδραση στην ποιότητα του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου,
- ✓ οι ανάγκες είναι ιδιαίτερα αυξημένες τους καλοκαιρινούς μήνες. Συγκεκριμένα, την περίοδο αυτή οι άμεσες ανάγκες μόνιμου προσωπικού ανέρχονται ανά ξενοδοχειακή μονάδα, κατά μέσον όρο, στα πενήντα (50) άτομα, ενώ του εποχικού, στα σαράντα (40) άτομα, με αυξητική τάση,
- ✓ υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις μεταξύ των ξενοδοχειακών μονάδων καθώς σε κάποιες μονάδες οι άμεσες ανάγκες ανέρχονται ακόμα και στα εκατό (100) άτομα, αφού φέτος η έλλειψη προσωπικού είναι πολύ μεγαλύτερη από τα χρόνια πριν από την πανδημία,
- ✓ οι βασικότερες αιτίες της έλλειψης προσωπικού αποδίδονται στην εποχικότητα του επαγγέλματος, στην επαγγελματική ανασφάλεια, στην έλλειψη ανέλιξης στον κλάδο, στον χαμηλό μισθό και τις ώρες εργασίας,
- ✓ το μεγαλύτερο πρόβλημα εντοπίζεται στα εστιατόρια και στην κουζίνα των ξενοδοχείων, ενώ οι μεγαλύτερες ελλείψεις εντοπίζονται στις εξής ειδικότητες : μάγειρες, ζαχαροπλάστες - αρτοποιούς και εργαζόμενους στο μπαρ,
- ✓ η έλλειψη προσωπικού μπορεί να επηρεάσει τη λειτουργία των ξενοδοχείων, την υπηρεσία καθαριότητας των δωματίων, τη συντήρηση και ασφάλεια του ξενοδοχείου, την κουζίνα, τα εστιατόρια, τις παρεχόμενες υπηρεσίες στην πισίνα και την παραλία,
- ✓ Οι κ/ εργοδότες είναι πάντως ικανοποιημένοι από την πρόσληψη προσωπικού από τρίτες χώρες, διότι καλύπτονται τα κενά.

Επίσης, σημειώνεται ως θετική και χρήσιμη η επιλογή του ΣΤΕΚ να δώσει ευρεία δημοσιότητα στην παρουσίαση αυτής της έρευνας, σε μια χρονική συγκυρία, κατά την οποία μεγάλη μερίδα επιχειρηματιών

του τουρισμού προσπαθούν να πείσουν για την ανάγκη αδειοδότησης πρόσθετου εργατικού δυναμικού από τρίτες χώρες.

Σε αντίθεση με τα συμπεράσματα της έρευνας, κύκλοι της τουριστικής βιομηχανίας προσπαθούν να αποσυνδέσουν τους κακούς ή μέτριους ή περιστασιακούς μισθούς που προσφέρονται σε Κύπριους και Κοινοτικούς πολίτες (μαζί με την πλημμελή εφαρμογή της συλλογικής σύμβασης) από την έλλειψη ενδιαφέροντος ακόμα και για βραχυπρόθεσμη απασχόληση στην τουριστική βιομηχανία. Οι ερωτηθέντες (διευθυντικά στελέχη) ανέφεραν ότι η αύξηση της χρονικής διάρκειας της μερικής απασχόλησης δεν θεωρείται κίνητρο για προσέλκυση ημεδαπού προσωπικού.

Παράλληλα, καθίσταται αναγκαία η προώθηση διαλόγου συνδικαλιστικών φορέων, εργοδοτών και κράτους, ενώ και το κράτος θα πρέπει να προωθήσει τον διάλογο με στόχο να καταστήσει, εκ νέου, ελκυστικό το επάγγελμα του ξενοδοχοϋπάλληλου για τους κύπριους εργαζόμενους.

Τέλος, σε μια πρώτη εκτίμηση για την φετινή τουριστική περίοδο, η οποία ξεκίνησε τον προηγούμενο μήνα με ιδιαίτερα θετικές ενδείξεις, οι ανάγκες προσωπικού υπολογίζονται γύρω στις έξι (6.000), ενώ τον αριθμό ανεβάζει σημαντικά το άνοιγμα του Casino Resort, την προσεχή καλοκαιρινή σεζόν.

## 2.8 Κερδοφόροι οι ισολογισμοί εισηγμένων κ/ τουριστικών εταιρειών στο ΧΑΚ

Κέρδη κατέγραψαν, το 2022, οι περισσότερες εισηγμένες στο ΧΑΚ (Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου) εταιρείες της κ/ τουριστικής βιομηχανίας, λόγω της αύξησης του κύκλου εργασιών τους, σε σχέση με το 2021, σύμφωνα με αναλύσεις του οικονομικού τύπου (Stockwatch, 15/5 τ.έ.). Η πορεία των περισσότερων μεγάλων κ/τουριστικών εταιρειών ήταν κερδοφόρα, λόγω της ανάκαμψης, που κατέγραψε ο τουριστικός κλάδος, τον τελευταίο ενάμιση χρόνο, σε σημαντικό βαθμό και εξαιτίας της υπέρβασης των επιπτώσεων της πανδημίας του κορωνοϊού. Όσον αφορά στον κύκλο εργασιών η βελτίωση οφείλεται στην αύξηση της πληρότητας. Ο συνολικός τζίρος των έξι (6) εταιρειών έφθασε τα 266,7 εκ. Ευρώ, έναντι 138,2 εκ. Ευρώ, το 2021.

Σύμφωνα με συγκεντρωτικά στοιχεία από τα οικονομικά αποτελέσματα των εταιρειών, οι έξι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου τουριστικές εταιρείες, που ανακοίνωσαν τα οικονομικά τους αποτελέσματα, κατέγραψαν κέρδη ύψους 12,3 εκ. Ευρώ το 2022, έναντι ζημιών 24,9 εκατ. Ευρώ το 2021.

Η θετική διαφοροποίηση αποδίδεται κυρίως στη μεγαλύτερη τουριστική εταιρεία «Λούης», η οποία μείωσε τις ζημιές της στα 8,9 εκ. Ευρώ έναντι ζημιών 30,3 εκ. Ευρώ το 2021. Ο κύκλος εργασιών της ανήλθε στα 98 εκ. Ευρώ, έναντι 44,9 εκ. Ευρώ του προηγούμενου έτους. Αύξηση των κερδών της ανακοίνωσε και η «Salamis Tours», λόγω της διψήφιας αύξησης του τζίρου της. Τα κέρδη της ανήλθαν

στα 15,2 εκ. Ευρώ το 2022 από 9,8 εκ. Ευρώ το προηγούμενο έτος. Ο κύκλος εργασιών της ανήλθε στα 77,6 εκ. Ευρώ από 57 εκ. Ευρώ το 2021, σημειώνοντας αύξηση κατά 36,1%. Κέρδη 5,9 εκ. Ευρώ κατέγραψε και η «Constantinou Bros Hotels», έναντι ζημιών 1,4 εκ. Ευρώ το 2021, με τον τζίρο της να αυξάνεται στα 49 εκ. Ευρώ από 20,2 εκ. Ευρώ. Κέρδη ύψους 0,6 εκ. Ευρώ ανακοίνωσε και η «Leptos Calypso Hotels», έναντι ζημιών 1,6 εκ. Ευρώ το 2021. Το 2022 τα εισοδήματα του Συγκροτήματος αυξήθηκαν κατά 12,5 εκ. Ευρώ, φθάνοντας τα 23,8 εκ. Ευρώ από 11,3 εκ. Ευρώ το 2021. Τέλος, κέρδη έναντι ζημιών, το 2021, ανακοίνωσε και η «Top Kinisis», ενώ αύξηση σημείωσαν οι ζημιές της Claridge.

### 3. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

#### 3.1 Αύξηση του μεριδίου της Eurobank στην Ελληνική Τράπεζα - Ενίσχυση της θέσης της στο κ/τραπεζικό σύστημα

Αλλαγές στον τραπεζικό χάρτη της Κύπρου επιφέρει η αναμενόμενη κίνηση του ελληνικού ομίλου Eurobank να αποκτήσει το πλειοψηφικό πακέτο μετοχών της Ελληνικής, με στόχο τον έλεγχο της δεύτερης συστημικής τράπεζας του κ/τραπεζικού συστήματος.

Στις 22.8.23 η τράπεζα Eurobank Ανώνυμη Εταιρεία («Eurobank»), θυγατρική της «Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Ανώνυμη Εταιρεία» (Eurobank Holdings), ανακοίνωσε τη σύναψη σύμβασης αγοραπωλησίας μετοχών με την Porpy S.a.r.l., η οποία ελέγχεται από το αμερικανικό επενδυτικό ταμείο Pimco, αποκτώντας το 17,3% των μετοχών της στην Ελληνική Τράπεζα, έναντι τιμήματος 168 εκατ. Ευρώ. Το τίμημα μπορεί να ανασυρραμοστεί, μεταξύ άλλων, ανάλογα με την ημερομηνία της ολοκλήρωσης της συναλλαγής και τους όρους της επακόλουθης δημόσιας πρότασης.

Με την απόκτηση του ποσοστού της Porpy S.a.r.l. (Pimco) και υπό την προϋπόθεση ότι η συμφωνία θα εγκριθεί από την ΕΚΤ, το επόμενο βήμα είναι η υποβολή δημόσιας πρότασης προς όλους τους μετόχους. Μέχρι να δοθεί η έγκριση από την ΕΚΤ, η οποία μπορεί να πάρει μερικούς μήνες, η Porpy S.a.r.l. (η Pimco δηλαδή) θα συνεχίσει να διατηρεί την πλήρη νομική και πραγματική κυριότητα των μετοχών προς πώληση, καθώς και όλα τα δικαιώματα, που απορρέουν από αυτές.

Η Eurobank ενδέχεται να εξετάσει την απόκτηση και επιπλέον μετοχών, μέσω άλλων συναλλαγών, η ολοκλήρωση των οποίων θα τελεί υπό τις αντίστοιχες κανονιστικές εγκρίσεις. Η Eurobank κατέχει ήδη ποσοστό 29.2% στην Ελληνική Τράπεζα και μετά την ολοκλήρωση της συναλλαγής, η συμμετοχή της θα ανέλθει σε 46,5%. Κατά συνέπεια, σε συμμόρφωση με τις προβλέψεις του νόμου περί δημοσίων προτάσεων του 2007, η Eurobank μετά την ολοκλήρωση της συναλλαγής θα προβεί σε υποχρεωτική δημόσια πρόταση για όλες τις μετοχές της Ελληνικής Τράπεζας, που δεν θα της ανήκουν εκείνη τη χρονική στιγμή. Σε σχετική της ανακοίνωση η Eurobank τονίζει ότι «η επένδυση αυτή είναι εναρμονισμένη με τη στρατηγική

του ομίλου Eurobank να ενισχύσει περαιτέρω την παρουσία του στις βασικές αγορές, που διατηρεί στρατηγικό ενδιαφέρον και αποτελεί ψήφο εμπιστοσύνης στις θετικές προοπτικές της κυπριακής οικονομίας». Αναλυτές της αγοράς εκτιμούν ότι μέχρι το τέλος του 2023 η Ελληνική Τράπεζα ενδέχεται να περάσει στον έλεγχο της Eurobank.

Σημειώνεται ότι η Pimco εισήλθε στο μετοχικό κεφάλαιο της Ελληνικής το 2018, με συνεισφορά 50 εκ. Ευρώ στην αύξηση κεφαλαίου της Ελληνικής Τράπεζας. Υπενθυμίζεται, επίσης, ότι η λευκορωσικών συμφερόντων εταιρεία διαδικτυακών βιντεοπαιχνιδιών Wargaming πούλησε προ μηνών στην Eurobank το σύνολο των μετοχών της (55.337.721 μετοχές, που αντιστοιχούσαν στο 13,41% του μετοχικού κεφαλαίου της Ελληνικής Τράπεζας), έναντι 70 εκατ. Ευρώ) διατηρώντας σήμερα, μερίδιο στην Ελληνική Τράπεζα της τάξης του 7,2%.

Την αρχή έκανε το αμερικανικό επενδυτικό ταμείο Third Point τον Ιούλιο του 2021 με την πώληση του πακέτου των μετοχών του στην Eurobank. Με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, πάντως, αναμένονται οι κινήσεις των λουτών μετόχων, όπως του Ταμείου Ευημερίας Τραπεζικών Υπαλλήλων Κύπρου (ΤΕΤΥΚ) και των άλλων μέτοχων, που κατέχουν το 23,5% του μετοχικού κεφαλαίου καθώς και η στάση που θα κρατήσει η Δήμητρα Επενδυτική, που έχει το 24,5% της τράπεζας.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι οι πωλήσεις των μετοχών και κατ'επέκταση το ενδιαφέρον της Eurobank για την Ελληνική Τράπεζα γίνεται σε μία χρονική στιγμή, που η τράπεζα ανακοίνωσε κέρδη για το πρώτο τρίμηνο του 2023 και αναμένεται να ανακοινώσει κέρδη και για το δεύτερο τρίμηνο του 2023 στις 30.8. τ.έ., με εκτίμηση για το σύνολο του έτους (2023) για κέρδη προ φόρων άνω των 200 εκατ. Ευρώ. Η Ελληνική Τράπεζα αναμένεται, επίσης, να δώσει μέρος στους μετόχους της ενώ διαθέτει μεγάλη ρευστότητα για δανεισμό.

#### 3.2 Πορεία της αξίας των κυπριακών ομολόγων στο Ευρωσύστημα

Η αξία των κ/ομολόγων που κατέχει στον ισολογισμό του το Ευρωσύστημα μέσω των προγραμματιών αγορές περιουσιακών στοιχείων δημοσίου τομέα (PSPP) και του έκτακτου προγράμματος αγορών πανδημίας (PEPP) ανέρχεται στα 7,12 δισ. Ευρώ και βρίσκονται πλέον, σε πορεία σταδιακής μείωσης. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, οι συνολικές αγορές κ/ομολόγων από το Ευρωσύστημα αντιστοιχούν περίπου στο 29,5% του εκδομένου χρέους της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), μέσω του προγράμματος αγοράς περιουσιακών στοιχείων δημοσίου τομέα (PSPP), η συνολική αξία κ/ομολόγων που έχουν αποκτηθεί, κατά κύριο λόγο από την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ) και την ΕΚΤ διαμορφώθηκε σε 4,58 δισ. Ευρώ, στο τέλος Ιουνίου ενώ, τον ίδιο μήνα, έχουν γίνει καθαρές αγορές κ/ομολόγων, ύψους 8 εκ. Ευρώ. Η εναπομείνουσα σταθμισμένη μέση διάρκεια των ομολόγων αυτών

βρίσκεται στα 9,12 χρόνια.

Υπενθυμίζεται ότι οι καθαρές νέες αγορές, μέσω του PSPP, τερματίστηκαν τον Ιούνιο του 2022, ενώ από τις αρχές Μαρτίου το Ευρωσύστημα επανεπενδύει, πλέον, εν μέρει τα ποσά από λήξεις ομολόγων.

Σημειώνεται ότι, όπως ανακοίνωσε η ΕΚΤ, το ευρύτερο χαρτοφυλάκιο του Asset Purchase Programme (APP), μέρος του οποίου είναι και το Πρόγραμμα Αγοράς Ομολόγων Δημοσίου Τομέα (PSPP) «θα μειώνεται με μετρημένο και προβλέψιμο ρυθμό, καθώς το Ευρωσύστημα δεν επανεπενδύει όλα τα ποσά από την εξόφληση τίτλων κατά τη λήξη τους». Η μείωση θα ανέρχεται σε 15 δισ. Ευρώ μηνιαίως, κατά μέσο όρο, μέχρι το τέλος Ιουνίου 2023 και στη συνέχεια ο ρυθμός της θα καθορίζεται με την πάροδο του χρόνου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία, τα συνολικά ομόλογα στον ισολογισμό της ΚΤΚ και της ΕΚΤ, που αποκτήθηκαν μέσω του PEPP ανήλθαν στα 2,54 δισ. Ευρώ, στο τέλος Μαΐου, με τις καθαρές αγορές, για την περίοδο Απριλίου-Μαΐου, να ανέρχονται στα 50 εκατ. Ευρώ. Η μέση σταθμισμένη διάρκεια των ομολόγων ανέρχεται σε 8,51 χρόνια. Οι καθαρές αγορές ομολόγων, μέσω του PEPP έχουν τερματιστεί από τον Μάρτιο του 2022, ενώ τα ποσά των ομολόγων που λήγουν μέχρι το τέλος του 2024, θα επανεπενδύονται, πλήρως, με το ΔΣ της ΕΚΤ στην τελευταία του συνεδρία να επιβεβαιώνει πως «η μελλοντική σταδιακή μείωση (roll-off) του χαρτοφυλακίου PEPP θα ρυθμιστεί, κατά τρόπο, ώστε να αποφευχθούν παρεμβολές στην ενδεδειγμένη κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής». Στο τέλος Μαΐου τ.έ., οι συνολικές αγορές, μέσω του PEPP, κατέγραψαν μείωση 490 εκατ. Ευρώ, με το υπόλοιπο να ανέρχεται στο 1,67 τρισ. Ευρώ, εκ των οποίων σχεδόν το 1,62 τρισ. Ευρώ είναι ομόλογα δημοσίου τομέα.

Υπενθυμίζουμε την περιοριστική νομισματική πολιτική της ΕΚΤ από τον Ιούλιο του 2022, με εννέα συνεχόμενες αυξήσεις επιτοκίων σε μια προσπάθεια να πιέσει καθοδικά τον πληθωρισμό, η οποία αναπόφευκτα επηρεάζει την πορεία του χαρτοφυλακίου του PEPP.

### **3.3. Στοιχεία για τα ΜΕΔ (μη εξυπηρετούμενα δάνεια) στην Κύπρο.**

Σύμφωνα με στοιχεία που κατέθεσε στη Βουλή η Κεντρική Τράπεζα (ΚΤ), στο τέλος Μαρτίου τ.έ. το σύνολο των δανείων στις τράπεζες ανήλθε στα 24.4 δισ. Ευρώ, εκ των οποίων δάνεια 2.2 δισ. Ευρώ, ήτοι ποσοστό 9%, δεν εξυπηρετούνται. Από τα κόκκινα δάνεια ύψους 2.2 δισ. Ευρώ, δάνεια ύψους 530 εκατ. Ευρώ έχουν ως εξασφάλιση την κύρια κατοικία αξίας μέχρι 350 χιλ. Ευρώ, για την οποία τα περισσότερα κ/ πολιτικά κόμματα επιθυμούν να προστατευθεί από τις εκποιήσεις.

Σε σχέση με τις καθυστερήσεις στην αποπληρωμή των δανείων στο τραπεζικό σύστημα, δάνεια ύψους 624 εκατ. Ευρώ (ποσοστό 28%) έχουν ένα χρόνο καθυστέρηση, δάνεια αξίας 191 εκατ. Ευρώ (ποσοστό 9%) έχουν δύο χρόνια καθυστέρηση και δάνεια 586 εκατ. Ευρώ έχουν από 2 μέχρι 5 χρόνια καθυστέρηση. Επιπρόσθετα,

δάνεια ύψους 228 εκατ. Ευρώ (το 10% των δανείων) έχουν από 5 μέχρι 7 χρόνια καθυστέρηση, ενώ καθυστέρηση πέραν των επτά χρόνων έχει το 26% των δανείων. Εξάλλου, η αξία των κόκκινων δανείων στις εταιρείες εξαγοράς πιστώσεων ανέρχεται σε 21 δισ. Ευρώ, από τα οποία η συντριπτική πλειοψηφία έχει καθυστερήσεις άνω των πέντε χρόνων. Παράλληλα, σύμφωνα με την ΚΤ, μη εξυπηρετούμενα δάνεια αξίας 154 εκατ. Ευρώ στο τραπεζικό σύστημα βρίσκονται στο στάδιο προδικαστικών και νομικών μέτρων, δηλαδή ο δανειολήπτης έχει ενημερωθεί επισήμως από την τράπεζα ότι θα προσφύγει στη δικαιοσύνη.

Τα συγκεκριμένα στοιχεία προκάλεσαν ποικίλες αντιδράσεις στα κ/ πολιτικά κόμματα. Συμφωνία φαίνεται να υπάρχει στην εκτίμηση ότι η ρύθμιση των προβλημάτων που έχουν προκύψει από τα ΜΕΔ (μη εξυπηρετούμενα δάνεια) και η προστασία των εύλωτων δανειοληπτών - όχι των στρατηγικών κακοπληρωτών - θα πρέπει να γίνει στο πλαίσιο συγκεκριμένων προτάσεων, ώστε να καλύπτεται όλο το φάσμα των δανειοληπτών καθώς και στην πρόταση για το δικαίωμα προσφυγής των δανειοληπτών στη δικαιοσύνη, η οποία και επιβεβαιώνεται και από πρόσφατη απόφαση του ΔΕΚ (Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων), σύμφωνα με την οποία, παρά τις ανησυχίες μη σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα, οι νομοθεσίες, όταν είναι δίκαιες, πρέπει να υιοθετούνται.

### **3.4 Επενδυτικές κινήσεις της EUROBANK για την εξαγορά της Ελληνικής Τράπεζας**

Ενισχύεται, περαιτέρω, η παρουσία της Eurobank στην Κύπρο με την εξαγορά σε μία μόλις εβδομάδα επιπλέον μερίδιο 26,1% του μετοχικού κεφαλαίου της Ελληνικής Τράπεζας, αυξάνοντας το συνολικό της ποσοστό στην κυπριακή τράπεζα στο 55,3%. Οι κινήσεις αυτές της Eurobank ευθυγραμμίζονται πλήρως με τη στρατηγική της διοίκησης για ενίσχυση της παρουσίας της στο εξωτερικό, από όπου αποκομίζει σημαντικά κέρδη τα τελευταία χρόνια. Αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι σε δηλώσεις του στο Bloomberg, τον Ιούλιο τ.έ., ο Αναπληρωτής Διευθύνων Σύμβουλος και Εκτελεστικό Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και Υπεύθυνος για τις Διεθνείς Δραστηριότητες της Eurobank, κ. Σταύρος Ιωάννου, αποκάλυψε τα σχέδια της τράπεζας να αποκτήσει πλήρη "κάποια στιγμή" έλεγχο της Ελληνικής Τράπεζας στην Κύπρο. Παράλληλα, αναφέρθηκε στα σχέδια της Eurobank να επεκτείνει τις δραστηριότητές της σε Σαουδική Αραβία, Ντουμπάι, Ινδία και Ισραήλ, με έμφαση στο wealth management, το οποίο, σύμφωνα με τον ίδιο, παρουσιάζει σημαντικές ευκαιρίες ανάπτυξης στις εν λόγω αγορές. Συμπλήρωσε επίσης ότι «για να είμαστε επιτυχημένοι, πρέπει να αυξήσουμε το αποτύπωμά μας και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο όταν αυξήσουμε τις αγορές, στις οποίες δραστηριοποιούμαστε» και ότι "στις υπό ανάπτυξη αγορές πρέπει να εισέλθουμε αρκετά νωρίς για να αξιοποιήσουμε τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες".

Οι τρεις πρόσφατες κινήσεις της Eurobank στην Κύπρο ήταν :

- Στις 23.8. τ.έ., εξαγόρασε ποσοστό 17,3% από την Poppy S.a.r.l. έναντι συνολικού τιμήματος 167,9 εκατ. Ευρώ ή 2,35 Ευρώ/μετοχή. Σημειώνεται ότι μέχρι τότε η τράπεζα κατείχε ήδη ποσοστό 29,2% στην Ελληνική Τράπεζα, το οποίο διευρύνθηκε στο 46,5%.
- Μετά από δύο μόλις ημέρες (25.8 τ.έ.) εξαγόρασε το 1,6% της Ελληνικής Τράπεζας από τη Senvest Management, έναντι συνολικού τιμήματος 15,5 εκατ. Ευρώ ή 2,35 Ευρώ/μετοχή, ενισχύοντας το ποσοστό της στο 48,1%.
- Πέντε μέρες αργότερα (30.8. τ.έ.) απέκτησε επιπλέον 7,2% έναντι τιμήματος 69,8 εκατ. Ευρώ ή 2,35 Ευρώ/μετοχή, ενισχύοντας περαιτέρω το ποσοστό της στο 55,3%

Η στρατηγική της διοίκησης φαίνεται να δικαιώνεται πλήρως από τα ισχυρά χρηματοοικονομικά αποτελέσματα των επενδύσεων της στο εξωτερικό και ιδιαίτερα στην Κύπρο. Το α' εξάμηνο του 2023, ο όμιλος Eurobank κατέγραψε προσαρμοσμένα καθαρά κέρδη από διεθνείς δραστηριότητες 205 εκατ. Ευρώ έναντι 97 εκατ. Ευρώ το α' εξάμηνο του 2022. Από την Κύπρο προέρχεται το 15% της συνολικής κερδοφορίας του ομίλου (91 εκατ. Ευρώ), ενώ από τη Βουλγαρία το 13% (77 εκατ. Ευρώ), σύμφωνα με τα αποτελέσματα του α' εξαμήνου του 2023 (προσαρμοσμένα καθαρά κέρδη).

Ειδικά η απόφαση της διοίκησης να επενδύσει περαιτέρω στην Ελληνική Τράπεζα φαίνεται να έχει στέρεες βάσεις, καθώς σύμφωνα με τα αποτελέσματα α' εξαμήνου 2023, που ανακοίνωσε η διοίκηση της Ελληνικής Τράπεζας, τέλος Αυγούστου τ.έ., τα καθαρά κέρδη ανήλθαν σε 160,2 εκατ. Ευρώ, με τον δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας να διαμορφώνεται στο 26,5% (επίπεδα πολύ υψηλότερα από τις ελάχιστες απαιτήσεις του Επόπτη Τραπεζών).

### **3.5 Αύξηση των καταθετικών επιτοκίων της AstroBank - Διάθεση νέου προϊόντος προθεσμιακής κατάθεσης 18 μηνών με ετήσιο επιτόκιο 1.5%**

Σε συνέχεια του προγράμματος «παγώματος βασικού επιτοκίου στεγαστικών δανείων πρώτης κατοικίας συνεπών δανειοληπτών» και συνυπολογίζοντας τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, που καταγράφονται το τελευταίο διάστημα καθώς και τις τρέχουσες τραπεζικές τάσεις, η AstroBank προχώρησε στην αύξηση των καταθετικών της επιτοκίων, προσφέροντας σε υφιστάμενους και νέους πελάτες, ιδιώτες και επιχειρήσεις, σταθερή, προνομιακή απόδοση των αποταμιεύσεων τους από το πρώτο ευρώ.

Συγκεκριμένα, η Τράπεζα προσφέρει ελκυστικά επιτόκια σε προθεσμιακές καταθέσεις 3, 6 και 12 μηνών, συμπληρώνοντας την γκάμα με την προθεσμιακή κατάθεση 18 μηνών ως ακολούθως, ανεξαρτήτως ποσού κατάθεσης: για 3μηνη προθεσμιακή κατάθεση επιτόκιο 0,25%, για 6μηνη επιτόκιο 0,50%, για 12μηνη επιτόκιο 1,20% και για 18μηνη επιτόκιο 1,50%. Όπως αναφέρει η Τράπεζα στη σχετική της ανακοίνωση η αύξηση των καταθετικών επιτοκίων

ανταποκρίνεται στις ανάγκες των πελατών της και κατ' επέκτασιν της οικονομίας.

Ο πελάτης λαμβάνει τους τόκους στη λήξη της κατάθεσης και προσφέρεται η επιλογή της αυτόματης ανανέωσης. Τα καταθετικά προϊόντα και τα αναθεωρημένα επιτόκια έχουν τεθεί σε ισχύ από τις 8 Ιουνίου τ.ε. και η AstroBank με την κίνηση της αυτή, σύμφωνα με εδώ τραπεζικούς κύκλους, επιδιώκει να εδραιώσει περαιτέρω την παρουσία στην κ/τραπεζική αγορά. Χαρακτηριστικά, αναφέρουμε ότι, το 2022, παρουσίασε κέρδη 12,2 εκατ. Ευρώ, σε σύγκριση με 3,3 εκατ. Ευρώ, το 2021, με τα ίδια της κεφάλαια να φτάνουν τα 203,7 εκατ. Ευρώ. Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας της Astrobank έφτασε το 18%, ενώ τα καθαρά εισοδήματα αντιπροσώπευαν απόδοση 6,2% επί των μέσων ιδίων κεφαλαίων, το 2022, έναντι απόδοσης επί των μέσων ιδίων κεφαλαίων 1,7%, το 2021.

Τέλος, σημειώνεται ότι η AstroBank προέκυψε από τη μετονομασία της Τράπεζας Πειραιώς Κύπρου, τον Μάρτιο του 2017, μετά την εξαγορά πλειοψηφικού πακέτου της πακέτου.

### **3.6 Νέα μονάδα συντήρησης και επισκευής αεροσκαφών στη Λάρνακα**

Μονάδα επισκευής/συντήρησης μηχανών αεροσκαφών ιδιοκτησία της εταιρείας U.A.M.CO Ltd (United Aerospace Maintenance Company Ltd) πρόκειται να ανεγερθεί στη βιομηχανική περιοχή Αραδίπτου. Το προτεινόμενο έργο, το οποίο εξασφάλισε την έγκριση του Τμήματος Περιβάλλοντος του κ/Υπουργείου Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος με εμβαδόν 2.997 τ.μ.

Οι εγκαταστάσεις της νέας επένδυσης βρίσκονται στην τοποθεσία με το τοπωνύμιο «Εξωγή», εντός των διοικητικών ορίων του δήμου Αραδίπτου, 920 μέτρα βορειοδυτικά από το όριο της οικιστικής περιοχής του Δήμου Αραδίπτου και σε απόσταση 4,3 χλμ. νοτιοδυτικά από τον Διεθνή Αερολιμένα Λάρνακας.

Σύμφωνα με την περιβαλλοντική γνωμάτευση, η προτεινόμενη μονάδα θα περιλαμβάνει τέσσερα εργαστήρια συντήρησης, χώρους γραφείων, αίθουσες συνεδριάσεων και εκπαίδευσης, καθώς και άλλους βοηθητικούς χώρους. Η δυναμικότητα του εργαστηρίου για συντήρηση μηχανών αεροσκαφών εκτιμάται περίπου σε 30 μηχανές ανά ετήσια βάση. Εκτιμάται επίσης ότι ο χρόνος ολοκλήρωσης των εργασιών κατασκευής του εργαστηρίου θα είναι 12 μήνες.

### **3.7 Αποχώρηση της Wargaming από την Ελληνική Τράπεζα**

Η εταιρεία διαδικτυακών βιντεοπαιχνιδιών Wargaming (εταιρεία λευκορωσικών συμφερόντων) συμφώνησε την πώληση προς την Eurobank ολόκληρου του ποσοστού που κατέχει στο μετοχικό κεφάλαιο της Ελληνικής Τράπεζας, έναντι 65,9 εκατ. Ευρώ, κάτι που αντιστοιχεί σε 2,35 Ευρώ ανά μετοχή. Το ποσοστό αυτό αναλογεί στο 6,8% του συνόλου ή σε 28.023.767 μετοχές.

Σύμφωνα με ανακοίνωση της Wargaming (31.8. τ.έ.), το τίμημα

μπορεί να προσαρμοστεί, μεταξύ άλλων, ανάλογα με την ημερομηνία της ολοκλήρωσης της συναλλαγής και τους όρους της επακόλουθης δημόσιας πρότασης, που θα πρέπει η Eurobank να υποβάλει, αφού το ποσοστό της στην Ελληνική ξεπεράσει το 30%.

Ταυτόχρονα ταμεία συνταξιοδοτικών παροχών της ανώτατης διεύθυνσης της Wargaming επίσης συμφώνησαν την πώληση ολόκληρου του ποσοστού μετοχών της Ελληνικής Τράπεζας που κατέχουν, που αντιστοιχεί στο 0,4% ή 1.686.245 μετοχές έναντι 4,0 εκατ. Ευρώ, δηλαδή 2,35 Ευρώ ανά μετοχή, με τους ίδιους λοιπούς όρους.

Οι πωλήσεις υπόκεινται στις εγκρίσεις των αρμόδιων εποπτικών αρχών και θα ολοκληρωθούν μετά την πλήρη εκπλήρωσή τους. Μέχρι τότε η Wargaming και τα ταμεία συνταξιοδοτικών παροχών της Ανώτατης Διεύθυνσής της θα συνεχίσουν να διατηρούν την πλήρη νομική και πραγματική κυριότητα των μετοχών προς πώληση, καθώς και όλα τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτές.

Στη σχετική ανακοίνωση σημειώνεται ότι «στόχος της Wargaming με την επένδυσή της στην Ελληνική Τράπεζα ήταν η στήριξη της κυπριακής οικονομίας και η δημιουργία μιας υγιούς τράπεζας, ο οποίος έχει πλήρως επιτευχθεί. Η πώληση της επένδυσης της Wargaming προς την Eurobank, αποτελεί πώληση σε έναν αξιόπιστο αντισυμβαλλόμενο, ο οποίος μπορεί να προσθέσει αξία στην Ελληνική, και δεν αποτελεί συναλλαγή με ένα ευκαιριακό ταμείο».

Υπενθυμίζεται ότι η συνολική επένδυση της Wargaming στην Ελληνική ανήρχετο στα 127 εκατ. Ευρώ. Η εταιρεία συμμετείχε στην αύξηση κεφαλαίου της τράπεζας το 2013, αφού η Ελληνική, εν μέσω της τότε οικονομικής κρίσης, ήταν η μοναδική τράπεζα στην Κύπρο, που κάλυψε τις κεφαλαιακές της ανάγκες από τον ιδιωτικό τομέα, χωρίς κρατική στήριξη ή και κούρεμα καταθέσεων. Η Wargaming στήριξε όλες τις αυξήσεις κεφαλαίου της Ελληνικής Τράπεζας κατά την τελευταία δεκαετία.

Η Eurobank S.A. κατέχει ήδη ποσοστό 29,2% στην Ελληνική Τράπεζα και συνεπώς μετά την ολοκλήρωση της συναλλαγής, καθώς και των πρόσφατων συμφωνιών για την απόκτηση ποσοστού 17,3% από την Poppy S.a.r.l και 1,6% από τη Senvest Management LLC, η συμμετοχή της Eurobank S.A. στο μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας θα ανέλθει σε 55,3%.

### **3.8 Η δικαστική μεταρρύθμιση στο Ισραήλ ως παράγοντας μετεγκατάστασης ισραηλινών εταιρειών στην Κύπρο**

Μετά την πρόσφατη ψήφιση νόμου από το Κοινοβούλιο του Ισραήλ σχετικά με τη δικαστική αναμόρφωση, αναμένεται ότι η Κύπρος θα καταστεί η κύρια επιλογή για ισραηλινές εταιρείες, οι οποίες επιθυμούν να μετεγκατασταθούν σε άλλες χώρες. Η νέα νομοθεσία, ουσιαστικά, καταργεί μια ρήτρα «λογικότητας» («reasonability»), η οποία επιτρέπει στο μη εκλεγμένο Ανώτατο Δικαστήριο του Ισραήλ να ακυρώνει τις κυβερνητικές αποφάσεις.

Σημειώνεται ότι αρκετές κορυφαίες ισραηλινές εταιρείες δραστηριοποιούνται ήδη με επιτυχία στην Κύπρο, όπως η eToro, η Plus500 και η Globe Invest.

Μιλώντας στο κανάλι CBN ο κ. Ν. Νικολάου, εταίρος στον τομέα ασφαλίσεων της Ernst & Young Cyprus, ο οποίος διαθέτει μεγάλη εμπειρία στην ισραηλινή επιχειρηματική σκηνή, εξέφρασε την πεποίθηση ότι οι εξελίξεις αυτές θα παρακινήσουν περισσότερες εταιρείες να μετεγκατασταθούν στην Κύπρο, ενώ τόνισε ότι ο σκεπτικισμός στην επιχειρηματική κοινότητα στο Ισραήλ, λόγω των νέων αλλαγών στη νομοθεσία αποτελεί στοιχείο, το οποίο θα επηρεάσει θετικά την Κύπρο ως κέντρο επιχειρηματικότητας. Πρόσθεσε ότι, ιδιαίτερα από τη στιγμή που η Κύπρος έχει ήδη θέσει τις βάσεις για να καταστεί «tech valley», βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση για να προσελκύσει ισραηλινές επιχειρήσεις, που επιδιώκουν να εδραιώσουν την παρουσία τους στην Κύπρο.

Το ενδιαφέρον δεν περιορίζεται μόνο στις εταιρείες τεχνολογίας. Η Κύπρος, εκτός του ότι κατάφερε να γίνει τεχνολογικός κόμβος, προσφέρει και πολλά άλλα οφέλη για τις ισραηλινές επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένης της γεωγραφικής εγγύτητας των δύο χωρών και το γεγονός ότι αποτελεί πύλη προς την Ευρώπη. Παράλληλα, αποτελεί εύκολο προορισμό για τις οικογένειές τους (απέχει μόλις 40 λεπτά από το Ισραήλ, δίνοντας τους τη δυνατότητα παραμονής κατά τη διάρκεια της εβδομάδος και επίσκεψης στο Ισραήλ το Σαββατοκύριακο). Επίσης, κρίσιμης σημασίας είναι η σταθερή συνεργασία, που έχουν αναπτύξει Κύπρος και Ισραήλ, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, με δεδομένο ότι η καλή πολιτική σχέση και οι στενοί πολιτιστικοί δεσμοί έχουν συμβάλει επίσης στην ανάδειξη της Κύπρου ως εξαιρετικής επιλογής.

Ο κ. Νικολάου προσέθεσε ότι αρκετές εταιρείες τεχνολογίας από το Ισραήλ έχουν εκφράσει την επιθυμία να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Κύπρο, αναφερόμενος ειδικότερα σε μια εταιρεία, η οποία δραστηριοποιείται στον τομέα της αθλητικής τεχνολογίας καθώς και άλλες εταιρείες, που καλύπτουν τομείς από agritech έως ιατρική τεχνολογία (medical technology). Επεσήμανε ότι οι ισραηλινές εταιρείες έχουν και άλλες επιλογές, που μπορεί να εξετάσουν (την Ελλάδα ή την Πορτογαλία), αλλά θεωρεί ότι η Κύπρος αποτελεί αφενός ιδανική επιλογή, αφετέρου την πρώτη επιλογή για αυτούς.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ακόμη και πριν από την ψήφιση του εν λόγω ισραηλινού νομοσχεδίου, αρκετές startups και άλλες εταιρείες στο Ισραήλ είχαν ήδη αρχίσει να διερευνούν επιλογές μετεγκατάστασης, με την Κύπρο να συγκαταλέγεται στις κυριότερες. Σύμφωνα με το Reuters, η Start-Up Nation Central, φορέας ο οποίος αυτοχαρακτηρίζεται ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός, που συνδέει την ισραηλινή καινοτομία με τον υπόλοιπο κόσμο, πραγματοποίησε σχετική έρευνα. Η έρευνα διαπίστωσε ότι, μέχρι τα τέλη Ιουλίου τ.έ. σχεδόν το 70% των ισραηλινών startups έλαβε ήδη μέτρα για τη

μετεγκατάσταση τμημάτων της επιχείρησής τους εκτός Ισραήλ. Η μελέτη, που ολοκληρώθηκε από επαγγελματίες, που εκπροσωπούν 521 εταιρείες, ανέφερε ότι το 68% των ισραηλινών startup εταιρειών «έχουν αρχίσει να λαμβάνουν ενεργά νομικά και οικονομικά μέτρα, όπως ανάληψη αποθεμάτων μετρητών, αλλαγή έδρας εκτός Ισραήλ, μετεγκατάσταση εργαζομένων και απολύσεις». Επιπλέον, το 22% των εταιρειών δήλωσαν ότι έχουν διαφοροποιήσει τα αποθέματα μετρητών εκτός Ισραήλ και το 37% των επενδυτών ανέφεραν ότι οι εταιρείες στα χαρτοφυλάκιά τους έχουν αποσύρει μέρος των ταμειακών τους αποθεμάτων και τα έχουν μεταφέρει στο εξωτερικό πριν και η εν λόγω νομοθεσία ψηφιστεί. Σε αυτήν την συγκυρία η Κύπρος φαίνεται να προσελκύει την προσοχή όλο και περισσότερων ισραηλινών εταιρειών, που θέλουν να μετακινήσουν τις επιχειρήσεις τους.

## 4. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ – ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

### 4.1 Διεύρυνση στρατηγικής συνεργασίας Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου και CYENS

Μνημόνιο Συνεργασίας, με στόχο την ανάπτυξη κοινών δράσεων στους τομείς της εκπαίδευσης, της έρευνας και της καινοτομίας υπέγραψαν, στις 30 Μαΐου τ.έ., το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΑΠΚΥ) και το Κέντρο Αριστείας CYENS. Το Μνημόνιο υπέγραψαν ο Πρύτανης του ΑΠΚΥ καθηγητής κ. Π. Πασιαρδής και ο Πρόεδρος του Συμβουλίου του CYENS και Δήμαρχος Λευκωσίας κ. Κ. Γιωρκάτζης, παρουσία και του Αντιπρύτανη του ΑΠΚΥ, καθηγητή, κ. Β. Λιατή, του Δ/ντή Διοίκησης και Οικονομικών του ΑΠΚΥ, κ. Χ. Χριστοδουλίδη και του Γεν. Δ/ντή του Κέντρου Αριστείας CYENS, καθηγητή, κ. Γ. Χρυσάνθου.

Το ΑΠΚΥ είναι ιδρυτικό μέλος του CYENS, το οποίο λειτουργεί στην Κύπρο με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα Horizon 2020 ως κοινοπραξία μεταξύ του Δήμου Λευκωσίας (συντονιστής), του Ινστιτούτου Πληροφορικής Max Planck (Γερμανία), του University College London (Ηνωμένο Βασίλειο), του Πανεπιστημίου Κύπρου, του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου και του ΑΠΚΥ.

Σκοπός του Μνημονίου, είναι να τεθεί το πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των δύο οργανισμών για την ανάπτυξη ερευνητικών προτάσεων σε θέματα επιστημών, τεχνολογίας και καινοτομίας, την ανάπτυξη δράσεων μεταξύ ερευνητικών ομάδων του ΑΠΚΥ και του CYENS, την ενίσχυση της προσφοράς εξ αποστάσεως προγραμμάτων και μαθημάτων, την ανταλλαγή ερευνητών, τη συνδιοργάνωση επιστημονικών και άλλων εκδηλώσεων καθώς και την αξιοποίηση των εργαστηρίων του Κέντρου Αριστείας CYENS από την κοινότητα του ΑΠΚΥ και αντίστροφα. Αναφέρουμε σχετικά ότι ήδη ερευνητικές ομάδες του CYENS διευθύνονται από μέλη ΔΕΠ του ΑΠΚΥ και συγκεκριμένα τον αναστηλωτή καθηγητή κ. Λοΐζο Μιχαήλ (Socially-Competent Robotic and Agent Technologies) και την αναστηλωτή καθηγήτρια κ. Jahna Otterbacher (Fairness and Ethics in AI - Human

Interaction).

### 4.2 Εξαγωγές UAV της εταιρείας Swarmly Ltd στην Ινδονησία

Σύμφωνα με δημοσιεύματα κ/τύπου των προηγούμενων ημερών η Κυβέρνηση της Ινδονησίας αποφάσισε την αγορά αριθμού Μη Επανδρωμένων Αεροχημάτων κάθετης αποπροσγείωσης (UAV VTOL), τύπου Poseidon, από την ουκρανικών συμφερόντων εταιρεία Swarmly Ltd (<https://www.swarmly.aero>). Η Swarmly Ltd είναι μια νεοφυής και δυναμικά αναπτυσσόμενη αεροδιαστημική εταιρεία με έδρα και εγκαταστάσεις παραγωγής στη Λεμεσό, η οποία απασχολεί περίπου πενήντα (50) άτομα και θεωρείται, αυτή τη στιγμή, ο μεγαλύτερος κατασκευαστής μη επανδρωμένων συστημάτων στην Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων των UAV VTOL και των ναυτιλιακών USV, με πελάτες, κυβερνήσεις σε περισσότερες από δέκα χώρες και εκατοντάδες παραρτήματα μονάδες, που αναπτύσσονται σε διάφορα πεδία. Η παραγωγική της ικανότητα επιτρέπει τον πλήρη κύκλο παραγωγής όλων των προϊόντων, με εξαιρετικά σύντομους χρόνους παράδοσης και χαμηλότερο κόστος.

Σύμφωνα με το F6S (την κορυφαία παγκόσμια ηλεκτρονική κοινότητα για χρηματοδότηση τεχνολογίας, προσφορά θέσεων εργασίας και προγραμμάτων), η εν λόγω εταιρεία έχει αναπτύξει μια τεχνολογία για πλήρως αυτόνομες συνεργατικές επιχειρήσεις μη επανδρωμένων εναέριων συστημάτων και μια σειρά από εξειδικευμένες πλατφόρμες UAV VTOL για παράδοση, SAR (Synthetic Aperture Radar), επιβολή του νόμου και στρατιωτικές εφαρμογές. Η χρηματοδότηση της εταιρείας (seed round) καλύφθηκε πλήρως από τους ιδρυτές της. Πρόκειται για μία εξαγωγική επιτυχία, η οποία αποτελεί χαρακτηριστική ένδειξη της προόδου που έχει αρχίσει να επιτελεί η Κύπρος ως **Techisland**. Μάλιστα, όπως έγινε γνωστό, η εταιρεία έχει υλοποιήσει, ήδη, τις πρώτες αποστολές, με την εκπαίδευση των Ινδονήσιων χειριστών να ολοκληρώνεται σε ένα μήνα (τέλη Σεπτεμβρίου). Επίσης, φαίνεται να υπάρχει πρόθεση αγοράς και περισσότερων μονάδων, καθώς το Ναυτικό της ασιατικής χώρας ενδιαφέρεται για το μοντέλο H12. Περισσότερες πληροφορίες για την εταιρεία μπορεί κανείς να εντοπίσει στον διαδικτυακό τόπο:

<https://www.f6s.com/company/swarmly.aero#about>.

Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι τα H12 διαθέτουν δυνατότητες κάθετης αποπροσγείωσης ακριβείας, ενώ τα H6 και H10 Poseidon επιχειρούν, ήδη, στην Ουκρανία και θεωρούνται τα μόνα, τα οποία μπορούν να αντιμετωπίσουν επιτυχώς προβλήματα GPS ή/και ηλεκτρονικού πολέμου (EW), που αναγκάζουν τα υπόλοιπα UAV και drones να μένουν καθηλωμένα. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την εταιρεία «το απόλυτο πλεονέκτημα του επίμαχου συστήματος (UAV) έγκειται στο γεγονός ότι έχει σχεδιαστεί για να επιχειρεί σε περιβάλλοντα άρνησης της πρόσβασης σε παγκόσμια δορυφορικά συστήματα ναυτιλίας (GNSS) υπό ακραίες καιρικές συνθήκες, ενσωματώνοντας ένα ευρύ φάσμα επιλογών ωφέλιμου φορτίου,



όπως εκρηκτικό και ηλεκτρο-οπτικό φορτίο, καθώς και πακέτα ηλεκτρονικού πολέμου (EW). Ως εκ τούτου, υπάρχουν μέρες, που μόνο τα UAV της Swarmly πετούν στην Ουκρανία, όταν όλα τα υπόλοιπα αντιμετωπίζουν προβλήματα σχετικά με GPS ή/και ηλεκτρονικό πόλεμο (EW)».

#### 4.3 Διεθνές φεστιβάλ Reflect (6η διοργάνωση, Λεμεσός 20-21 Σεπτεμβρίου τ.έ.)

Η 6<sup>η</sup> διοργάνωση του Reflect Festival θα πραγματοποιηθεί στην Λεμεσό στις 20-21 Σεπτεμβρίου 2023. Στόχος του φεστιβάλ αποτελεί η μεγαλύτερη δυνατή διασύνδεση των οικοσυστημάτων καινοτομίας των χωρών, που συμμετέχουν με το κ/οικοσύστημα καινοτομίας και τεχνολογίας, το οποίο θα συμμετάσχει με σημαντικό αριθμό φορέων και εταιρειών.

Σύμφωνα με τους διοργανωτές, μια σειρά δραστηριοτήτων του Reflect Festival αποτελούν δράσεις προστιθέμενης αξίας, τόσο για την Κύπρο, όσο και για τις εταιρείες και τους φορείς των χωρών που θα λάβουν μέρος. Οι σημαντικότερες είναι :

- η συνεργασία με διάφορες Πρεσβείες ξένων χωρών στην Κύπρο, η οποία συμβάλλει στην προσέγγιση εγνωσμένου κύρους επιχειρηματιών και επενδυτών των χωρών τους για συμμετοχή ως ομιλητές.
- η προσέγγιση νεοφυών εταιρειών και εταιρειών τεχνολογίας ως επισκεπτών και/ή η συμμετοχή τους ως εκθέτες.
- η διοργάνωση εκδηλώσεων, κατά τη διάρκεια του Reflect Festival καθώς και πρόσκληση κυπρίων πολιτών και επιφανών προσώπων του πολιτικού, οικονομικού και καλλιτεχνικού κόσμου.
- η πρόσκληση εκπροσώπων του κ/επιχειρηματικού και καινοτόμου οικοσυστήματος, μέσω πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, επενδυτικών κεφαλαίων κ.λπ.

Η διοργάνωση του Reflect Festival, το 2022, συγκέντρωσε, περισσότερο από 5000 συμμετέχοντες από όλο τον κόσμο και περισσότερους από 120 ομιλητές, προσφέροντας ένα ποικίλο πρόγραμμα δικτύωσης και πάνελ συζητήσεων, με ομιλητές διεθνούς εμβέλειας, επιβεβαιώνοντας τελικά τη φήμη του ως το μεγαλύτερο και πιο εντυπωσιακό τεχνολογικό γεγονός της Κύπρου. Πέραν αυτών το Reflect αποδείχθηκε σημείο συνάντησης για επιχειρηματίες, νεοφυείς επιχειρήσεις και επενδυτές από ολόκληρη την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, ενισχύοντας τη θέση του ως τεχνολογικό γεγονός παγκόσμιας φήμης, με συμμετοχές από 30 και πλέον χώρες.

Με στόχο τη μετατροπή της Κύπρου σε νησί τεχνολογίας η προσέλκυση νέων συνεργατών και συμμετεχόντων, η αξιοποίηση νέων ιδεών, η υλοποίηση επιχειρηματικών συμφωνιών και η πραγματοποίηση επενδύσεων στην τεχνολογία εντάσσονται στα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα του Reflect Festival.

Το 2022, οι σκηνές των φεστιβαλικών εκδηλώσεων αναδιαμορφώθηκαν σημαντικά σε σχέση με τις προηγούμενες

χρονιές. Η φουτουριστική σκηνή Money & Web 3.0 του Carob Mill θεωρήθηκε η επιτομή της τεχνολογίας. Η πλατεία του Παλιού Λιμανιού φιλοξένησε μια τεράστια πολύχρωμη σκηνή χωρητικότητας άνω των 500 ατόμων για πρώτη φορά στην Κύπρο. Η μικρότερη - και σταθερά γεμάτη - σκηνή You 2.0, φιλοξένησε θέματα γύρω από την υγεία, την ευημερία και την ισορροπία, μεταξύ εργασίας και προσωπικής ζωής.

Οι ομιλητές και οι επισκέπτες τόνισαν την αμεσότητα του φεστιβάλ ως ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του, στοιχείο το οποίο επιτρέπει την καλλιέργεια των επαφών και τις δυνατότητες δικτύωσης καθώς και τη δημόσια συζήτηση για τεχνολογικές καινοτομίες τόσο εντός όσο και εκτός πάνελ συζητήσεων και σκηνών φεστιβαλικών εκδηλώσεων.

Για πρώτη φορά, το 2022, οι συναντήσεις ενισχύθηκαν χάρη σε μια έκθεση που περιελάμβανε 65 startups και συνεργάτες, που ετοίμασαν ενημερωτικά περίπτερα και θεματικές δραστηριότητες. Επιπλέον, οι ειδικά σχεδιασμένες κάρτες εισόδου από την Conne, με δυνατότητα σάρωσης με NF, διευκόλυναν τις άμεσες συνδέσεις κατά τη διάρκεια του προγράμματος και των λοιπών εκδηλώσεων του φεστιβάλ.

Ανάμεσα στους ομιλητές ήταν και ο κ. Mike Charalambous, CEO της Threedium και η κα Marie Therese Fam, εκ μέρους της Silicon Badia (εταιρείας venture capital), οι οποίοι χαρακτήρισαν το φεστιβάλ αρχή ανάπτυξης μεγάλων σχέσεων, συνεργασιών και παρουσίας νέων προϊόντων, προσθέτοντας αμφότεροι ότι αλλάζει την παγκόσμια σκηνή των συνεδρίων τεχνολογίας.

Στην φετινή διοργάνωση του φεστιβάλ συμμετέχει το Κυπριακό Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο, αναλαμβάνοντας να καλύψει, μεταξύ άλλων, θέματα logistics και επιμελητείας και συνδρομής των ξένων αντιπροσωπειών, που θα λάβουν μέρος.

Σημειώνουμε, τέλος, ότι, το 2022, συμμετείχε από την Ελλάδα ως ομιλητής ο Υφυπουργός Έρευνας και Τεχνολογίας, κ. Χ. Δήμας, ενώ από το 2024 θα εγκαινιαστεί στο φεστιβάλ το “Country Partnership Program”, με στόχο την καλύτερη παρουσίαση και προβολή του οικοσυστήματος καινοτομίας κάθε χώρας.

Η κεντρική ιδέα της φετινής χρονιάς είναι η προώθηση της πολιτιστικής συνεργασίας μέσω της τεχνολογίας και της επιχειρηματικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της οικονομικής διπλωματίας.

Αναλυτικές πληροφορίες για το φεστιβάλ και τους όρους συμμετοχής μπορούν να αντληθούν στην ιστοσελίδα : <https://reflectfest.com>

Από πλευράς μας, εκτιμούμε ότι η συμμετοχή ελληνικών εταιρειών και Ελλήνων ομιλητών στο φεστιβάλ δημιουργεί προστιθέμενη αξία στην προβολή του ελληνικού οικοσυστήματος καινοτομίας, ειδικά εν όψει του επικείμενου (από το 2024) “Country Partnership Program”.

#### 4.4. Διεθνής κατάταξη κυπριακού startup οικοσυστήματος το 2023 σύμφωνα με έρευνα του StartupBlink - Global Startup Ecosystem Index 2023

Η startup εικόνα της Κύπρου σημείωσε άνοδο κατά μία θέση, το 2023, σε σχέση με το 2022, με αποτέλεσμα να κατατάσσεται στην 54<sup>η</sup> θέση παγκοσμίως και στη 19<sup>η</sup> θέση στην Ευρώπη. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έκθεσης Global Startup Ecosystem Index 2023, το 2022, έκλεισαν συμφωνίες, αξίας 160.510.636 USD, έναντι 189.690.246 USD το 2021 και 51.092.428 το 2020. Σημειωτέον, ότι ο Δείκτης StartupBlink - Global Startup Ecosystem Index είναι ένα σημαντικό εργαλείο για την αξιολόγηση των επιχειρηματικών οικοσυστημάτων παγκοσμίως. Οι πληροφορίες αυτές επιτρέπουν σε επενδυτές και επιχειρηματίες να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις και να εντοπίζουν επενδυτικές ευκαιρίες.

Ειδικότερα:

- Η Λευκωσία συγκαταλέγεται στους 400 κορυφαίους προορισμούς παγκοσμίως, ανακτώντας τη θέση της ως το πιο προοδευμένο οικοσύστημα καινοτομίας στην Κύπρο (καταλαμβάνει την 395<sup>η</sup> θέση, σημειώνοντας αύξηση κατά 7 θέσεις. Πέρυσι, η Λεμεσός κατατάχθηκε σε υψηλότερη θέση).
- Η κατάταξη της Λεμεσού υποχώρησε, κατά 52 θέσεις, και κατέλαβε την 431<sup>η</sup> θέση.
- Η Πάφος ανέτρεψε την αρνητική της τάση με βελτίωση 34 θέσεων στη σχετική κατάταξη, καταλαμβάνοντας φέτος την 814<sup>η</sup> θέση.

Σύμφωνα με την φετινή (2023) εν θέματι Global Startup Έκθεση, το νησί της Κύπρου έχει οικοδομήσει μία σύγχρονη οικονομία, βασισμένη στις υπηρεσίες. Η χώρα είναι ένας σημαντικός τουριστικός προορισμός, αλλά στερείται αναγνώρισης για τις startup δραστηριότητές της, κυρίως λόγω της έλλειψης χρηματοδότησης, με συνέπεια να επηρεάζονται πολλές φορές τα κίνητρα του τοπικού πληθυσμού προς την επιχειρηματικότητα.

Η κ/Κυβέρνηση επεξεργάζεται διάφορες πρωτοβουλίες για την προσέλκυση επενδυτών και επιχειρηματιών, φορολογικών κινήτρων για επενδύσεις και καινοτομία. Ένα από τα δυνατά σημεία του νησιού είναι η δεξαμενή ταλέντων, καθώς έχει έναν από τους μεγαλύτερους κατά κεφαλήν αριθμούς αποφοίτων ανώτερων και ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην Ε.Ε. Το τοπικό ταλέντο του ανθρώπινου κεφαλαίου ενισχύθηκε, πρόσφατα, από δεκάδες χιλιάδες Ρώσους και Ουκρανούς επαγγελματίες πληροφορικής, που μετανάστευσαν στην Κύπρο για να

ξεφύγουν από την αστάθεια που δημιουργήθηκε από τον πόλεμο.

Το πρόγραμμα «Cyprus Startup Visa» επιτρέπει σε ταλαντούχους επιχειρηματίες από χώρες του Τρίτου Κόσμου, εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) να δραστηριοποιηθούν στην Κύπρο. Αξιοσημείωτες πρωτοβουλίες για την υποστήριξη των επιχειρηματιών και την προσέλκυση ξένων επενδυτών περιλαμβάνουν το Invest in Cyprus καθώς και το πρόγραμμα ARIS (πρόγραμμα που χρηματοδοτείται από κοινού από την Τράπεζα Κύπρου και την Εταιρία Συμβούλων Deloitte). Επίσης, το CYENS είναι ένα πολυμετοχικό Κέντρο Έρευνας και Καινοτομίας, με τη συμμετοχή του Δήμου Λευκωσίας, τριών Δημόσιων Πανεπιστημίων στην Κύπρο και δύο διεθνών εταιρών (το University College London και το Max Planck Institute for Informatics) για την ενδυνάμωση της μεταφοράς γνώσης και τεχνολογίας στη χώρα. Ένας άλλος οργανισμός, που συμβάλλει στο οικοσύστημα καινοτομίας στην Κύπρο είναι το [Tech Island](#) (ΜΚΟ με αποστολή να μετατρέψει την Κύπρο σε παγκόσμιο προορισμό για ταλέντα τεχνολογίας). Η Κύπρος έχει επίσης καθιερωθεί ως ένας αναπτυσσόμενος κόμβος Fintech. Το δυναμικό κίνημα Fintech περιλαμβάνει νεοφυείς επιχειρήσεις, που προσφέρουν υπηρεσίες από τιτλοποίηση χαρτοφυλακίου επενδύσεων σε πραγματικό χρόνο και προηγμένες αναλύσεις απόδοσης έως αυτοματοποιημένη επεξεργασία παραγγελιών. Εκτός από το Fintech, φιλοξενεί, επίσης, μερικά από τα κορυφαία ονόματα στο RegTech, την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και τη βιομηχανία τυχερών παιχνιδιών. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι η Κύπρος γνώρισε ανάπτυξη στην τεχνολογία Blockchain και το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας είναι το πρώτο στον κόσμο που προσφέρει μεταπτυχιακά στο ψηφιακό νόμισμα.

Η Κύπρος διαθέτει ένα δυναμικό οικοσύστημα καινοτομίας (startups), το οποίο τώρα αξιοποιείται από έναν αυξανόμενο αριθμό startup επιταχυντών, θερμοκοιτίδων και ερευνητικών ιδρυμάτων, που αναπτύσσουν καινοτόμα έργα. Η κ/Κυβέρνηση με την παροχή κινήτρων, που θα υποστηρίξουν τη δημιουργία κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και της κουλτούρας των startup θα μπορέσει να εδραιώσει τη θέση της στο παγκόσμιο startup οικοσύστημα.

## 5. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

### 5.1. Εγκαίνια νέου υπερούχρονου εργοστάσιου της Alambra Fresh

## Milk

Την Τρίτη 5.9 τ.έ.. πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια του νέου εργοστασίου της γαλακτοβιομηχανίας Alambra Fresh Milk, συμφερόντων της οικογένειας Πέτρου. Στην εκδήλωση, με παρουσία του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, κ. Ν. Χριστοδουλίδη και της Προέδρου της Βουλής, κας Α. Δημητρίου, παρευρέθησαν άνω των 500 προσκεκλημένων από τον πολιτικό και επιχειρηματικό κόσμο καθώς και συνεργάτες και φίλοι της Alambra Fresh Milk.

Σημειώνεται ότι η οικογένεια Πέτρου, με 40 χρόνια εμπειρίας στην παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων, κατέχει ηγετική θέση στην παραγωγή και εξαγωγή χαλουμιού. Η μονάδα της Alambra Fresh Milk, αποτελεί μια από τις πλέον σύγχρονες μονάδες εμφιάλωσης φρέσκου γάλακτος και φυσικών χυμών, με τελευταίας τεχνολογίας εξοπλισμό.

Σε ομιλία του, ο Δ/νων Σύμβουλος της Alambra Fresh Milk κ. Γ. Πέτρου, έκανε σύντομη αναδρομή στην ιστορική πορεία της εταιρείας. Μάλιστα έκανε ιδιαίτερη αναφορά στη μητέρα του, τη γιαγιά Κακουλλού, προς τιμήν της οποίας, πριν 20 χρόνια κυκλοφόρησε σειρά παραδοσιακών γαλακτοκομικών προϊόντων «Η ΠΑΠΑ», με την φωτογραφία της γιαγιάς Κακουλλούς να αποτυπώνεται στις συσκευασίες.

Από την πλευρά του ο Εμπορικός Διευθυντής της Alambra Fresh Milk, κ. Μ. Πέτρου, υπογράμμισε πως το φρέσκο κυπριακό γάλα Αλάμπρα «παράγεται σε ένα υπερσύγχρονο εργοστάσιο, με επενδύσεις 10 εκατ. Ευρώ και τελευταίας τεχνολογίας εξοπλισμό, που με σεβασμό στο περιβάλλον εγγυάται τη σταθερή ποιότητα και τη φρεσκάδα του δικού μας γάλακτος».

Στον χαιρετισμό που απηύθυνε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κ. Ν. Χριστοδουλίδης, έκανε ιδιαίτερη αναφορά στην πολυσήμαντη και πολυετή προσφορά της γαλακτοβιομηχανίας Αλάμπρα, τόσο στην ίδια τη βιομηχανία όσο και στην οικονομική βιομηχανία της Κύπρου. Επεσήμανε ότι η δραστηριοποίηση της Αλάμπρα στο χώρο της εξαγωγής, έχει συμβάλει σημαντικά στην αύξηση των εξαγωγών κυπριακών προϊόντων και προσέθεσε ότι «μέσω της δραστηριοποίησής της η εταιρεία, συμβάλλει ουσιαστικά στην αύξηση των εξαγωγών κυπριακών προϊόντων, οι οποίες, παρά τις όποιες προκλήσεις στην εφοδιαστική αλυσίδα, ανήλθαν, το 2022, σε 1.7 δισ. Ευρώ, αύξηση, δηλαδή, της τάξης του 14,5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2021). Σημειώνεται ότι τα 284 εκατομ. Ευρώ αφορούν σε εξαγωγές χαλουμιού, εκ των κύριων εξαγωγικών προϊόντων της Κύπρου, με την «Αλάμπρα» να κατέχει σημαντικό μερίδιο της αγοράς, εξάγοντας σήμερα, χαλούμι ΠΟΠ σε συνολικά 40 χώρες σε όλο τον κόσμο». Είναι σημαντικό. Επίσης, το γεγονός ότι, η εταιρεία παρέχει και στηρίζει, άμεσα και έμμεσα, μεγάλο αριθμό θέσεων εργασίας, αφού, συλλέγει γάλα από περισσότερους από 400 παραγωγούς, που δραστηριοποιούνται στην ελεύθερη Κύπρο.

Τέλος, η Πρόεδρος της Βουλής, κα Α. Δημητρίου, στην ομιλία της

αναφέρθηκε επίσης στην προσφορά της οικογένειας Πέτρου στην κ/οικονομία, χαρακτηρίζοντας τη γαλακτοβιομηχανία Αλάμπρα ως ένα σημαντικό οργανισμό για την κ/οικονομία.

## 5.2 Εξαγορά της Kape Technologies PLC από τον ισραηλινό και κύπριο επιχειρηματία κ.Teddy Sagi

Η Κύπρος έχει προσελκύσει επενδυτικά ταμεία και εταιρείες τεχνολογίας, οι οποίες βάζουν τη χώρα, ολόένα και εντονότερα, στον χάρτη των παγκόσμιων επιχειρηματικών συμφωνιών. Πλέον πρόσφατο παράδειγμα η εξαγορά της Kape Technologies PLC από τον ισραηλινό και κύπριο (λόγω κατοχής κυπριακού διαβατηρίου) επιχειρηματία κ.Teddy Sagi.

Ειδικότερα,

- η εταιρεία Unikmind Holdings Limited συμφερόντων του κ. Teddy Sagi ([https://en.wikipedia.org/wiki/Teddy\\_Sagi](https://en.wikipedia.org/wiki/Teddy_Sagi)) ανακοίνωσε την επιτυχία της δημόσιας πρότασης για εξαγορά της Kape Technologies PLC, αποτιμώντας την Kape στα 1,6 δισ. USD (πρόκειται για πάροχο λογισμικού ψηφιακής ασφάλειας παγκοσμίως). Η Kape είναι ένας κορυφαίος διεθνής πάροχος λογισμικού ψηφιακής ασφάλειας, που επικεντρώνεται στην παροχή λύσεων στους καταναλωτές, που αφορούν στην ιδιωτικότητα και την ασφάλεια στο διαδίκτυο. Η εταιρεία προσφέρει μια ευρεία γκάμα προϊόντων, όπως τα παγκοσμίως γνωστά Express VPN, CyberGhost και Private Internet Access, τα οποία παρέχουν ασφάλεια και ανωνυμία στους χρήστες τους, κατά τη διάρκεια των διαδικτυακών τους δραστηριοτήτων. Η Kape απασχολεί περίπου 1.400 άτομα σε δέκα χώρες και έχει περίπου 7,4 εκατομμύρια πελάτες σε όλο τον κόσμο. Η εξαγορά αναμένεται να ολοκληρωθεί πλήρως έως το τέλος Μαΐου τ.έ.
- Η δημόσια πρόταση είναι η πρώτη που έγινε φέτος στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου, που είχε σκοπό την ιδιωτικοποίηση και απόσυρση της εταιρείας από την αγορά AIM (Αγορά Εναλλακτικών Επενδύσεων) του Χρηματιστηρίου του Λονδίνου ('Public to Private Offer') και είναι μια από τις μεγαλύτερες των τελευταίων ετών.
- Ο κ. Teddy Sagi, με περιουσία 5,6 δισ. USD, κατατάσσεται στην 6η θέση στη λίστα δισεκατομμυριούχων του ισραηλινού Forbes, με συμφέροντα σε ακίνητα, λογισμικό τυχερών παιχνιδιών, επεξεργασία πληρωμών και ψηφιακή διαφήμιση. Είναι ιδρυτής της εταιρείας λογισμικού τζόγου [Playtech](#) και ιδιοκτήτης του [Camden Market](#) του Λονδίνου.
- Η HSBC ενήργησε ως χρηματοοικονομικός σύμβουλος και χρηματοδότης τράπεζα, με διευκολύνσεις, ύψους 619 εκατ. USD, και η διεθνής δικηγορική εταιρία, Baker McKenzie ενήργησε ως νομικός σύμβουλος.

## 5.3 Ετήσια Γενική Συνέλευση της CIBA (Cyprus International Business Association), Λεμεσός 15.6.23

Πραγματοποιήθηκε στη Λεμεσό, στις 15 Ιουνίου τ.έ., η Ετήσια

Γενική Συνέλευση της Διεθνούς Επιχειρηματικής Ένωσης της Κύπρου CIBA (Cyprus International Business Association). Από τις ομιλίες και τους χαιρετισμούς των μελών της επιβεβαιώθηκε ότι, τα τελευταία 30 χρόνια, η CIBA βρίσκεται στο προσκήνιο σε ό,τι αφορά στην προώθηση της Κύπρου ως κύριου προορισμού της παγκόσμιας επιχειρηματικότητας. Η δραστηριότητα της CIBA και ιδιαίτερα οι πρωτοβουλίες της για την προσέλκυση επενδύσεων, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την οικονομική ανάπτυξη αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του οικονομικού τοπίου της χώρας.

Στην εκδήλωση παρέστη και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Ν. Χριστοδουλίδης, ο οποίος απηύθυνε και χαιρετισμό. Μεταξύ άλλων ανέφερε ότι για την Κυβέρνηση του αποτελούν προτεραιότητα οι τομείς της έρευνας και της προώθησης των επενδύσεων, της συνεργασίας με τον τομέα της βιομηχανίας αλλά, και τον ακαδημαϊκό κόσμο, ώστε να καλλιεργηθεί μια κουλτούρα φιλική προς την τεχνολογία και τον ψηφιακό μετασχηματισμό, στοιχεία τα οποία θα αποτελέσουν τους καταλύτες όχι μόνο για την οικονομική ανάπτυξη αλλά και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Συμπλήρωσε, επίσης, ότι το πρόγραμμα της Κυβέρνησής του δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτούς τους στόχους και ότι στη βάση του προγράμματος αυτού βρίσκεται ένα σύγχρονο, καινοτόμο οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον κ. Χριστοδουλίδη η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της κυπριακής οικονομίας, μέσω ενός στοχευμένου προγράμματος, που καθοδηγείται πρωτίστως από το **‘Όραμα 2035’** και το **Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας** αποτελεί προτεραιότητα, ενώ και οι μεταρρυθμίσεις (δικαιοσύνη, στήριξη επιχειρήσεων στις ψηφιακές και πράσινες επενδύσεις κ.ά.) και οι στοχευμένες επενδύσεις σε όλους τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας θα επιτρέψουν στην Κύπρο να προχωρήσει στον ψηφιακό μετασχηματισμό της οικονομίας.

Στην εκδήλωση παρέστησαν πολλοί εκπρόσωποι εταιρειών-μελών της CIBA και εκπρόσωποι του κ/πολιτικού κόσμου και δημοσίων και ιδιωτικών φορέων επιχειρηματικού χαρακτήρα.

## 5.5 Στις 20 πρώτες θέσεις των προτιμήσεων των ψηφιακών νομάδων η Κύπρος (Savills Executive Nomad Index)

Στους είκοσι (20) κορυφαίους προορισμούς και συγκεκριμένα, στη 18<sup>η</sup> θέση, βρίσκεται η Κύπρος στις προτιμήσεις των υψηλόβαθμων στελεχών εταιρειών, τα οποία επιλέγουν την εξ’ αποστάσεως εργασία. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται σε επαναξιολόγηση των προτεραιοτήτων τους για το περιβάλλον, στο οποίο ζουν και εργάζονται, κοινό χαρακτηριστικό, των οποίων είναι η αναζήτηση εύκολα προσβάσιμων τοποθεσιών, με ελκυστικό κλίμα, ποιότητα ζωής και εξαιρετικά γρήγορες ταχύτητες πρόσβασης διαδικτύου.

Σύμφωνα με την κατάταξη του διεθνούς κτηματομεσιτικού οίκου Savills «δείκτης - Savills Executive Nomad Index»

([https://www.savills.com/research\\_articles/255800/350818-0](https://www.savills.com/research_articles/255800/350818-0)) για τους ψηφιακούς νομάδες (επισυνάπτεται σχετ. Πίνακας), η χώρα συμπεριλαμβάνεται στην 20άδα ψηφιακών νομάδων σε υψηλές βαθμίδες εταιρειών. Οι εν λόγω προορισμοί κατατάχθηκαν στον κατάλογο, με κριτήρια, όπως η συνδεσιμότητα, το κλίμα, η αγορά ενοικίασης prime κατοικιών και η ποιότητα ζωής τους. Τα κριτήρια, που βάζουν την Κύπρο στην 18<sup>η</sup> θέση (μία θέση μετά την Αθήνα) αφορούν στην ταχύτητα διαδικτύου, την ποιότητα ζωής, το κλίμα, την αεροπορική συνδεσιμότητα και τις τιμές ενοικίων για κατοικίες, αλλά και τις ευκαιρίες δικτύωσης, που καθιστούν το νησί ελκυστικό για υψηλόβαθμα στελέχη.

Παράλληλα, θεωρείται προσίτη για τους ψηφιακούς νομάδες η ενοικίαση ακινήτων στην Κύπρο, τα οποία είναι έτοιμα σε όλα, ενώ θετικά συμβάλλουν η εκπαίδευση υψηλού επιπέδου και η ποιότητα του διαδικτύου. Σε μελέτη των ταξιδιωτικών εμπειρογνώμωνων «Panache Cruises» (<https://www.traveldailymedia.com/top-ten-best-european-countries-for-digital-nomads/>) τον Αύγουστο τ.έ., τοποθετείται η Λευκωσία στην 3<sup>η</sup> θέση μεταξύ των ευρωπαϊκών πόλεων για υποψήφιους ψηφιακούς νομάδες, μετά το Βουκουρέστι και τη Μαδρίτη.

Τη λίστα των 20 πρώτων θέσεων καταλαμβάνουν το Ντουμπάι, η Μάλαγα και το Μαϊάμι. Ακολουθούν το Άμπου Ντάμπι, η Λισαβόνα, τα Μπαρμπείντος, η Βαρκελώνη, η Πάλμα της Μαγιόρκας, το Αλγκάρβε, η Αγία Λουκία, τα νησιά Κέμαν και το Ντούμπροβνικ. Οι ταχέως αναπτυσσόμενοι τομείς των fintech και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, σε συνδυασμό με το αφορολόγητο περιβάλλον και την υψηλή ποιότητα ζωής στο Ντουμπάι, αποδεικνύονται ισχυροί μαγνήτες για τα στελέχη, που επιλέγουν να εργάζονται ως νομάδες σε άλλη χώρα. Μετά το Ντουμπάι ακολουθεί η Μάλαγα. Η οικονομική πρωτεύουσα της Ανδαλουσίας τα τελευταία χρόνια αναδεικνύεται σε σημαντικό πολιτιστικό και τουριστικό προορισμό. Παράλληλα, εταιρικές αφίξεις, υψηλού προφίλ, όπως της Google, έχουν καταστήσει τη Μάλαγα αγαπημένο προορισμό για τους εξ’ αποστάσεως εργαζόμενους. Από την άλλη, η ηλιοφάνεια, οι χαμηλοί φόροι και οι παραλίες έχουν αναδείξει το Μαϊάμι σε πόλο έλξης για τους Αμερικανούς, που αναζητούν καλύτερη ποιότητα ζωής. Η τρέχουσα εισροή executive νομάδων περιλαμβάνει μετανάστες από χρηματοπιστωτικές εταιρείες της Νέας Υόρκης και του Σικάγο. Στη λίστα με τους κορυφαίους προορισμούς για ψηφιακούς νομάδες βρίσκονται, επίσης, το Άμπου Ντάμπι, η Λισαβόνα, τα Μπαρμπείντος, η Βαρκελώνη, η Πάλμα της Μαγιόρκας, το Αλγκάρβε και η Αγία Λουκία.

Σημειώνεται ότι καμία ασιατική πόλη δεν περιλαμβάνεται στον σχετικό κατάλογο. Φαίνεται ότι η απομακρυσμένη εργασία έχει σχετικά μικρότερη ελκυστικότητα στην κουλτούρα της περιοχής. Οι περισσότερες προτιμήσεις των ψηφιακών νομάδων στρέφονται σε παραλιακές χώρες, ενώ κριτήριο επιλογής είναι επίσης η κουλτούρα,

οι ευκαιρίες διασύνδεσης, η διαθεσιμότητα, η προσπιτή τιμή ενοικίασης ακινήτων, καθώς οι περισσότεροι προορισμοί σημείωσαν αύξηση στο κόστος ενοικίων. Σημειώνεται ότι οι τιμές των ενοικίων σε Ντουμπάι και Λισαβόνα ανέβηκαν 5,4% και 13,9% αντίστοιχα για το α' εξάμηνο του 2023.

Τέλος, υπενθυμίζουμε ότι επιπρόσθετο κίνητρο αποτελεί το σχέδιο βίζας ψηφιακών νομάδων. Από τον Οκτώβριο του 2021, η Κύπρος βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες, που προσφέρουν μια ψηφιακή νομαδική βίζα, στοιχείο-κλειδί για τη διευκόλυνση αυτού του επαγγελματικού τρόπου ζωής.

### **5.6 Δικαστική απόφαση σχετικά με την ολιγωρία κ/ τράπεζας για εκτέλεση εντολής μεταφοράς χρημάτων στην Ελλάδα**

Δικαιώθηκαν από το Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας καταθέτες - πελάτες της Τράπεζας Κύπρου, κάτοικοι Ελλάδος, των οποίων οι καταθέσεις ύψους 978.480 Ευρώ κουρευτήκαν εν μέρει το 2013, επειδή η τραπεζική υπάλληλος καθυστέρησε να εκτελέσει έγκαιρα την εντολή των πελατών για μεταφορά των καταθέσεων σε υποκατάστημα της τράπεζας στην Ελλάδα.

Η δικαστική απόφαση, που εκδόθηκε, την προηγούμενη εβδομάδα, χαρακτηρίζεται σημαντική ως προς την υποχρέωση των τραπεζών να μην ολιγωρούν στην εκτέλεση εμβασμάτων στο εξωτερικό.

Σύμφωνα με το ιστορικό της υπόθεσης, οι ενάγοντες ήταν κάτοικοι Ελλάδος, οι οποίοι διατηρούσαν στις αρχές του 2013 κοινό καταθετικό λογαριασμό στην Τράπεζα Κύπρου, με υπόλοιπο ύψους 978.480. Στις 15/3/2012 οι ενάγοντες έδωσαν με τον ορθό τρόπο και έχοντας συμπληρώσει όλα τα απαραίτητα έντυπα εντολή στην τράπεζα, όπως το σύνολο ουσιαστικά του καταθετικού τους λογαριασμού μεταφερθεί σε υποκατάστημα της Τράπεζας Κύπρου στην Ελλάδα. Με βάση την απόφαση, η τράπεζα παρέλειψε να εκτελέσει την εντολή την ίδια ημέρα που την έλαβε, ενώ στις αμέσως επόμενες ημέρες ακολούθησαν τα γεγονότα, που οδήγησαν στο 'κούρεμα' (απομείωση) τραπεζικών καταθέσεων της Τράπεζας Κύπρου. Συγκεκριμένα ο Υπουργός Οικονομικών είχε κηρύξει τις ημέρες που ακολούθησαν ως «ειδικές τραπεζικές αργίες», ενώ στις 25/3/2013 συνήφθη η γνωστή συμφωνία μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας, του Eurogroup και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, ουσιαστικός όρος της οποίας ήταν, μεταξύ άλλων, η εξυγίανση της Τράπεζας Κύπρου με ίδια μέσα.

Στην απόφασή του, ο Πρόεδρος του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας αναφέρθηκε στη νομική υποχρέωση που υπέχει η τράπεζα έναντι των πελατών της

να επιδεικνύει τη δέουσα επιμέλεια και φροντίδα (reasonable care and skill). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο δικαστής αξιολόγησε ότι, σύμφωνα με τη μαρτυρία που είχε προσκομισθεί δεν υπήρχε οποιαδήποτε αντικειμενική δυσκολία ώστε να εκτελέσει η τράπεζα την εντολή που έλαβε για τη μεταφορά των χρημάτων την ίδια ημέρα. Βρήκε δε αξιόπιστη τη μαρτυρία που είχαν προσκομίσει οι ενάγοντες αναφορικά με τον χρόνο και τον τρόπο, με τον οποίο είχαν δώσει τη σχετική εντολή στην τράπεζα. Οι ενάγοντες είχαν ζητήσει μεταφορά χρημάτων «on account» (δηλαδή από λογαριασμό τους στην Τράπεζα Κύπρου σε άλλο λογαριασμό τους στην ίδια τράπεζα), τραπεζική πράξη, η οποία δεν απαιτεί πολύπλοκες διαδικασίες. Η απόφαση καταλήγει ότι «τίποτα δεν έχει τεθεί υπόψιν του δικαστηρίου, ικανό να δικαιολογήσει την ολιγωρία εκ μέρους της τράπεζας και τη μη εκτέλεση της επίδικης εντολής των εναγόντων κατά πάντα ουσιαστικό χρόνο».

Ως εκ τούτου, το δικαστήριο επεδίκασε προς τους ενάγοντες ποσό ύψους 282.000 Ευρώ, πλέον νόμιμο τόκο, από την ημερομηνία καταχώρησης της αγωγής, που είναι το ποσό που απώλεσαν ένεκα της απομείωσης, που υπέστη ο τραπεζικός τους λογαριασμός.

### **5.7 Επενδυτικά σχέδια στην Κύπρο του Ισραηλινού δισεκατομμυριούχου επιχειρηματία κ. Yakir Gabay**

Σε επενδύσεις δισεκατομμυρίων προχωρά στην Κύπρο ο Ισραηλινός, με κ/υπηκοότητα, επιχειρηματίας, κ. Yakir Gabay (γιος του κ. Meir Gabay, πρώην Γεν. Διευθυντή του Ισραηλινού Υπουργείου Δικαιοσύνης και Επιτρόπου Δημόσιας Υγείας του Ισραήλ, του μοναδικού Ισραηλινού που έχει εκλεγεί από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών σε οποιοδήποτε αξίωμα των ΗΕ).

Η περιουσία του κ. Yakir Gabay (No 766 δισεκατομμυριούχος στη λίστα Forbes, για το 2023) εκτιμάται στα 3.4 δισ. USD. Διαθέτει μερίδιο 40% της Grand City Properties, η οποία κατέχει, περίπου 65.000 διαμερίσματα στη Γερμανία και το Λονδίνο και είναι θυγατρική της Aroundtown S.A. Ο κ. Gabay ξεκίνησε από τον δημόσιο τομέα του Ισραήλ και ασχολήθηκε με την επενδυτική τραπεζική. Μεταξύ άλλων, διετέλεσε Δ/νων Σύμβουλος (CEO) του τμήματος επενδυτικής τραπεζικής της Bank Leumi, από τις μεγαλύτερες του Ισραήλ καθώς και Πρόεδρος της Gmul Investments (Ισραήλ), επενδυτικού ομίλου με ακίνητα και τίτλους συνολικού ύψους 30 δισ. USD.

Η Aroundtown S.A. θεωρείται εταιρεία κολοσσός στο παγκόσμιο real estate με χαρτοφυλάκιο ακινήτων αξίας 30 δισ. USD και με ηγετική θέση στον τομέα των επενδύσεων σε υψηλής αξίας ακίνητα, που προορίζονται για εμπορική χρήση και οικιστική ανάπτυξη. Είναι εγγεγραμμένη στο Λουξεμβούργο και εισηγμένη στο χρηματιστήριο

της Φρανκφούρτης. Ιδρύθηκε το 2004 από τον κ. Yakir Gabay, ο οποίος σήμερα κατέχει το 15% των μετοχών της εταιρείας και υπηρετεί ως Αναπληρωτής Πρόεδρος (Deputy Chairman) του Διοικητικού Συμβουλίου. Οι δραστηριότητες της επικεντρώνονται στα ποιοτικά ακίνητα, που έχουν υψηλή απόδοση και παράγουν εισόδημα και σήμερα διαθέτει χαρτοφυλάκιο ακινήτων αξίας 30 δισ. USD. Επιλέγοντας ακίνητα με δυνατότητα προστιθέμενης αξίας, οι επενδύσεις της Aroundtown S.A. βρίσκονται κυρίως σε κεντρικές τοποθεσίες ευρωπαϊκών πόλεων (Γερμανία, Ολλανδία, Λονδίνο). Συνήθως, οι επενδύσεις της γίνονται μέσω της θυγατρικής της, της Grand City Properties S.A. Στην Κύπρο, η Aroundtown Ltd απέκτησε μετοχικό κεφάλαιο της REM International (Cyprus) Ltd, η οποία, όπως πρόσφατα ανακοίνωσε η Επιτροπή Προστασίας Ανταγωνισμού (ΕΠΙΑ) απέκτησε μετοχική συμμετοχή στην κοινοπραξία Kition Ocean Holdings, εταιρεία, η οποία ανέλαβε και υλοποιεί το έργο της ενιαίας ανάπτυξης της μαρίνας και του λιμανιού της Λάρνακας.

Σημειώνεται, επίσης, ότι ο κ. Yakir Gabay βρίσκεται μέσω της Rofeno Properties Limited, πίσω από την τεραστίων διαστάσεων επένδυση, συνολικού ύψους 856 εκατ. Ευρώ στη Αγία Φύλα της Λεμεσού (το έργο χωροθετείται 250 μέτρα ανατολικά του δρόμου Λεμεσού-Πλατρών). Το καλοκαίρι του 2021, ο κ. Yakir Gabay προχώρησε στην απόκτηση μεγάλων εκτάσεων γης, 949.916 τ.μ., από την Διεύθυνση Διαχείρισης Ακινήτων της Τράπεζας Κύπρου (REMU) έναντι του ποσού των 28 εκ. Ευρώ.

Στα εν λόγω τεμάχια γης, και μέσω της εταιρείας Rofeno Properties Limited, ο κ. Yakir Gabay προγραμματίζει μια σύνθετη ανάπτυξη, για την οποία κατέθεσε στην Περιβαλλοντική Αρχή, μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Συγκεκριμένα, το προτεινόμενο έργο θα περιλαμβάνει τις ακόλουθες χρήσεις:

- Ιδιωτικό σχολείο.
- Ιατρικό ίδρυμα-Κέντρο αποκατάστασης ευρωπαϊκής επωνυμίας, που θα υποστηρίζει σειρά μονάδων υποβοηθούμενης διαβίωσης.
- Κέντρο έρευνας και καινοτομίας.
- Επιχειρηματικό πάρκο.
- Αθλητικές εγκαταστάσεις - Οργανωμένο αθλητικό κέντρο πολλαπλών δραστηριοτήτων.
- Ιδιωτικό χώρο πράσινου του επιχειρηματικού πάρκου.
- Ενιαία και οργανωμένη οικιστική ανάπτυξη με στοιχειώδεις υποδομές εμπορίου και αναψυχής.

Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και την Περιβαλλοντική Μελέτη που κατατέθηκε, η κατασκευή του έργου αναμένεται να γίνει σταδιακά. Οι στρατηγικές χρήσεις πιθανότατα θα κατασκευαστούν σε δύο διαδοχικά στάδια, ενώ τα υπόλοιπα κτίρια θα ακολουθήσουν σε πέντε στάδια. Η κατασκευή αναμένεται να ολοκληρωθεί έως το 2030.

## 6. ΕΝΕΡΓΕΙΑ

### 6.1 Συμφωνία του ΑΔΜΗΕ με Ισραηλινό fund για την είσοδό του στον EuroAsia Interconnector με ποσοστό έως 33%

Σύμφωνα με εδώ δημοσιεύματα ο ΑΔΜΗΕ (Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας) κατέληξε σε προκαταρκτική συμφωνία με Ισραηλινό fund για την είσοδό του στο μετοχικό κεφάλαιο του Euroasia Interconnector, φορέα υλοποίησης της διασύνδεσης Κρήτης-Κύπρου, με ποσοστό έως 33%.

Η εξέλιξη αυτή φαίνεται να αποτελεί σημαντικό βήμα για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του εν θέματι επενδυτικού σχεδίου, το οποίο το τελευταίο διάστημα αντιμετωπίζει προβλήματα, μετά τις αυστηρές προειδοποιήσεις της Κομισιόν, εξαιτίας των καθυστερήσεων, που παρατηρούνται στην τήρηση του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης του, αλλά εξαιτίας επίσης και της διαφαινόμενης αδυναμίας του να συγκεντρώσει επαρκή χρηματοδοτική στήριξη, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα το Κυπριακό Δημόσιο να εξετάζει τη μετοχική του συμμετοχή στο έργο.

Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι, το επείγον του θέματος απορρέει από τις πρόνοιες της σύμβασης, που υπέγραψε πρόσφατα ο EuroAsia Interconnector με τη νορβηγική εταιρεία Nexans για την κατασκευή του καλωδιακού τμήματος της διασύνδεσης Κρήτης-Κύπρου και συγκεκριμένα το πρώτο χρονικό ορόσημο, που αφορά στην καταβολή 50 εκατ. Ευρώ (εκπνέει στις 7 Σεπτεμβρίου τ.έ).

Η συμφωνία φέρεται να αποτελεί το επιστέγασμα έντονης κινητικότητας, που ανέπτυξε, τόσο ο ΑΔΜΗΕ όσο και οι μέτοχοι του φορέα υλοποίησης, οι οποίοι βρίσκονται τους τελευταίους μήνες σε συζητήσεις προς αναζήτηση δυνητικών επενδυτών. Η επιτυχία της συμφωνίας με τους Ισραηλινούς, επιβεβαιώνει, αφενός το αυξημένο ενδιαφέρον, που επιδεικνύει το τελευταίο διάστημα η πλευρά του Ισραήλ για το project, αφετέρου μπορεί να δώσει λύση στο χρηματοδοτικό κενό, που υπάρχει και θέτει σε αμφισβήτηση την ομαλή εξέλιξη του έργου. Και αυτό, γιατί με τη μετοχική συμμετοχή του ΑΔΜΗΕ και του Ισραηλινού fund στον EuroAsia Interconnector δημιουργούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις (ικανό μετοχικό κεφάλαιο) για την δανειοδότηση του έργου από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και την ολοκλήρωση του χρηματοδοτικού κελύφους, που θα καλύψει τις ανάγκες υλοποίησης του.

Οι μέχρι τώρα διαθέσιμες πληροφορίες αναφέρουν ότι, η δρομολογημένη συμμετοχή του Διαχειριστή της Ελλάδας στο έργο με ποσοστό τουλάχιστον 25%, στη βάση της επιστολής πρόθεσης (Letter of Intent), που υπέγραψε με τον EuroAsia Interconnector και με δικαίωμα (option) περαιτέρω αύξησης στο 33% απετέλεσε το εχέγγυο για να πεισθούν οι Ισραηλινοί επενδυτές να εισέλθουν στο project, συνεισφέροντας - μεταξύ άλλων - την τεχνογνωσία του ΑΔΜΗΕ σε έργα ηλεκτρικών διασυνδέσεων.

Πηγές του ΑΔΜΗΕ επισημαίνουν, από την πλευρά τους, ότι η συμφωνία με το ισραηλινό fund είναι «ισοδύναμη» με τη συμφωνία, την οποία έχει συνάψει ο ίδιος ο ΑΔΜΗΕ με τον EuroAsia Interconnector, όπως αυτή αποτυπώνεται στη σχετική επιστολή πρόθεσης (Letter of Intent). Επίσης, ο ΑΔΜΗΕ ενημέρωσε τους μετόχους του EuroAsia Interconnector για τη δυνατότητα διεύρυνσης της μετοχικής βάσης και για τα επόμενα βήματα, τα οποία απαιτούνται, προκειμένου να ολοκληρωθούν έγκαιρα οι απαραίτητες μετοχικές συμφωνίες.

Σημειώνουμε, τέλος, ότι, σύμφωνα επίσης με πηγές του ΑΔΜΗΕ, η εξεταζόμενη είσοδος του Κυπριακού Δημοσίου στο μετοχικό κεφάλαιο του EuroAsia Interconnector θα αποτελέσει θετική εξέλιξη για την πορεία υλοποίησης του έργου, καθώς θα βελτιώσει ακόμα περισσότερο τις συνθήκες χρηματοδότησης του, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ακόμα καλύτερων συνθηκών για την έναρξη των εργασιών κατασκευής της εν λόγω διασύνδεσης, η οποία θα άρει την ηλεκτρική απομόνωση της Κύπρου.

## 6.2 Πρόσφατες εξελίξεις σχετικά με το κοιτάσμα Αφροδίτη

Η κ/ Κυβέρνηση απέρριψε, σύμφωνα με το Bloomberg News, την Παρασκευή 26.08 τ.έ. το αναθεωρημένο σχέδιο ανάπτυξης του μοναδικού, μέχρι στιγμής, εμπορεύσιμου, υπεράκτιου κοιτάσματος «Αφροδίτη» της κοινοπραξίας Chevron, Shell και της ισραηλινής NewMed (πρώην Delek). Η απόφαση αυτή δημιουργεί αβεβαιότητα αναφορικά με την ανάπτυξη του κοιτάσματος, το οποίο παραμένει στον βυθό της κ/ΑΟΖ, για δώδεκα έτη, και αποτελεί έκφραση της αποφασιστικότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, ακόμη και υπό τη σκιά της τουρκικής επιθετικότητας, όπως εκφράστηκε με τα επεισόδια στην Πύλα, να υπεραμυνθεί των δικαιωμάτων της στους φυσικούς της πόρους και στο πεδίο εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων και έναντι των εμπλεκόμενων εταιρειών.

Ειδικότερα:

- Στις 25.8. τ.έ. ο κ/ Υπουργός Ενέργειας κ. Γ. Παπαναστασίου ενημέρωσε γραπτώς την αμερικανική Chevron ότι η Κυπριακή Δημοκρατία απορρίπτει την πρόταση της εταιρείας για αναθεώρηση του σχεδίου ανάπτυξης του κοιτάσματος «Αφροδίτη», που υπεγράφη το 2019, σχέδιο, το οποίο στόχευε να συνδέσει το κοιτάσμα φυσικού αερίου με την υπάρχουσα εγκατάσταση επεξεργασίας και παραγωγής στην Αίγυπτο, μέσω υποθαλάσσιου αγωγού,
- η διαχειρίστρια εταιρεία Chevron αποφάσισε στο αναθεωρημένο σχέδιο που υπέβαλε, προ ολίγων μηνών, προς την κ/ κυβέρνηση να μην συμπεριλάβει την πλωτή πλατφόρμα παραγωγής και επεξεργασίας του αερίου (FPU - Floating Production Unit), με αποτέλεσμα η κ/ Κυβέρνηση στην απαντητική επιστολή της (25.8.23) να εκφράσει την αντίρρηση της σε αυτό το ενδεχόμενο.

- η νέα - μη ικανοποιητική για την Κυπριακή Δημοκρατία - πρόταση προβλέπει τρεις γεωτρήσεις παραγωγής, αντί πέντε, της συμφωνίας του 2019. Επίσης, αντί της εγκατάστασης FPU επί του κοιτάσματος (για πλήρη ανάκτηση του αποθέματος), η Chevron πρότεινε την απευθείας σύνδεση του Αφροδίτη με τις εγκαταστάσεις West Delta Deep Marine (WDDM) Project στην Αίγυπτο (ιδιοκτησίας της Shell). Αποτέλεσμα των ανωτέρω θα είναι ο περιορισμός της ημερήσιας παραγωγής από 800 cfd σε 650 cfd, περιορίζοντας, κατά συνέπεια, σημαντικά τις κεφαλαιουχικές δαπάνες (Capex), σε σύγκριση με τις εκτιμώμενες δαπάνες, ύψους 3,6 δις. USD, που προνοούσε το σχέδιο του 2019. Η μεγαλύτερη εξοικονόμηση θα προέλθει από την ακύρωση του σχεδίου εγκατάστασης FPU για την επεξεργασία του αερίου, προτού αυτό εισέλθει σε ένα αγωγό 480 χλμ, που θα συνδέει το κοιτάσμα με τον σταθμό στο Ιντικού της Αιγύπτου.

- Οι λόγοι για τους οποίους η κοινοπραξία και ειδικότερα η Chevron αποφάσισε να μην συμπεριλάβει στο αναθεωρημένο της πλάνο το FPU είναι, σύμφωνα με πληροφορίες, καθαρά οικονομικοί (μείωση κόστους). Το κ/ Υπουργείο Ενέργειας αντιτίθεται σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, το οποίο «εγκλωβίζει» την κ/ πλευρά και δεν αποδέχεται τη μεταφορά του φυσικού αερίου (ΦΑ) του κοιτάσματος «Αφροδίτη» προς μία κατεύθυνση (αυτήν της Αιγύπτου), προκρίνοντας την εγκατάσταση του FPU πάνω από την πηγή στο κοιτάσμα «Αφροδίτη», ώστε να έχει τον πλήρη έλεγχο και να διοχετεύει το φυσικό αέριο και προς άλλες κατευθύνσεις.

- Η πρόταση συνεπάγεται σημαντικά χαμηλότερο κόστος άντλησης και επεξεργασίας (περίπου 1 δις. Ευρώ, αλλά σύμφωνα με τεχνοκράτες του Υπουργείου Ενέργειας, θα μειώσει και το απόθεμα ΦΑ, που θα αντληθεί, άρα και τα έσοδα της Κυπριακής Δημοκρατίας από την εμπορία του ΦΑ. Ως εκ τούτου, η πρόταση απορρίφθηκε και θα αναζητηθεί εντός 30ημέρου άλλη συμβιβαστική επιλογή.

- Η Chevron, η Shell και η NewMed Energy δεν απάντησαν ακόμη στα αιτήματα του Reuters για σχολιασμό.

- Παράλληλα, όμως, ο κ. Παπαναστασίου κάλεσε τη Chevron σε εντατική διαπραγμάτευση 30 ημερών, ώστε να συζητηθεί το ενδεχόμενο συμφωνίας, με τρόπο, όμως, ώστε να προστατευθούν και τα συμφέροντα του Κράτους, με μείωση του κινδύνου, που το Υπουργείο Ενέργειας θεωρεί ότι εγκυμονεί η αναθεωρημένη πρόταση της κοινοπραξίας. Η νέα περίοδος διαπραγματεύσεων, προκειμένου να μείνει ανοιχτό το ενδεχόμενο μιας συμβιβαστικής λύσης ξεκίνησε την Παρασκευή, 25.8. τ.έ. οι προσδοκίες, όμως, για επιτυχή έκβαση τους χαρακτηρίζονται εξαιρετικά περιορισμένες, παρά την αισιοδοξία του κ. Υπουργού ότι θα υπάρξει συμφωνία με την κοινοπραξία. Επεσήμανε, επίσης, σχετικά με τις εξελίξεις αυτές ότι «οι συμφωνίες θα πρέπει να υλοποιούνται, αυτή είναι η απαίτησή μας από την κοινοπραξία».

- Επιπρόσθετα, ο Υπουργός Ενέργειας, ανέφερε ότι τα πρώτα μηνύματα της επιβεβαιωτικής γεώτρησης του Ιουλίου τ.έ., φαίνεται

να είναι θετικά, τουλάχιστον σύμφωνα με δηλώσεις του Προέδρου της Chevron στο Χρηματιστήριο για τις ποσότητες που είχαν υπολογιστεί αρχικά σε ανακτήσιμα 4,2 τρισ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου (μελέτη 2019), είτε τελικά λίγο περισσότερα (περίπου 4.8 τρισ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου – tcf, βάσει των αποτελεσμάτων της εν λόγω επιβεβαιωτικής γεώτρησης).

Η εξέλιξη αυτή δημιουργεί ερωτήματα για:

- τη δυνατότητα της κ/ Κυβέρνησης να διαπραγματευθεί με έναν ενεργειακό κολοσσό, όπως η αμερικανική Chevron, δεδομένου ότι το μέχρι σήμερα εκτιμώμενο μέγεθος του κοιτάσματος θεωρείται σχετικά μικρό και

- την πορεία των εξελίξεων, σε περίπτωση μη αποδοχής του αιτήματος της κ/ Κυβέρνησης από τη Chevron.

Από την άλλη πλευρά, η κ/κυβέρνηση προκρίνει το αρχικό πλάνο ανάπτυξης και παραγωγής του 2019, με την πρόνοια για εγκατάσταση του FPU. Ο κ. Γ. Παπαναστασίου, παρά την αισιοδοξία, που εκφράζει για την κατάληξη του θέματος, σε δημόσιες δηλώσεις επανέλαβε τη διαφωνία της Κυπριακής Δημοκρατίας με το αναθεωρημένο σχέδιο, διότι μεταφέρει οικονομικά πλεονεκτήματα στις εταιρείες και αυξάνει τους κινδύνους σε θέματα παραγωγής, με αποτέλεσμα η υιοθέτηση του να μην διασφαλίζει το συμφέρον της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Τέλος, με βάση τη σύμβαση, θα πρέπει να υπάρξει συμφωνία, μέχρι τέλος Σεπτεμβρίου τ.έ., και τα ενδιαφερόμενα μέρη να είναι, πλέον, σε θέση «να ξεκινήσουν συνομιλίες, με στόχο την επίτευξη συμφωνίας, εντός χρονικού πλαισίου 30 ημερών».

### **6.3 Στο 70% εκτιμάται ότι ανέρχεται το ποσοστό υλοποίησης του τερματικού LNG Terminal στο Βασιλικό**

Γύρω στο 70% εκτιμάται ότι ανέρχεται το ποσοστό υλοποίησης του τερματικού LNG Terminal στο Βασιλικό για την πλωτή μονάδα αποθήκευσης επαναεριοποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου (FSRU), για τις χερσαίες και τις θαλάσσιες υποδομές. Η πλωτή μονάδα που αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος του κόστους του έργου έχει ολοκληρωθεί, κατά 92% και αναμένεται να παραδοθεί τον Ιούλιο. Αργότερα, Δεκέμβριο του 2023 ή αρχές του 2024 τοποθετείται η ολοκλήρωση και του υπόλοιπου 30% του έργου που αφορά κυρίως χερσαίες και θαλάσσιες υποδομές στο Βασιλικό. Ήδη, έχει αναφερθεί από τον αρμόδιο Υπουργό Ενέργειας, πως γίνονται σκέψεις για προσωρινή αξιοποίηση της πλωτής μονάδας από άλλες ευρωπαϊκές χώρες μέχρι την ολοκλήρωση όλων των υποδομών ώστε να μπορεί να αξιοποιηθεί κανονικά από την Κυπριακή Δημοκρατία. Παράλληλα, η ΔΕΦΑ κατέθεσε αίτημα προς την ΠΑΕΚ για έκδοση άδειας προμήθειας φυσικού αερίου, η οποία αναμένεται ότι εκτός απρόοπτου θα παραχωρηθεί εντός των επόμενων δύο μηνών. Με την παραχώρηση της άδειας, η ΔΕΦΑ θα μπορέσει να προχωρήσει

στους σχεδιασμούς για προμήθεια υγροποιημένου φυσικού αερίου, από εν δυνάμει προμηθευτές.

Πάντως, προβλήματα παρουσιάστηκαν από την αρχή ανάληψης του έργου ενώ τον Νοέμβριο του 2021 η πρόοδος των εργασιών ήταν κάτω του 20%. Η ολοκλήρωση του έργου αντιμετωπίζει σοβαρές καθυστερήσεις, οι οποίες αποδίδονται σε διάφορα αίτια (εντός και εκτός ΔΕΦΑ και ΠΑΕΚ) και ζητήματα τα οποία θα πρέπει να τύχουν χειρισμού από τον αρμόδιο υπουργό. Υπενθυμίζεται ότι, η προσφορά για τη μετατροπή πλωτής μονάδας εισαγωγής, αποθήκευσης και επαναεριοποίησης ΥΦΑ (Υγροποιημένου ΦΑ), κατασκευής προβλήτας πάνω στην οποία θα είναι μόνιμα προσδεμένη η πλωτή μονάδα καθώς και οι εγκαταστάσεις πρόσδεσης, αγωγού επί της προβλήτας και επίγειες εγκαταστάσεις ΦΑ είχε κατακυρωθεί το 2019. Τα προβλήματα φαίνεται να άρχισαν από την αρχή ανάληψης του έργου. Με βάση στοιχεία που είδαν το φως της δημοσιότητας, τον Νοέμβριο του 2021, υπήρχε, ήδη, μια καθυστέρηση 11 μηνών στο κατατεθέν πρόγραμμα εργασιών από τον εργολάβο, με την πρόοδο των εργασιών να βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα και κάτω του 20%.

Την ίδια ώρα, οι απαιτήσεις εργολάβου ανέρχονταν στα 100 εκατ. Ευρώ. Μετά από 6 μήνες διαπραγματεύσεων, τερματίστηκε το αδιέξοδο και με απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής Αλλαγών και Απαιτήσεων συμφωνήθηκαν επιπρόσθετα 25 εκ. Ευρώ στην ανάδοχο κοινοπραξία, ενώ από τη συμφωνία κερδήθηκαν σημαντικά αντισταθμιστικά μέτρα για την Κυπριακή Δημοκρατία, όπως μεταφορά του πλοίου επαναεριοποίησης/αποθήκευσης του ΦΑ στην κυριότητα της ΚΔ, επιβολή δεύτερου μαξιλαριού ρητρών, ύψους 22,5 εκ. Ευρώ, σε περίπτωση περαιτέρω καθυστέρησης και αύξησης του ποσού της εγγυητικής πιστής εκτέλεσης.

Το 2019, κατακυρώθηκε η προσφορά για τη μετατροπή πλωτής μονάδας εισαγωγής, αποθήκευσης και επαναεριοποίησης ΥΦΑ (Υγροποιημένου ΦΑ), κατασκευής προβλήτας πάνω, στην οποία θα είναι μόνιμα προσδεμένη η πλωτή μονάδα καθώς και οι εγκαταστάσεις πρόσδεσης, αγωγού επί της προβλήτας και επίγειες εγκαταστάσεις ΦΑ στην κοινοπραξία πέντε εταιρειών «CMC». Της China Petroleum Pipeline Engineering Co Ltd ('CPP'), της Aktor S.A, της Metron S.A., της Hudong Zhonghua Shipbuilding Co. Ltd και της Wilhelmsen Ship Management Limited. (Επρεπε να αρχίσουν οι εργασίες το 2020 και το 2021, μετά από 6 μήνες, διαπραγματεύση). Προβλήματα δημιούργησαν οι αυστηροί όροι του συμβολαίου που ετοιμάστηκε από πλευράς ΕΤΥΦΑ (ιδιοκτήτρια εταιρεία των εγκαταστάσεων, θυγατρική της ΔΕΦΑ), με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό μεγάλων εταιρειών στον τομέα, όπως οι κοινοπραξίες Samsung, Posco, Mitsui, Osaka Gas και η κοινοπραξία Damco, Enagas, GasLog LNG Services, SNAM Spa, Tema S.A. Και οι δύο αυτές κοινοπραξίες αποκλείστηκαν, λόγω μη συμμόρφωσης με τις προδιαγραφές των εγγράφων της προσφοράς. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, οι δύο κοινοπραξίες είχαν καταθέσει προσφορά, με



προτεινόμενες αλλαγές στο συμβόλαιο, καθότι σε περίπτωση αποδοχής των όρων των εγγράφων της προσφοράς, θα έμεναν εκτεθειμένες με πολλές αβεβαιότητες και δυσανάλογα ρίσκα στις εταιρείες τους. Εν τέλει, η προσφορά κατακυρώθηκε στην κοινοπραξία CMC με ηγετικό ρόλο να αναλαμβάνει η εταιρεία CPP, με κύριο μέτοχο την κυβέρνηση της Κίνας. Στην πορεία αφαιρέθηκε από τη λίστα των εταιριών της κοινοπραξίας η Aktor S.A, επικαλούμενη τη σύνδεση της εταιρείας με την «Ηλέκτωρ» Κύπρου, η οποία, από το 2018, βρισκόταν σε μαύρη λίστα αποκλεισμού της από τη διεκδίκηση νέων δημόσιων συμβάσεων στην Κύπρο.

Υπενθυμίζεται ότι υπήρξε και σχετική παρέμβαση από τον Γενικό Ελεγκτή, ο οποίος ζητούσε αποκλεισμό της κοινοπραξίας (και όχι μόνο της Aktor) από τον διαγωνισμό, εφόσον η αξιολόγηση της κοινοπραξίας CMC βασίστηκε και στην εμπειρία της Aktor στο κομμάτι της κατασκευής της προβλήτας. Ο σημαντικότερος λόγος στην καθυστέρηση για την κατασκευή της προβλήτας στο Βασιλικό, φαίνεται να σχετίζεται και με την καθυστέρηση για εύρεση αντικαταστάτη της Άκτωρ από την κοινοπραξία ανάδοχο του έργου. Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, ότι τα τελευταία 13 χρόνια, έχουν προκηρυχθεί αρκετοί διαγωνισμοί από την ΔΕΦΑ για την κατασκευή της μονάδας επαναεργοποίησης και αποθήκευσης του ΦΑ. Οι προσπάθειες φαίνεται να απέτυχαν είτε λόγω λανθασμένων προδιαγραφών/σχεδιασμών, είτε λόγω αλλαγής στρατηγικής, με αποτέλεσμα να ακυρώνονται οι διαγωνισμοί πριν κατακυρωθούν οι προσφορές. Σε περίπτωση νέας ακύρωσης, θεωρείται ότι θα χανόταν η ευκαιρία άντλησης ευρωπαϊκής χρημότητας, ύψους 101 εκ. Ευρώ, αφού αυτή ήταν και η τελευταία φορά που θα δινόταν η ευρωπαϊκή χρημότητα για έργα που σχετίζονται με ΦΑ καθώς και η ευκαιρία άρσης της ενεργειακής απομόνωσης της Κύπρου και της μείωσης της εξάρτησης από το πετρέλαιο.

## 7. ΠΟΠ Προϊόντα

### 7.1 Πορεία εξαγωγών χαλλουμιού το 2022

Η κατοχύρωση του χαλλουμιού ως προϊόντος προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης αποδεικνύεται ιδιαίτερα ωφέλιμη για την κ/οικονομία, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της στατιστικής υπηρεσίας, που αφορούν στις εξαγωγές αλλά και τις πωλήσεις του στην κυπριακή αγορά. Αναφορικά με τις εξαγωγές, διαχρονικά, το χαλλούμι συγκαταλέγεται στα κύρια εξαγωγικά προϊόντα της Κύπρου, καταλαμβάνοντας ποσοστό, περίπου 17%, επί του συνόλου των εξαγωγών. Το 2022, καταγράφηκε ρεκόρ εξαγωγών, με συνολική αξία εξαγωγών, που άγγιξε τα 284,5 εκατ. Ευρώ, ξεπερνώντας το ρεκόρ του 2020, της μέχρι πρότινος καλύτερης χρονιάς για τις εξαγωγές χαλλουμιού, κατά 7% και κατά 8% τις εξαγωγές του 2021.

Αναλυτικά, οι εξαγωγές τον Αύγουστο του 2022, έφθασαν, λίγο πριν την επιβολή της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Κανονισμού στην Κύπρο, τα 23,4 εκατ. Ευρώ. Τον Σεπτέμβριο του 2022, οι εξαγωγές έφθασαν τα 16,5 εκατ. Ευρώ, τον Οκτώβριο του 2022, τον μήνα μετά την έναρξη του ΠΟΠ, οι εξαγωγές κυμάνθηκαν στα 16,1 εκατ. Ευρώ, ενώ τον Νοέμβριο του 2022 οι εξαγωγές ανέβηκαν στα 21,8 εκατ. Ευρώ και τον Δεκέμβριο ήταν περίπου 19,5 εκατ. Ευρώ. Οι πωλήσεις του προϊόντος, κυρίως στο εξωτερικό, παρουσιάζουν σταθερά ανοδική τάση. Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι, τον Ιανουάριο του 2022, οι εξαγωγές χαλλουμιού ανήλθαν στα 16.907 εκατ. Ευρώ, ενώ, τον Ιανουάριο το 2023, ανήλθαν στα 22.661 εκατ. Ευρώ (αύξηση περίπου στο 34%). Σε σχετικές δηλώσεις του κ/ Υπουργός Γεωργίας κ. Π. Ξενοφώντος τόνισε ότι μετά την κατοχύρωση, το χαλλούμι ΠΟΠ έχει ενισχυθεί, οι εξαγωγικές δραστηριότητες των τυροκόμων αυξάνονται συνεχώς και η καθημερινή παραγωγή χαλλουμιού αγγίζει, κατά μέσον όρο, και με βάση τα στατιστικά στοιχεία, περίπου το ένα εκατομ. Ευρώ.

Στις υπεραγορές, παρά τις καλές επιδόσεις στις πωλήσεις, είναι γεγονός ότι οι τιμές του προϊόντος έχουν αυξηθεί, μετά τη συμμόρφωση των παραγωγών στις προδιαγραφές, που ορίζει ο ευρωπαϊκός κανονισμός. Έτσι, το κόστος του πιστοποιημένου προϊόντος έχει αυξηθεί γύρω στα 2 Ευρώ/κιλό. Πλέον, στην εγχώρια αγορά, ο καταναλωτής μπορεί να αγοράσει χαλλούμι από 7,5 Ευρώ/κιλό μέχρι 18 Ευρώ/κιλό. Σύμφωνα με το τελευταίο Παρατηρητήριο Τιμών της Υπηρεσίας Προστασίας Καταναλωτή, η μέση τιμή πώλησης του προϊόντος κινείται από 13,59 Ευρώ έως 16,26 Ευρώ/κιλό. Παρά την αύξηση, οι πωλήσεις χαλλουμιού δεν έχουν επηρεαστεί, ενώ υπάρχουν και πιο οικονομικές εναλλακτικές επιλογές. Όπως αναφέρει ο Γ.Γ. του Συνδέσμου Υπεραγορών κ. Α. Χατζηαδάμου, το χαλλούμι παραμένει ένα ελκυστικό προϊόν, έχει φανατικούς υποστηρικτές και η ζήτησή του παραμένει σταθερή. Την ίδια ώρα, κερδίζει μερίδιο και το μη ΠΟΠ χαλλούμι, το οποίο, λόγω τιμής έχει προσελκύσει καταναλωτικό ενδιαφέρον.

Στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου η τιμή πώλησης του προϊόντος είναι, περίπου στα 20 Ευρώ/το κιλό, ενώ για συγκεκριμένο brand η τιμή πώλησης φτάνει μέχρι και τα 30 Ευρώ/κιλό. Συνεπώς, όσοι ταξιδεύουν και επιθυμούν να αγοράσουν το προϊόν από τον χώρο των αεροδρομίων Λάρνακας και Πάφου διαπιστώνουν ότι, η τιμή του προϊόντος έχει σημαντική απόκλιση από την τιμή του, στο υπόλοιπο λιανικό εμπόριο. Τελικά, το κόστος του

χαλουμιού στα αεροδρόμια μπορεί να αποτελέσει σαφώς έναν ανασταλτικό παράγοντα στο να καταλήξει τελικά στο καλάθι του ταξιδιώτη. Πάντως, το προϊόν, το οποίο πωλείται στα 30 Ευρώ/κιλό στα duty free των αεροδρομίων είναι αιγινό χαλλούμι, το οποίο εντάσσεται στην κατηγορία των premium προϊόντων, ενώ η συσκευασία που διατίθεται στα αεροδρόμια για το χαλλούμι είναι διαφορετική, ώστε να διατηρείται με ασφάλεια μέχρι να φτάσει ο ταξιδιώτης στον προορισμό του. Αυτή τη στιγμή, 3 εταιρείες έχουν καταφέρει να βάλουν το προϊόν στα ψυγεία των κ/αεροδρομίων. Πρόκειται για την Κρίστης Χαραλαμπίδης, τη γαλακτοβιομηχανία Αλάμπρα (η οποία προστέθηκε τον τελευταίο χρόνο) και το χαλλούμι Μαρούλλα. Παρά το γεγονός, ότι πρόκειται για ακριβό προϊόν, οι πωλήσεις του, που αντικατοπτρίζουν το ενδιαφέρον των επιβατών, είναι σταθερές και εκφράζεται η εκτίμηση ότι θα καταγράψει καλύτερες επιδόσεις το επόμενο διάστημα. Ήδη η διεύθυνση των Cyprus Duty Free, προχωρεί σε προωθητικές ενέργειες του προϊόντος, με την προβολή οπτικοακουστικού υλικού σχετικά με τη διαδικασία παραγωγής του και με υπηρεσία γευσιγνωσίας του στους ταξιδιώτες. Σύντομα, μάλιστα, στο πλαίσιο της γευσιγνωσίας θα προσφέρεται το προϊόν και ψημένο στα σημεία πώλησής του.

## **8. ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ**

### **8.1 Υπογραφή Μνημονίων Συνεργασίας Κύπρου-Ιορδανίας**

Στο πλαίσιο της επίσκεψης του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Νίκου Χριστοδουλίδη, στην Ιορδανία, υπεγράφησαν, 1.8.23, τρία Μνημόνια Συνεργασίας μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Ιορδανίας.

Μετά τη συνάντηση του Προέδρου της Δημοκρατίας με τον Βασιλιά της Ιορδανίας Abdullah II, στο Αμμάν, και τις διευρυμένες συνομιλίες των αντιπροσωπειών των δύο χωρών, οι οποίες έγιναν υπό μορφή γεύματος εργασίας, υπεγράφησαν τα ακόλουθα Μνημόνια Συνεργασίας, τα οποία εκ μέρους της Κυπριακής Δημοκρατίας υπέγραψε ο Υπουργός Εξωτερικών κ. Κων/νος Κόμπος.

Μνημόνιο Αναπτυξιακής Συνεργασίας 2023-2024, το οποίο προνοεί την παραχώρηση αναπτυξιακής βοήθειας από την Κυπριακή Δημοκρατία στην Ιορδανία, ύψους 475.000 Ευρώ με έμφαση στον τομέα της Υγείας. Εκ μέρους της Ιορδανίας υπέγραψε η Υπουργός Προγραμματισμού και Διεθνούς Συνεργασίας.

Μνημόνιο Συνεργασίας για συνεργασία στον τομέα των Επενδύσεων μεταξύ του Υπουργείου Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας και του Υπουργείου Επενδύσεων

της Ιορδανίας. Εκ μέρους της Ιορδανίας υπέγραψε η Υπουργός Επενδύσεων.

Μνημόνιο Συνεργασίας με τη μορφή Τεχνικής Διευθέτησης (ΤΔ) για τη Δασοपुरόσβεση, η οποία προνοεί την αποστολή δυο εναέριων μέσων από την Ιορδανία στην Κυπριακή Δημοκρατία σε περίπτωση εκτάκτου ανάγκης. Η ΤΔ στηρίζεται στη Συμφωνία SOFA, η οποία υπεγράφη τον Δεκέμβριο του 2022 και τέθηκε σε ισχύ στις 26.6.τ.έ. Εκ μέρους της Ιορδανίας το εν λόγω Μνημόνιο υπέγραψε ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας.

### **8.2 «Υπογραφή Μνημονίου Συναντίληψης για τον τουρισμό Ελλάδος - Κύπρου - Λιβάνου με σκοπό την ανταλλαγή τεχνογνωσίας**

Μνημόνιο συναντίληψης στον Τουρισμό υπέγραψαν Κύπρος, Ελλάδα και Λίβανος, την Παρασκευή, 12 Μαΐου τ.έ, στην Αθήνα, με σκοπό την περαιτέρω ενίσχυση και αναβάθμιση της συνεργασίας τους στον τομέα.

Από πλευράς της Κυπριακής Δημοκρατίας το Μνημόνιο υπέγραψε ο Υφυπουργός Τουρισμού, κ. Κώστας Κουμής, από την πλευρά της Ελληνικής Δημοκρατίας ο υπουργός Τουρισμού, κ. Βασίλης Κικίλιας, και από πλευράς του Λιβάνου, ο υπουργός Τουρισμού, κ. Walid Raphael Nassar.

Σε ανακοίνωση του κ/Υφυπουργείου Τουρισμού σημειώνεται ότι μέσα από το Μνημόνιο, τα τρία μέρη, αναγνωρίζοντας την ανάγκη ενίσχυσης της μεταξύ τους συνεργασίας στον τομέα του τουρισμού και θέτοντας ως στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη των τουριστικών ροών από και προς τις τρεις χώρες, συμφώνησαν να ενισχύσουν τη μεταξύ τους συνεργασία, καθώς επίσης και τη συμμετοχή τους σε τουριστικές εκθέσεις, συνέδρια, σεμινάρια και προωθητικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα στα τρία κράτη, όπως επίσης και τη συνεργασία σε διεθνείς οργανισμούς.

Επιπλέον, συμφώνησαν να συνεργαστούν στενά και να ανταλλάξουν τεχνογνωσία στον τομέα της έρευνας, για την ανάπτυξη θεματικών εκδρομών στον τουρισμό, ειδικών ενδιαφερόντων με έμφαση στον πολιτιστικό, θρησκευτικό και τουρισμό υγείας και ευεξίας, με απώτερο σκοπό την πιθανή δημιουργία κοινών τουριστικών πακέτων. Οι τρεις χώρες συμφώνησαν, επίσης, να ανταλλάξουν τεχνογνωσία για την εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών στην τουριστική βιομηχανία καθώς και πληροφορίες για νομοθετικές ρυθμίσεις για διαφύλαξη των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς και να στηρίξουν την κατάρτιση και επιμόρφωση των εργαζομένων στον τομέα της

τουριστικής βιομηχανίας ανταλλάζοντας πληροφορίες για την εφαρμογή νέων πρακτικών.

Σύμφωνα με την ανακοίνωση του κ/Υφυπουργείου Τουρισμού, τον υφυπουργό συνόδευσαν ο Ιωάννης Αδάμου, αναπληρωτής αρχηγός της Διπλωματικής Αποστολής της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Αθήνα, ο λειτουργός Τύπου του Υφυπουργείου Τουρισμού, Παντελής Ιωαννίδης και η λειτουργός Μάρκετινγκ και Πωλήσεων του Υφυπουργείου στην Αθήνα, Ιωάννα Χατζηκωστή.